

TRACTATUS QUARTUS

DE QUINTO ET SEXTO PRAECEPTO

CAPUT I.

Quid Quinto Praecepto prohibeat: *Non occides.*

363. *Quae sint poenae mandantium homicidia per assassinos.* — 364. *An easdem incurvant ipsi assassini.* — 365. *De agitationibus taurorum.*

363. — « Prohibetur hominis occisio, « mutilatio, verberatio aliqua similis af- « flictio injusta. — De qua quaeritur, quae « et quando sit injusta ».

Anotandum hic obiter, ex cap. *Pro humani, de homicidio, in 6°*, quod mandantes occidi christianum per assassinos, sive eos recipientes, defendantes aut occultantes, ipso facto incurront excommunicationem, ac depositionem ab omni dignitate, officio et beneficio. — Insuper, per dict. cap. *Pro humani*, tales habentur tamquam banniti, ita ut amittant omnia sua bona; et datur facultas cuilibet eos necandi. Intelligendum hoc tamen est, post sententiam declaratoriam: ad quam autem emanandam, sufficient tantum probabilita argumenta. Ita enim habetur in fine dicti cap., ubi dicitur: *Et postquam probabilibus constiterit argumentis, aliquem scelus tam execrabilis commisisse, nullatenus alia... adversus eum sententia requiratur.* Intellege, non requiri aliam sententiam decisoriam.

Molina, de Just. et Jure, tr. 3, disp. 25, num. 5. — ¹ Tr. 25, de 5° Praec., cap. 1, n. 190. — *Azor*, part. 3, lib. 2, cap. 17, v. *Quinto*. — *Hieron. Gonzalez*, sup. reg. 8 Can-

Ita Molina, Bañez ^{a)}, Gomez ^{b)}, Farinacius ^{b)}, et alii, apud Salmant. ¹.

Advertendum vero hic est 1°. Quod isti post sententiam declaratoriam, ut dictum est supra, ipso facto excommunicationem incurrant, et privantur dignitatibus et beneficiis, quae ipso jure vacant; ut Azor et Gonzalez, apud Salmant. ². — Advertendum 2°. Quod solo mandato praedictae poenae incuruntur cum in dicto cap. dicatur: *Quamquam mors ex hoc forsitan non sequatur.* Et ita Molina, Covaruvias, etc., apud Salmant. ³.

364. — Dubium tamen est: *an etiam assassini incurvant praefatas poenas*; cum textus tantum mandantibus eas imponat?

Prima sententia affirmat; quia assassini proximi ad homicidium concurrunt: unde, ex identitate motivi, isti etiam comprehenduntur. Tanto magis, quia Pontifex ideo expresse ipsos non comprehendit, quia ibi loquebatur de assassinis infidelibus, quibus non poterat poenas imponere. Ita Salmant. ^{a)} cum Farinacio ^{a)},

Juxta
quodam
ipsi
incur-
runt poe-
nas.

cellar., glos. 15, n. 76. — ² Loc. cit., n. 191. — *Molina*, tr. 3, disp. 25, num. 4. — *Covar.*, Variar. resolut. lib. 2, cap. 20, n. 10, v. *Secundo*. — ³ Tr. 25, cap. 1, n. 191.

363. — ^{a)} Bañez profecto non loquitur distincte; sed in 2^{am} 2^{ae}, qu. 64, art. 3, dub. 2, ad 4, requirit ad hoc ut privatus possit aliquem ex reipublicae commissione interficere, ut id fiat « post latam sententiam, vel per legem, praesupposita evidenta facti ». Et subjicit: « Facti publici notorietas solet valere loco sententiae ». Et hoc quidem modo legem contra assassinos latam approbat.

^{b)} Antonius Gomez, *Variar. resolut.*, tom. 3, cap. 3, n. 10, non afferat hanc interpretationem. — Farinacius vero, *Prax. et theor. crimin.*, qu. 123, n. 15 et segg., affirmat quidem has poenas incurri ante sententiam, sed requiri declaratoriam.

364. — ^{a)} S. Alphonsus allegat hic Salmant., tr. 25, cap. 1, n. 188; sed ibi Salmant. cum auctoribus citatis de alia quaestione tra-

Barbosa ^{a)}, Gomez ^{a)} et aliis. Notant autem Salmant. ¹ cum Alciato, Gabriele, Farinacio, etc., non censeri assassinos, nisi qui homicidium patrant cum pacto, ut mandans aliquid temporale eis persolvat.

Probabilis non incurrunt.

Secunda tamen sententia, cum Cajetano ^{b)}, Navarro ^{b)}, Suarez ^{b)}, Azor ^{b)}, Fagundez ^{b)}, Silvestro ^{b)}, etc., apud Salmant. ^{b)}, probabilius negat. Tum quia poenae non sunt extendendae; tum quia textus loquitur de iis, qui per assassinos

infideles occidebant christianos: unde motu legis formaliter diversum appetit^{c)}.

365. — Notandum hic, quod S. Pius V sub excommunicatione ipso facto prohibuit principibus, ne permetterent agitations taurorum sive ferarum in foro; et singulis christianis, ne cum illis congererentur; item clericis, ne talibus spectaculis assisterent. — Clemens VIII postea has poenas abstulit pro regnis tantum Hispaniarum, quoad omnes, exceptis religiosis ^{a)}. — Vide Salmant. ².

Agitatio-
nes taurorum
veti-
tae.

DUBIUM I.

An aliquando liceat occidere vel mutilare seipsum.

366. An liceat directe occidere seipsum, et an indirecte. — **367.** An liceat se exponere periculo mortis ad vitandam mortem duriorum, etc. An liceat navim incendere cum periculo mortis. — **368.** An virgo teneatur pati potius mortem, quam violari. — **369.** An liceat reo ex preecepto judicis se occidere. An haurire venenum ad experientiam antidotum. — **370.** An liceat Carthusiano abstinere a carnibus, etiam in necessitate extrema. — **371.** An liceat macerationibus vitam sibi minuere. — **372.** An sit obligatio, ad servandam vitam, uti remedii extraordinaris vel nimis duris. — **373.** An aliquando liceat se mutilare. — **374.** An liceat pueros castrare. — **375.** An qui occidit seipsum, possit sepeliri in loco sacro.

Occiso-
directa su-
psus illici-
ta.

366. — « Resp. I^o. Absque divina auctoritate, non licet seipsum directe et ex intentione occidere. Ratio, quia est contra caritatem sui; et fit injuria reipublicae, et Deo, qui est solus directus et absolutus dominus humanae vitae ». — [An occidens seipsum peccet etiam con-

tra justitiam? Affirmant Salmant. ³ cum Lessio ^{a)}, Bañez. Sed negant ⁴ Lugo ^{b)}, Navarra, Fagundez, etc.].

« Dux I^o. Absque auctoritate divina; propter Samsonem et quosdam martyres, qui seipso occiderunt vel ex divina inspiratione vel inculpata ignorantia.

neris, 18 Januar. 1596, apud Salmant. — ⁵ Tr. 25, cap. 1, a. n. 198. — Andr. Alciati, Consil., lib. 1, consil. 11, n. 17. — Hervon. Gabriel, Consil. 170, a n. 15. — Farinac. Prax. crimin., qu. 123, n. 22; Barbosa, in cap. Pro humano, de homicidio, in 6°, n. 24; Anton. Gomez, Variar. resolut., tom. 3, cap. 3, n. 10. Placet tamen adjungere a Salmanticensibus, loc. cit., n. 192, affirmari assassinos in has poenas incurrire, eosdemque autores, Gomez excepto, allegari.

^{a)} Tr. 25, cap. 1, n. 198. — Andr. Alciati, Consil., lib. 1, consil. 11, n. 17. — Hervon. Gabriel, Consil. 170, a n. 15. — Farinac. Prax. crimin., qu. 123, n. 22; Barbosa, in cap. Pro humano, de homicidio, in 6°, n. 24; Anton. Gomez, Variar. resolut., tom. 3, cap. 3, n. 10. Placet tamen adjungere a Salmanticensibus, loc. cit., n. 192, affirmari assassinos in has poenas incurrire, eosdemque autores, Gomez excepto, allegari.

^{b)} Apud Salmant., n. 187, autores isti ci-
tantur, ut supra notatum est de prima sen-
tentia, pro opinione negante in has poenas
incurrire eos, qui per assassinos fideles, chri-
stianos occidunt; in quo revera consentiunt
autores illi, praeter Suarez, qui de hoc casu
silet. — Attamen Cajetanus, v. Assassinus;

Suarez, de Censuris, disp. 23, sect. 4, n. 46;

Fagundez, Decal., lib. 5, cap. 1, n. 22 et 25; Silvester, v. Assassinus, n. 2, qu. 1, negant pariter ipsos assassinos in easdem poenas incurrire; quam sententiam S. Alphonsus probabiliter esse asserit.

c) Haec censura contra assassinos olim lata, nunc antiquata est, et omnino praetermittitur in constit. Apostolicae Sedis.

365. — a) Censura haec nunc pariter sublata est.

366. — a) Lessius, lib. 2, cap. 9, n. 21, di-
cit sui ipsius occisionem esse « saltem... contra
justitiam legalem, quae non est minoris, sed
potius majoris momenti quam commutativa ».

b) Lugo, de Just., disp. 10, n. 3, negat quidem esse peccatum contra justitiam, relate ad rempublicam; sed n. 17 affirmit esse pec-
catum contra justitiam respectu ad Deum.

Indirecte
qua quando-
licita.

« Dixi 2°. Directe; quia indirecte quantum doque licet se occidere, hoc est, aliquid facere vel omittere, ex quo praeter intentionem mors certo sequatur: quia preeceptum conservandi vitam, utpote affirmativum, non semper obligat, sed potest omitti propter bonum finem, ne cessitatem vel magnam utilitatem. — S. Thomas ^{c)}. Vide Filiuccium ¹ et Be- canum ².

« Unde resolves:

367. Miles potest, immo tenetur ^{d)} persistere in statione, etsi moraliter certus sit se occidendum. Card. Lugo ³. — [Ob magnum bonum commune, vel ob specialem obligationem ex pacto vel officio, quam habet miles, gubernator, episcopus, parochus, licite possunt et tenentur mortem perferre. — Elbel ^{e)}, Salmant. ⁴].

« Item posse, ad evertendam turrim hostilem aut perdendos hostes, pulvrem incendere, etsi sciat se obruendum; uti et navem mergere vel incendere, ne hostis ea potiatur cum gravi reipublicae damno, docent Lessius ⁵, Fagundez ⁶. [Et Salmant. ⁷ cum Bonacina, Trullench, etc.].

« Similiter, licet se objicere telo vel ictui, ad servandam vitam principis, amici ad mortem injuste damnati vices

¹ Tr. 29, num. 69 et 70. — ² Part. 2, tr. 3, de Legib., cap. 7, qu. 8, concl. 5. — ³ De Just. et Jure, disp. 10, n. 37. — ⁴ Tr. 18, de Restit., cap. 2, num. 33. — ⁵ Lib. 2, cap. 9, n. 32. — ⁶ Decal., lib. 5, cap. 11, n. 7. — ⁷ Tr. 25, cap. 1, n. 123; cfr. tr. 13, cap. 2, n. 37 et 38. — Bonac., disp. 2, de Restit. in partic. qu. ult., sect. 1, punct. 5, n. 8. — Trull., lib. 5, cap. 3, dub. 2, n. 11. — ⁸ Loc. cit., n. 30. — ⁹ Tolei., lib. 5, cap. 6, n. 5. — ¹⁰ Loc. cit., num. 31. — ¹¹ Instruct. conc., part. 1, cap. 65. — Sotus, de Just. et Jure, lib. 5, qu. 1,

art. 6, ad 1 arg. — Rodriguez., Sum., part. 1, cap. 137, n. 1. — ¹² Tr. 18, cap. 2, n. 34. — ¹³ In 3, dist. 29, art. 5, ad 3. — ¹⁴ Decal., cap. 1, art. 3, de Carit., sect. 4, punct. 1, collig. 1, v. Ex jacto mox. — Lessi., lib. 2, cap. 9, num. 31, i. f. et n. 35. — Laymann., lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 1, n. 3, i. f. — ¹⁵ De Just. et Jure, disp. 10, n. 50. — ¹⁶ Tr. 18, cap. 2, n. 35. — ¹⁷ Loc. cit., n. 51 et seqq. — ¹⁸ De Just. etc., tr. 3, cap. 1, dub. 19. — ¹⁹ Part. 5, tr. 4, resol. 26. — ²⁰ Decal., lib. 5, cap. 11, a. n. 6.

c) Allegatio S. Thomae, 2^a 2^{ae}, qu. 64, art. 5, ad 4, referenda est dumtaxat ad explicationem verborum: *absque auctoritate divina*

d) Lugo non dicit militem ad hoc teneri; sed solum dicit posse in statione persistere.

e) Elbel, de Homicidio, n. 10, de solo militi loquitur, et concordat.

f) Silvius, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 26, art. 4, qu. 3, concl. 3, v. Difficultas, eamdem sententiam ac Sotus tenet: « Quodsi jam coepit ea [tabula] uti, non videtur posse eam relinquere, ita ut seipsum in mare projiciat, nisi propter peritiam natandi, absit periculum mortis... Talis enim suipsius precipitatio videtur ad occasionem sui pertinere ». Et ita etiam a Continuatore Tourneley citatur, de Carit., sect. 4, punct. 1, collig. 9, v. Ex his sequitur.

DUB. I. — DE OCCISIONE SUI IPSIUS, ETC.

« subire: Lessius ⁸; vel in naufragio tabulam cedere: ex Toleto, Lessio ⁹, Lopez ¹⁰.

Tabulam
cedere in
naufragio,
licitum.

Etiam si tabula jam sit capta: ut, contra Sotum, Rodriguez, etc., docent Silvius ¹¹, apud Continuatorem Tourneley ¹², et Salmant. ¹³ cum aliis (quos infra reperties citatos n. 971, v. Quid vero). Ex D. Thoma ¹⁴, qui dicit quod tradere seipsum morti propter amicum, est perfectissimus actus virtutis; unde hunc actum magis appetit virtuosus, quam vitam propriam corporalem. — Recte autem advertit Silvius, eum non posse, ad tabulam cedendam, se projicere in mare; quia nemo potest positive se occidere. Hinc, neque ad baptizandum puerum, potest quis se in flumen projicere; ut Continuator Tourneley ¹⁵.

« Item, servire peste infectis; vel, ad fugiendum incendium, ex alto se praecipitem dare cum certo periculo mortis. Lessius et Filiuccius ¹⁶, Laymann, card. Lugo ¹⁷. [Cum Salmant. ¹⁸]. « Ubi tamen eversionem illam turris et combustionem navis (si quidem nulla sit spes evadendi) timide, et non nisi ex gravissima, v. gr. boni publici, causa, videatur concedere ¹⁹). — Vide Lugo ¹⁶, Malderum ²⁰, Diana ¹⁸, Fagundez ¹⁹.

Alii casus
liciti.

Non tam
men se pro-
jiceret in ma-
rc.

Exponere
se morti pro
castitate, li-
citur.

« 2º. Etsi virginis non liceat, ad casti-
tatem servandam, directe se occidere;
« licet tamen ei certo periculo mortis se
« exponere, etiam pro sola integritate cor-
porali, licet rationabiliter praesumeret,
« se non consensuram; quia integritas ista
« magni aestimatur. — Vide Laymann¹. »

367. - Hinc quaeritur 1º. *An liceat se
occidere ob vitandam mortem duriorem?*

Resp. *Directe* se occidere nunquam li-
cet; et si homines venerantur aliquos qui
hoc fecerunt, dicendum eos fecisse ex di-
vino instinctu. — Ita communiter docto-
res: quicquid dixerit S. Hieronymus², re-
latus in *can. 11, caus. 23, qu. 5*, ubi legi-
tur: *In persecutionibus non licet propria
perire manu, absque eo ubi castitas peri-
clitatur*. Verum illud *absque eo* explicari
posset, scilicet, neque excepto casu, quo
castitas periclitatur; ut explicat Lay-
mann.

Licet vero se *indirecte* occidere: puta,
si quis se ejiciat per fenestram, ut effugiat
incendium; praesertim si adsit aliqua spes
mortem evadendi³. Ita cum Busenbaum,
ut supra, docent Lugo⁴ cum Lessio, Con-
tinuator Tournely⁵ et Sporer⁶. — Ac
Elbel⁷ hoc permittit etiam reis detentis
in carcere, ad evadendam certam senten-
tiā mortis, vel etiam carcerem per-
petuum⁸.

¹ Lib. 3, tr. 8, part. 3, cap. 1, num. 3. — ² In *Jonam*
prop̄., ad cap. 1, v. 12; apud Migne, *Patrol. lat.*, tom. 25,
col. 1129. — *Laym.*, lib. 3, tr. 8, part. 3, cap. 1, num. 3.
³ De *Just.* et *Jure*, disp. 10, n. 50. — *Less.*, lib. 2, cap. 9,
num. 35. — ⁴ De ⁵ Praec., art. 1, concl. 2, v. *Secundus*. —
⁵ Tr. 5, cap. 3, n. 25. — ⁶ De *Homicid.*, n. 13. — ⁷ Loc. cit.,
n. 16. — ⁸ De ⁵ Praec., cap. 2, qu. 3. — *Diana*, part. 5,

ferendam vindices; sed requiritur causa boni
publici, v. g. si hostes electi praesenti praeda,
ardentius ad alias naves depraedandas atten-
dant; et contra vero si hac praeda preventur,
et timeant idem de aliis futurum, si cum ja-
ctura et morte eorum id fiat, refrigerescit in
studio depraedandi, neque in posterum aude-
bunt naves adversarias ingredi, propter pe-
riculum similis combustionis».

367. - a) Explicatio ista: *praesertim si
adsit aliqua spes mortem evadendi*, a solo
card. de Lugo afferetur; eamdem tamen innuit
Contin. Tournely.

b) S. Thomas citatur quidem a Renzi ut
asserit S. Alphonsus; sed revera, *2a 2ae*,
qu. 64, art. 5, generatim tantum negat lici-
tum esse seipsum occidere; nec Samsonem

Quaeritur 2º. *An autem liceat navim
incendere cum evidenti periculo vitae, ne
illa veniat in manus hostium?*

Negat Renzi⁹ cum Diana, ex D. Tho-
ma¹⁰. — Sed affirmit Lugo¹¹ cum Lessio¹²,
licere, si sit aliqua spes saltem modicissima
vitandi mortem¹³, vel, etsi mors sit certa,
vitari tamen expediat damnum publicum.

Dicit autem Mazzotta¹⁴, cum Busen-
baum (hic *cas. 2*), posse virginem, ad ser-
vandam castitatem ab invasore, se conji-
cere in certum periculum vitae, sed non
mortem certam. Quod non improbabile
videtur: cum ob bonum virtutis non du-
bitent DD. communiter asserere, quod
liceat vitam periculo exponere, v. gr. ce-
dere tabulam in naufragio amico naufragi-
anti; ut (*n. antec. 366*, v. *Similiter*) dicunt
Busenbaum cum Lessio, Toletto, et
Salmant. cum aliis. — Tanto magis, quia
in casu praedicto stupri, semper adest pe-
riculum consensus.

368. - Sed hic magis urget Quaestio 3º.
*An virgo teneatur potius permettere se
occidi, quam violari*; puta, si invasor mi-
netur ei mortem si copulae non acquie-
scat? — Adest duplex sententia.

Prima, quam tenent Navarrus¹⁵, So-
tus¹⁶; item Toletus, Lopez et alii, apud
Salmant.¹⁷, dicit quod, licet possit, non
tenetur tamen femina mortem pati¹⁸; sed

tr. 4, resol. 26. — ⁹ Loc. cit., n. 52 et 54. — ¹⁰ Tr. 4, disp. 2,
qu. 3, cap. 1, § 1, *Dico 1, v. Ratio secunda*. — *Less.*,
loc. cit., n. 31. — *Tolet.*, lib. 5, cap. 6, n. 5. — *Salmant.*,
tr. 18, cap. 2, n. 34. — ¹¹ *Man.*, cap. 16, n. 1. — ¹² *De Just.*
et *Jure*, lib. 5, qu. 1, art. 5, ad 3. — *Tolet.*, lib. 5, cap. 10,
num. 4. — *Ludov. Lopez*, *Instruct. conc.*, part. 1, cap. 65,
qu. 1. — ¹³ Tr. 25, cap. 1, n. 127.

aliunde excusat, quam ex speciali Spiritus
Sancti inspiratione.

c) Lessius, a card. de Lugo, non tamen
pro hac parte, citatus, id licere dicit *loc. cit.*,
n. 34, quia non intendunt seipso occidere,
« sed ne hostis navi cum publico damno po-
tiatur, et ut seipso (si qua ratione possint)
morti certissimae ab hoste inferendae eri-
piant ».

d) Lugo addit: « Aliunde tamen certa sit
mors ab hostibus patientia ». Ubi vero non
aderit haec modicissima evadendi spes, re-
quirit causam boni publici.

368. - a) Auctores hic a S. Alphonsu ex
Salmant. allegati, non loquuntur de morte:
an scilicet femina possit aut teneatur illam
pati; sed tantum dicunt feminam posse eo

Et adjunt
satis esse,
si voluntate
resistat.

Navem
incende-
re cum pe-
riculo mor-
tis, quando
liceat.

Alli di-
cunt teneri
mortem pa-
ti.

Quid pos-
sit virgo ad
servandam
castitatem.

Prior op-
nio specula-
tive proba-
bilis, sed al-
tera omni-
no suaden-
da.

potest tunc permissive se habere, dum ac-
cidit copula: modo voluntate positive re-
sistat, et consensus periculum absit. —
Quia, ut dicunt, illa permissio non est
tunc cooperatio moralis, sed tantum ma-
terialis; et ideo ob periculum mortis satis
excusatur.

Secunda sententia, quam tenent Salmant.¹ cum Lugo, Azor, Bonacina², Fil-
liuccio³, Valentia⁴, etc., docet, hoc
omnino illicitum esse. Quia, cum femina
possit copulam impedire, si timore indu-
cta quiescit, sua tunc cooperatio vere mo-
ralis et voluntaria fit; in femina enim, illa
quies in copula reputatur ut actio. —
Haec ratio tamen non convincit; quia illa
quies feminae revera non potest dici actio,
dum nullo modo est positiva.

Ideo prima sententia (speculative lo-
quendo) sua probabilitate carere non vi-
detur. — Non tamen negandum, secun-
dam sententiam in praxi omnino suaden-
da.

¹ Tr. 25, cap. 1, num. 128. — *Lugo*, *de Just. et Jure*,
disp. 10, num. 197 et 198. — *Azor*, part. 1, lib. 1, cap. 9,
qu. 3. — ² Lib. 2, cap. 9, num. 26 et 28. — ³ Loc. cit.,
n. 117.

dam esse; saltem ob periculum con-
sensus, quod in illa permissione facile adesse
potest.

369. - « 3º. Reo licet non fugere, immo
« etiam sponte se sistere judici plecten-
« dum; licet positive seipsum perimere
« non possit, etiamsi a judice id ei com-
« mittatur. — Vide Lessium², card. Lugo³,
« contra Vasquez⁴ ».

Quaeritur hic: *an possit reus ex pree-
cepto judicis ipse se occidere?*

Affirmant Vasquez⁴, Bonacina⁵, Vi-
ctoria⁶, Aragon⁷ et Corduba⁸, apud
Salmant.⁹ Si enim, dicunt, posset reus
os aperire, ut venenum in eo infundatur;
sic etiam potest manibus illud haurire,
et sic etiam gladio se transfigere. Tunc
enim judex constituit reum carnificem
suipius: quod probabiliter posse fieri vi-
detur, cum Elbel⁵, qui citat Haunold¹⁰,
Illung, etc.

Verum Salmant.⁶, cum S. Thoma¹¹,

num. 12 et 38. — ⁴ Tr. 25, cap. 1, num. 118. — ⁵ De Homi-
cid., num. 9. — ⁶ Illung, tr. 4, disp. 3, num. 66. — ⁸ Loc.
cit., n. 117.

ita ut fame pereat. Quodsi tamen « aliquando
non posset ei venenum ministrari secreto, et
ex alia parte necessarium esset, ob aliquam
rationabilem causam, hoc genere mortis clam
reum occidere, tunc sane non judicaretur
poena crudelis, ac proinde reus, posset ad
illam obligari ». Et *cap. 4, n. 24*, negat reum
posse sibi ex judicis preecepto mortem inferre,
extra casum praedictum, quo posset a judice
ad bibendum venenum obligari.

b) Salmant. male citant auctores hic rela-
tos, tamquam isti absolute dicant posse ali-
quem ex judicis preecepto sese interficere.
Bonacina enim, *de Restit.*, *disp. 2, qu. ult.*,
sect. 1, punct. 5, n. 3; Victoria, *Relect. 10*,
de Homicid., *n. 30*; Aragon, *de Just.*, *qu. 69*,
art. 4, v. Et si quis; Corduba, *Quaestionar.*,
lib. 1, qu. 36, resp. ad 3 arg., id tantum con-
cedunt de veneni potatione. Et S. Alphonsus,
a solis Salmanticensibus mutuatus est ratio-
nem quam affert.

c) Haunold, *de Just. et Jure*, *tract. 2*,
num. 613, dicit probabiliter licitum esse seip-
sum tunc occidere; et negat necessarium esse
distinctionem inter reum et justitiae mini-
strum.

d) S. Thomas, *2a 2ae*, *qu. 64, art. 5, ad 2*:
« Non licet, inquit, habenti publicam potesta-
tem seipsum occidere, propter quocumque
peccatum; licet tamen ei se committere judi-
cio aliorum ».

Communi-
nius nega-
tur.

Venenum
haurire ad
experi-
mentum, lethale.

Limitatio.

Item de
funambulis.

Busenbaum, Suarez^{e)}, Soto^{f)}, Laymann^{g)} et communius, negant; quia occisio sui ipsius, ut intrinsece mala, nec a judice potest praecipi; nec a reo patrari. Concedunt tamen communiter, posse reum scalam ascendere, collum gladio adaptare, etc.: cum hae actiones tantum remote ad mortem tendant.

Notandum vero cum Salmant.¹, Navarro^{h)}, Lopezⁱ⁾, Salon, etc., graviter utique peccare, qui venenum hauriunt vel a vipera mordeti patiuntur, ad experientum antidotum; nisi eis constet ex experimento vel iudicio peritorum, nullo probabili periculo mortis se committere: quod approbat Henno.

Et idem dicendum de funambulis, ludentibus per funem in locis altis, cum

¹ Tr. 25, cap. 1, num. 120. - *Salon*, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 69, art. 4, controv. 14, ad 5. — *Henno*, disp. 5, qu. 8, art. 3, v. *Petes* 3. — ² Loc. cit., n. 120. — *Silvest.*, v. *Ars*, n. 6, qu. 8. — *Victoria*, Relect. 9, de Temperant., n. 9 et 10. —

^{e)} Suarez, *de Legibus*, lib. 5, cap. 7, n. 13, licet a Salmant. pro hac sententia citetur, eam tamen non habet; immo, cap. 10, n. 12, refellit rationem qua nituntur Salmant., et quae hic a S. Alphonso traditur; et n. 14 addit: « Potest quis damnatus ad moriendum fame non comedere, etiamsi fortasse ad id non possit obligari ».

^{f)} Sotus, loc. cit. a Salmant., scilicet *de Just.*, lib. 5, qu. 1, art. 5, ad 2, non de praesenti casu loquitur, sed de eodem ac S. Thomas supra; nempe negat iudicem, qui habet potestatem alios occidendi, et ipse reus est mortis, posse sibi mortem inferre. Sed qu. 6, art. 4, ad 2, negat esse prorsus improbabile, quod liceat reo, ad fame pereundum damnato, non edere cibos forte appositos; sed omnino negat posse sibi ipsi venam aperire aut aprire sponte os ad venenum hauriendum.

^{g)} Laymann, lib. 1, tr. 4, cap. 15, n. 8, idem negat « rectius », damnatum ad venenum posse parere; cum tamen (addit) res sit inter doctores controversa, poterit reus se conformare probabili iudicis ita praecipientis sententiae. Et n. 9, damnatum ad fame moriendum posse recusare cibos clanculum sibi appositos.

^{h)} Navarrus, *Man.*, cap. 15, n. 8, v. f., id esse licitum dicit, quando scitur « et nullum subesse mortis nec alterius notabilis damni corporalis periculum ».

ⁱ⁾ Lopez, *Instruct. consc.*, part. 1, cap. 63, v. *Peccati mortalitatis*, de mortali damnat ante factum, etiamsi antidotum a perito compositum jam quis sit expertus in animali bruto.

^{j)} Excepto *Salon*, qui de funambulis non

probabili periculo vitae. Salmant.² cum eisdem^{j)} et Silvestro.

370. — « 4°. Etsi Carthusianus in extrema aegritudine possit servare vitam, « vescendo carnibus »; [Etiam in probabili periculo mortis, ut Azor^{a)}, Medina^{b)}, Victoria, contra Vasquez^{c)}, Granado^{d)} et Salmant.^{e)}, qui tamen primam sententiam sat probabilem vocant] « idque probabili etiam liceat (atque adeo non peccet, qui inscio praebet cibos ex carnibus: Sanchez^{f)}, Diana^{g)}; licite tam et laudabiliter etiam tum omittit, « cum certo periculo mortis »: [Et hoc certum esse censem Salmant.^{h)}] « ut, contra Vasquez^{c)} et Granado^{d)}, docet Dianaⁱ⁾, ex Victoria, Lorca, etc.: quia rationabiliter neglit vitam pro bono

^{a)} Part. 5, tr. 3, resol. 136. — ^b Tr. 11, de Legib., cap. 2, num. 136. — ^{c)} Part. 5, tr. 4, resol. 32. — *Victoria*, loc. cit., num. 9. — *Lorca*, in 1^{am} 2^{ae}, de Legib., disp. 23, ad 4 exempl.

loquitur, quamvis pro his etiam a Salmant. referatur.

370. — ^{a)} Azor, part. 1, lib. 5, cap. 6, qu. 7, v. *His praenotatis*, distinctionem adhibet: « Cuicunque monacho Carthusiensi, inquit, licet carnibus abstinere, etiam cum probabili vitae discrimine, quotiescumque id fecerit ob alicujus virtutis officium tuendum... Si vero nullum sit hujusmodi virtutis opus, mihi videtur Carthusiensem monachum astringi, ita ut jure ipso naturali compellatur ad vescendum carnibus, imminenti certo et evidenti, aut etiam probabili vitae periculo. Ut si solus sit in deserta solitudine, nec quid aliud ad edendum habeat praeter carnes, et fame laboret ac pereat, debet tunc carnes edere ne intereat ».

^{b)} Joan. Medina, tr. 4, cod. de *Jejunio*, qu. 13, ad 4, omnino negat posse Carthusianum a carnibus abstinere, « si... accideret ut... nihil aliud quam carnem ad manducandum haberet, aut in talem incideret aegritudinem a qua sine carnis usu, ex peritorum medicorum iudicio, liberari non posset ».

^{c)} Vasquez, in 1^{am} 2^{ae}, disp. 162, cap. 4, distinctione uitur; et in casu aegritudinis, negat Carthusianum posse carnibus vesci; in casu vero quo deessent alii cibi praeter carnes, affirmat eumdem debere carnes comedere. Cujus sententiae adhaerent Granado, in 1^{am} 2^{ae}, controv. 7, tr. 3, disp. 8, n. 27; et Salmant., tr. 11, cap. 2, n. 135, et seqq., qui tamen ut satis probabilem agnoscent sententiam, dicentes posse in casu aegritudinis carnes comedere.

^{d)} Sanchez, dicit solum quod infra Busen-

Carthusianus ex-
treme ae-
grotans li-
cite absti-
net a carne.

Necessitas
ab intrinse-
co.

Necessitas
ab extrinse-
co.

Moder-
ata morti-
ficatio, lici-
ta.

« communi Ordinis. Card. de Lugo¹; contra Azor^{a)} et Escobar^{b)}, ubi docet, teneri carnibus vesci, si exigit necessitas, ita ut aliter vitam conservare non possit. — Quod Sanchez^{c)} cum aliis sex ita distinguit: Si necessitas vescendi sit ab intrinseco, v. gr. morbo, ex quo, iudicio medicorum, convalescere non possit, nisi esu carnium; ait probabiliter esse, eum non teneri vesci (tametsi licite possit); quia morietur naturaliter ex morbo, cuius ipse non est causa. Si vero sit ab extrinseco, v. gr. si ob inopiam aliorum ciborum, fame moriendum esset, teneri vesci; quia mors illa cum sit violenta, ipsi imputaretur. [Et hoc merito ut certissimum judicant Salmant.^{d)}].

371. — « 5°. Licet carnem vigilis et inedia moderate affligere. Qui autem, ad vertens vitam iis notabiliter minui, nihilominus continuaret, peccaret graviter; ut notat Laymann^{e)} ex Cajetano. Etsi hic multi ob bonam fidem et zelum Deo placandi excusentur. Vide Bonacina^{f)}, « Filluccium^{g)}, card. Lugo^{h)}, etc. — Ubi recte notat, aliud esse procurare abbreviacionem vitae, seu mortem positive sibi afferre: aliud, permittere, vel periculum ejus subire, vel non adhibere medie dia ad avertendam. Prius ait esse illius citum; v. gr. poenitentis indiscretis carnis, v. gr. absessione cruris, etc., vi tam conservare: nisi tamenⁱ⁾ ea committantur; posterius vero, saepe licet muni bono sit necessaria. [Ita communiter Lugo, Sotus, Bañez, Bonacina cum Salmant.^{j)}. Idem docet [Contin.] Tournely^{k)}, et Salmant.^{l)} cum Granado, Villalobos^{m)}, Sayro, etc., si macerationes fiant consilio prudentis praelati vel con-

¹ De Just. et Jure, disp. 10, n. 35. — ² Tr. 6, exam. 7, cap. 7, num. 119. (al. n. 66, v. *Quoniammodo*). — ³ Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 34, num. 5 et seqq. — ⁴ Tr. 11, cap. 2, n. 135. — ⁵ Lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 1, num. 5. — *Cajetan.*, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 147, art. 1. — ⁶ Disp. 2, de Restit. in part. qu. ult., sect. 1, punct. 5, num. 9. — ⁷ Tr. 29, num. 78. — ⁸ De Just. et Jure, disp. 10, n. 32. — ⁹ De 5° Praec., art. 1, concl. 2, v. *Qu. 3*. — ¹⁰ Tr. 13, cap. 2, n. 30. — *Granado*, in 2^{am} 2^{ae}, controv. 3, tr. 6, disp. 2, num. 12. — *Sayro*, Clav., lib. 7,

nit, et negat peccatum esse, abstinentis uti majoribus, quam quae solent fieri, quia vitam non abbreviant; si tamen adeo immoderatae forent, a mortali non excusarentur.

372. — ^{a)} Ipse Busenbaum (non vero autores citati) addidit istam limitationem: nisi bono communi sit necessaria.

Aeger, pe-
tens humili-
collocari
non peccat.

Nulla obli-
gatio ser-
vandi vi-
tam mediis
durioribus.

Superior potest
jubere ab
scissionem
membrorum.

Infirmus
nequit re-
spuere me-
dicamina.

Virgo
non tenetur
subire ma-
num medi-
ci.

Mutilatio-
nem sit
licita.

Castratio
ad servan-
dam casti-
tatem, illici-
ta.

373. — « Resp. II°. Non licet se mutilare, nisi sit necessarium ad conservacionem corporis totius; quia nemo est suorum membrorum absolute dominus. — Lessius ⁵.

Unde resolvs:

« 1°. Non licet se castrare ad conservandam castitatem vel sedandas tentationes; quia hoc ad eum finem non est necessarium. — S. Thomas ⁶, Lessius, Molina ^a, Filiuccius ⁷, etc. ».

374. — « 2°. Peccant parentes, qui filios etiam consentientes castrant, ut sint utilles cantui. — Vide Laymann ⁸.

¹ Lib. 2, cap. 9, num. 96. — ² Consil., lib. 5, cap. 1, dub. 33. — ³ Tr. 1, exam. 7, cap. 1, n. 56 (edit. Lugd. s. d.) — ⁴ Tr. 18, cap. 2, num. 28. — ⁵ Less., lib. 4, cap. 3, dub. 8, n. 60. — ⁶ Diana, part. 5, tr. 8, resol. 138. — ⁷ Diana, loc. cit., resol. 138, i. f. — ⁸ Lib. 2, cap. 9, n. 96. — ⁹ 2° 2°, qu. 65, art. 1, ad 3. — ¹⁰ Less., lib. 2, cap. 9, n. 98. — ¹¹ Tr. 29, n. 67. — ¹² Lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 1, n. 2. — ¹³ Tr. 5, cap. 3, n. 35. — ¹⁴ Tr. 18, cap. 2, n. 45; et tr. 25, cap. 1, n. 121. —

Quaeritur: an liceat pueros castrare, ad vocem in eis conservandam?

Prima sententia probabilior negat cum Busenbaum (hic), Sporer ⁹, et Salmant. ¹⁰, et Lugo, Bonacina, Diana, Villalobos, etc. — Si enim, dicunt, pro bono animae id non licet, quanto minus pro lucro temporali? Deinde ajunt quod conservatio vocis non est bonum tanti momenti, ut liceat agere quod natura reprobatur.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Lugo, de Just. et Jure, disp. 10, n. 28. — Bonac., disp. 7, de Irregular., qu. 2, punct. 2, num. 34. — Diana, part. 6, tr. 6, resol. 35; et tr. 8, resol. 36; part. 7, tr. 7, resol. 64; part. 9, tr. 8, resol. 45, v. f. — Villal., part. 2, tr. 12, diff. 17, num. 4. — Trull., lib. 5, cap. 3, dub. 4, num. 4. — Salon, in 2° 2°, qu. 65, art. 1, controv. 2, i. f. — Pasqual., Decis. mor., decis. 498, n. 6. — ¹¹ Tr. 18, cap. 2, n. 45. — Elbel, de Homicidio, n. 29, i. f.

b) Henno non citatur a Continuat. Tourney contra hanc sententiam, quam ipse Henno cum eodem Cont. Tourney tuetur; sed, disp. 5, qu. 3, art. 1, v. Sed tenetur, negat ceteros, qui scilicet curam personae mutilandae non habent, posse eam ad mutilationem ejusmodi cogere.

c) Sanchez, loc. cit., id clare innuit, scribens n. 8, licitum esse viris perfectis medicinam respuere « in aliquibus morbis et doloribus gravibus, non afferentibus periculum mortis ».

d) Turrianus, Sum., part. 1, cap. 263, dub. 5, concl. 11, non solum negat ad id teneri virginem, quando illi gravissimum foret; sed absolute negat teneri manum medici subire, « propter honestatem servandam, quae est majoris

momenti quam salus corporalis ». — Et ita etiam Sanchez, Consil., lib. 1, cap. 4, dub. 13.

373. — a) Molina, tr. 3, disp. 70, n. 16, omissa quaestione de peccato, dicit irregulariter esse eum qui se castraverit.

374. — a) Tamburinius, Decal., lib. 6, cap. 2, § 3, n. 4, hanc sententiam ut probabilem defendit.

b) Mazzotta, tr. 4, disp. 2, qu. 3, cap. 1, § 1, Dico 4, qu. 2, absolute docet posse id fieri, nec solum probabile existimat.

c) Elbel, de Homicidio, n. 29, non ipse probabile appellat hanc sententiam, nisi forte in quantum oppositam probabilem existimat; at postquam alios retulit auctores, qui probabile putant, subjicit: « Hanc opinionem videtur confirmare praxis saltem tol-

esciendi membrum subditi, si hic moderatos dolores tantum sit passurus; contra Henno ^b]. « Vide Lessium ¹, Sanchez ².

« Ubi dicit infirmum in periculo mortis, « si sit spes salutis, non posse medica- « menta respuere ^c ».

« Non videtur tamen virgo aegrotans « (per se loquendo) teneri subire manus « medici vel chirurgi, quando id ei gra- « viissimum est, et magis quam mortem « ipsam horret. Escobar ³, ex Turriano ^d ».

Ita Salmant. ⁴ cum Lessio, Sanchez ^d,

Diana, etc. — Posset tamen virgo per-

mittere tangi; immo teneretur sinere,

ut ab alia femina curetur, ut recte ait

Diana.

373. — « Resp. II°. Non licet se muti-

re, nisi sit necessarium ad conserva-

tionem corporis totius; quia nemo est

suorum membrorum absolute dominus.

— Lessius ⁵.

Unde resolvs:

« 1°. Non licet se castrare ad conser-

vandam castitatem vel sedandas tenta-

tiones; quia hoc ad eum finem non est

necessarium. — S. Thomas ⁶, Lessius,

Molina ^a, Filiuccius ⁷, etc. ».

374. — « 2°. Peccant parentes, qui filios

etiam consentientes castrant, ut sint uti-

les cantui. — Vide Laymann ⁸.

Quaeritur: an liceat pueros castrare, ad vocem in eis conservandam?

Prima sententia probabilior negat cum Busenbaum (hic), Sporer ⁹, et Salmant. ¹⁰, et Lugo, Bonacina, Diana, Villalobos, etc. — Si enim, dicunt, pro bono animae id non licet, quanto minus pro lucro temporali? Deinde ajunt quod conservatio vocis non est bonum tanti momenti, ut liceat agere quod natura reprobatur.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corporis documentum resarciri licite possit. Tanto magis, quod hoc in dies in usum deducitur, et ab Ecclesia toleratur; ut ait Elbel.

Secunda tamen sententia, quam tenent Tamburinius ^a, Trullenbach, Salon, Pasqualigo, apud Salmant. ¹¹, et probabilem putant Mazzotta ^b, Elbel ^c (qui insinuantur censem ob praxim toleratam), affirmat licere: modo absit morale periculum vitae, et non fiat pueris invitius. — Ratio istorum est: tum quia eunuchi utiles sunt bono communi, ad divinas laudes in ecclesiis suavius canendas; tum quia conservatio vocis non parvi quidem momenti in eis dicendum est bonum: cum per illud conditionem notabiliter in melius mutant, et per totam vitam nobilem et pingue sustentationem sibi comparent. Et ideo, tantum bonum justa esse causa videtur, ut cum illo tale corpor

hoc tamen potest Papa dispensare; ut Salmant.¹ cum S. Thoma^{b)}, etc. Et ipsi episcopi vel similes, habentes dominium temporale loci alicujus, possunt licite committere laicis potestatem suam ad causas sanguinis. Salmant.² cum S. Thoma, Bonacina, Trullench, etc. — Vide dicenda Lib. VII, ex n. 466.

Judex te-
netur dare
re eo tempus
confitendi.

Item, tem-
pus commu-
nicandi.

379. — Notandum II°. Quod judex tene-
tur sub gravi concedere reo tempus suf-
ficiens ad confessionem, etsi timeretur pe-
riculum erectionis. — Salmant.³ cum Na-
varro^{a)}, Silvestro^{b)}, Trullench^{b)}, etc.

Tenetur etiam concedere tempus pro
sumptione Communionis (nisi tamen grave
damnum timeatur); cum reus sit tunc in
articulo mortis, in quo praeceptum Com-

¹ Tr. 25, cap. 1, num. 18 et 14. — ² Loc. cit., num. 16. — ³ S. Thom., 2^a 2^{ae}, qu. 64, art. 4, ad 3. — Bonac., disp. 2, de Restit. in part., qu. ult., sect. 1, punct. 4, n. 4. — Trull., lib. 5, cap. 1, dub. 2, n. 4. — ³ Loc. cit., n. 21. — ⁴ Loc. cit. — ⁵ Loc. cit. — Suar., de Euch., disp. 68, sect. 5, n. 2. —

flagellari praeceperat. Cap. autem *Contin-
tentia, eod. tit.*, ait clericum, qui ad resistendum
praedonibus arma sumpserat, posse nihilominus
promoveri, etsi in confictu aliquot occisi
sunt, non tamen si id ex ejus facto aut con-
silio acciderit.

b) S. Thomas, 2^a 2^{ae}, qu. 64, art. 4, de
dispensatione non loquitur; attamen a Salmant.
absque ulla restrictione allegatur.

379. — a) Navarrus, *Man.*, cap. 25, n. 23,
absolute pronuntiat judicem, qui reo non con-
cedit tempus confitendi, peccare mortaliter;
de periculo tamen erectionis non loquitur.

b) Silvester, v. *Judex I*, n. 16, § *Sextum*,
ita quidem docet, sed dicta sic limitat: « Nisi
crederetur non ex devotione petere, sed spe
erectionis, ut quia sub patibulo petit, qui non
petivit in carcere ». — Cui consentit Trullench,
lib. 5, cap. 1, dub. 2, n. 5, aliam adhuc limi-
tationem addens, scilicet: nisi « esset homo
flagitosus, et damnum reipublicae imminaret
ex dilatione sententiae: tunc enim sufficeret
dare ei tempus contritionis ».

c) Auctores isti a Salmant. non citantur pro
obligatione accipendi Communionem eo casu.
Et re quidem vera Suarez, *de Euch.*, disp. 69,
sect. 3, n. 2, in genere dicit hominem ad Com-
munionem in articulo mortis obligari, et qui-

munonis obligat jure divino. Salmant.⁴
cum Suarez^{c)}, Navarro^{c)}, Lugo^{c)}, etc.;
et de hoc adducunt Motum proprium
S. Pii V.

Et tunc etiam non jejonus reus po-
test communicare: quia tunc vere est in
articulo mortis; ut Salmant.⁵ cum Na-
varro^{d)}, Bonacina^{e)}, Lugo^{f)}, Suarez, etc.
Et laudabiliter potest communicare ea-
dem die mortis: modo Communio prae-
cedat per horam executionem; ut Sà et
Fagundez, ibid.^{g)}.

Notandum III°. Quod si reus nolit se
confiteri, post adhortationem licite potest
occidi a carnifice: quia tunc sua damna-
tio sua culpe tribuitur. — Salmant.⁷ cum
Trullench, Bonacina, Salon et alii.

⁵ Sà, v. *Eucharistia*, num. 2. — ⁶ Fagund., de 3° Praec. Eccl.,
lib. 1, cap. 4, n. 3, i. f. — ⁷ Id est ap. Salmant., loc. cit.,
n. 22. — ⁸ Loc. cit., n. 23. — ⁹ Trull., lib. 5, cap. 1, dub. 2,
n. 7. — Bonac., de Euchar., qu. 7, punct. 1, n. 7. — ¹⁰ Salon,
in 2^{am} 2^{ae}, qu. 64, art. 2, controv. 2, concl. 1.

dem probabilitate jure divino; sed doctrinam
in specie non applicat damnatis ad mortem.
— Navarrus autem, *loc. cit.*, potius contra-
riam habet doctrinam; dicit enim se non re-
probare consuetudinem non dandi Euchari-
stiam, iis qui ad mortem sunt damnati. —
Solus Lugo, *de Euch.*, disp. 16, n. 40 et 47,
affirmat reum, qui ad mortem damnatur, ad
Communionem obligari.

a) Navarrus falso allegatur a Salmant.;
etenim, *Consil. 40*, *de Poenit.*, etc., n. 7, op-
positam sententiam tuerit.

e) Bonacina, *de Euchar.*, qu. 6, punct. 2,
n. 22, ita quidem docet, « si Communio com-
mode nequeat anticipari vel differri ». In quo
consentient Salmanticenses.

f) Lugo opinionem hanc forte innuit; nam
primo, ut supra nota c dictum est, obligat reum
ad mortem damnatum ad recipiendam Eucha-
ristiam; at, *disp. 15*, n. 72, quaerit an judex
teneatur mortem delinquentis differre, ut iste
cras jejonus communicet; et: « Certum est,
inquit, non teneri ad hoc judicem, quando
commodo non potest executio sententiae dif-
ferri, et multo minus quando reus ex indu-
stria violavit jejunium, ut ita vitam protrahe-
ret ». Si tamen commode posset differre, ad
id n. 73, ex caritate teneretur.

Reus tunc
potest com-
municare
non jeju-
nus.

Si reus
nolit confi-
teri, occidi
potest.

Licet tue-
ri vita m-
cum occisio-
ne aggres-
sori.

DUBIUM III.

An et quomodo liceat occidere privata auctoritate iniquum Aggressorem.

380. An liceat tueri vitam, cum morte invasoris. An autem vetetur reis, et praecise ban-
nitis, armis se defendere. — 381. An liceat viro honorato occidere invasorem sui
honoris. An autem id liceat plebejo vel ecclesiastico, si fugere possit sine periculo vitae.
Et quid, si contumelia sit jam illata. — 382. Vide plures resolutiones Patris Busen-
baum. — 383. Qu. 1. An liceat occidere furem rei magni valoris. — Qu. 2. Quantus
debeat esse iste valor. Et quid si valor sit modicus, sed res tollatur cum violentia. —
Qu. 3. Quid, si fur rem jam abstulerit, et resistat domino volenti eam recuperare. —
384. Qu. 4. An liceat clericis et religiosis furem interficere. Et utrum tunc incurvant
irregularitatem. — 385. Qu. 5. An liceat cuique per famulos armis sua defendere. —
386. Qu. 6. An liceat occidere invasorem pudicitiae. — 387. An liceat praevenire aggres-
sorem. — 388. An liceat occidere falsum accusatorem. — 389. An possis et tenearis
tueri vitam innocentis. — 390. An etiam cum morte invasoris. — 391. An liceat occi-
dere invasorem honoris vel pudicitiae alterius. Et quid, si femina consentit. — 392. An
possimus et teneamur tueri bona proximi etiam cum occisione furis.

380. — « Resp. Jus naturae permittit,
« ut vim vi repellas, et aggressorem, qui
« inique eripere tibi conatur vitam, aut
« quae ad eam honeste agendam tibi sunt
« necessaria (ut bona temporalia, honores,
« pudicitiam, membrorum integritatem),
« praevenias et occidas. Ita tamen, ut id
« fiat animo te defendendi, et cum mode-
« ramine tutelae inculpatae: hoc est, non
« inferendo majus damnum, nec utendo
« majore vi, quam necessarium est ad
« arcendam injuriam. — Ita communiter
« S. Thomas¹, Molina, etc., Lessius² ».

Nota hic errare nuperum auctorem li-
bri, cui titulus: *Esposizione della dottrina
cristiana*, dicendo quod S. Thomas cum
S. Augustino negat licitum esse occidere
aggressor ob defensionem propriae vi-
tae. — Nam Angelicus expresse opposi-
tum docet³, inquiens: *Nec est necessa-
rium ad salutem, ut hunc actum mode-*

¹ 2^a 2^{ae}, qu. 64, art. 7. — Molina, de Just. et Jure, tr. 3,
disp. 11. — ² Lib. 2, cap. 9, n. 41 et seqq. — ³ Loc. cit.,
in corp. — ⁴ Loc. cit., et ad 1; cfr. apud Migne Patrol.
lat., tom. 28, col. 185. S. August. epist. 47, num. 5. —
⁵ De Just. et Jure, disp. 10, n. 137 et 188. — ⁶ Loc. cit.,
num. 41. — S. Anton., part. 3, tit. 4, cap. 3, § 1. — Azor,
part. 3, lib. 2, cap. 1, qu. 1. — Bañez, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 64,
art. 7, dub. 1, concl. 2. — Sotus, de Just., lib. 5, qu. 1, art. 8,
concl. 2. — ⁷ Tr. 25, cap. 1, n. 51. — ⁸ 2^a 2^{ae}, qu. 64, art. 7,
Sed contra.

380. — a) In quibusdam Catechismi Ro-
mani editionibus, ut v. g. in editione Pat-
tavina anni 1698, paragraphus octavus inscri-
bitur verbis a S. Alphonso relatis; sed ipsa
verba Catechismi, part. 3, cap. 6, de 5° Praec.,
n. 8, (al. n. 7) haec sunt: « Si quis salutis sua
defendendae causa, omni adhibita cautione,
alterum interemerit, hac lege non teneri satis
apparet ».

b) Gersonius, in suis *Regul. moral.*, n. 109,
negat quidem licitum esse aggressorem inju-

stum occidere; sed in *Compend. theol.*, tr. 2,
de 10 Praeceptis, de 5° Praec., refert opinio-
nem quae docet licitum esse, et addit: « Hoc
tamen intellige, si necessitas est inevitabilis ».

c) Richardus a S. Victore, citatur quidem
a Salmant., et etiam a Salonio in 2^{am} 2^{ae},
qu. 64, art. 7, controv. 1, in illo, pro sententia
negante id esse licitum; at sincere fatendum
est Richardum, in opere citato, nempe *de Gra-
dibus caritatis*, ne verbum quidem de pae-
senti quaestione facere.

quam propriam domum. — Idem docent S. Bonaventura¹, S. Antoninus², Continuator Tournely³ cum Estio, Silvio, Pontas, Natali Alexandro, et aliis innumeris cum Salonio. Qui vocat opositam sententiam, temerariam⁴, cum repugnet communi DD. et pluribus textibus, et praesertim in cap. 3 [Si perfodiens] et in cap. *Significasti* 18, de homic., et cap. *Si vero* 3, de sent. excomm., ubi dicitur: *Cum vim vi repellere, omnes leges omniaque jura permittant.*

Objectio.

Responde-

Sed dices: Qui injustum invasorem occidit ad suam vitam tuendam, excedit moderamen, preeferendo vitam temporalem propriam aeternae vitae proximi sui. — Respondetur cum Continuator Tournely⁴, Lessio⁵, Soto⁶, Petrocorensi⁷, et aliis communiter, tum nos teneri preeferre bonum altioris ordinis proximi bono inferiori nostro, cum vita ex. gr. nostra absolute necessaria est ad salutem spiritualem proximi; ut si infans alias est decessurus sine Baptismo. Secus vero, si ipse invasor ex sua malitia in periculum damnationis se conjicit; tunc enim, cum quisque jus habeat ad vitam suam tuendam, licite vim vi repellit, etiam cum damnatione invasoris. — Eademque ratio valet, si timetur ab invasore vulnus grave, aut deformitatem afferens; ut Salmant.⁸ et Roncaglia⁹. Et eadem ratio currit pro defensione honoris et bonorum fortunae, ut infra.

¹ De Decem praeceptis, serm. 6, part. 1. — ² Part. 2, tit. 7, cap. 8, § 1, v. *Et primo.* — ³ De 5° Praec., art. 3, sect. 2, punct. 1, not. 5. — *Estius*, in 3, dist. 37, § 21. — *Silvius*, in 2° 2°, qu. 64, art. 7. — *Pontas*, v. *Tuer*, cas. 1. (in edit. lat., v. *Occidere.*) — *Natal. Alex.*, lib. 4, cap. 7, art. 2, propos. 5. — *Salon*, in 2° 2°, qu. 64, art. 7, contro. 1, concl. 2. — ⁴ De 5° Praec., art. 3, sect. 2, punct. 1, v. *Ad 1. fateor.* — ⁵ Lib. 2, cap. 9, n. 51. — ⁶ De Just. et Jure, lib. 5, qu. 1, art. 8, v. *At vero contra 2 conclus.* — ⁷ De Virtutib., lib. 4, tr. 2, cap. 3, qu. 3, v. *Dices* 2. —

^{a)} « *Est forsan temeraria, ait Salon, tot textibus et communi omnium fere doctorum placitis repugnans.* »

^{e)} *Salmant.*, tr. 10, de Censur., cap. 8, n. 47, loquuntur de sola irregularitate, et concordant.

^{f)} *Fagundez*, *Decal.*, lib. 5, cap. 3, n. 9, dicit quidem peccare mortaliter eum qui sese non defendit, « nulla subsistente causa ». « Causa autem justa (ita subdit Fagundez), illum a peccato excusans, erit, si invasus sit

Hinc etiam clericus aut religiosus potest occidere invasorem sua vita: neque tunc incurrit excommunicationem aut irregularitatem: ut Salmant.^{e)} cum aliis cattatis ex dict. cap. *Significasti*, et clem. *Si furiosus, de homicid.* Vide dicenda de Censur., Lib. VII, n. 388). An autem fiat vel ne irregularis clericus adulter, qui, ob se defendantum a marito, eum occidit: vide infra hic, n. 398, v. *In ordine*; ubi distinguitur, si invasio praevideatur proxima vel remota. — Dixi autem: *Potest occidere*. Nemo enim tenetur aggressorem occidere; sed licite et laudabiliter potest occisionem propriam permittere, ne alter vita temporali et aeterna privetur: ut dicunt communiter Lessius¹⁰ cum S. Antonino, Silvestro; et Salmant.¹¹ cum Soto, Bañez, etc.; contra Abulensem et Fagundez^{f)}, qui non sunt audiendi. — Excipiunt 1°. Salmant. quando vita invasi eset valde utilis bono communi. Excipiunt 2°. Lessius¹² cum S. Antonino, et Salmant. cum aliis, quando ipse eset in peccato mortali; quia tunc omnino teneretur se defendere.

« Unde resolves:

« 1°. Non licet reo occidere ministros *« justitiae, a quibus ad carcerem vel super plicum trahitur»*; [Vide Lib. IV, n. 279], *« uti nec licet id proscripto, ut notat ex communi Laymann*¹³, *qui non sunt ini qui aggressores».*

Decius^{g)}, et Carterius apud Tambu-

⁸ Tr. 10, de Censur., cap. 8, n. 46. — ⁹ Tr. 11, de 5° Praec., cap. 3, qu. 1. — ¹⁰ Lib. 2, cap. 9, n. 55. — *S. Anton.*, part. 3, tit. 4, cap. 3, post. princ. — *Silvest.*, v. *Bellum II*, n. 6, qu. 8. — ¹¹ Tr. 25, cap. 1, n. 50. — *Sotos*, de Just. et Jure, lib. 5, qu. 1, art. 8, v. *Hactenus*. — *Bañez*, in 2° 2°, qu. 64, artic. 7, dub. 1, concl. 1. — *Abulens.* (*Tostatus*), in Josue, cap. 11, qu. 11. — *Salmant.*, tract. 25, cap. 1, num. 50. — ¹² Loc. cit., num. 56. — *S. Anton.*, loc. cit. — *Salmant.*, loc. cit., n. 50. — ¹³ Lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 2, num. 3.

in statu gratiae moraliter loquendo, et invadens in statu peccati mortiferi; tunc enim non tenebitur invasus se juste defendere cum morte illius, ne illius salus pereat.. Item, si invadens sit princeps vel persona alia publica, a qua multorum vita temporalis aut spiritualis pendeat.. Item, si ceteris paribus, vita invadentis magis necessaria sit illius liberis vel alii ab illo dependentibus, juxta regulas caritatis».

^{g)} Decius non videtur recte citari a Tam-

Id etiam
licet clerico
aut religio-
so.

Nemo ta-
men tene-
tur occidere
aggresso-
rem.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Occidere
reum fu-
gientem vel
resistentem,
illicitum.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

Reo non
licet occi-
dere minis-
tros justitiae.

Exceptio-
nes.

</div

clericis et religiosis tenentur fugere, si possint sine periculo vitae; quia ipsis fugere non est probosum, sed honorificum: ut Lugo ^{a)}. — Sed etiam respectu saecularium et nobilium sapienter advertit Silvius ¹, dicens: *Etiamsi honor sit bonum praestantius quam divitiae; aut nullum, aut rarissimum arbitramur esse casum, quo pro defensione solius honoris liceat aggressorem interficere.*

Secus autem, si turpe sit fugere, v. gr. viro nobili vel officiali bellico; nisi rursus hic et nunc id tali turpe non esset, ob praestantiam invasoris vel alias ejus qualitates, v. gr. quia ebrius est vel amens; talem enim occidere non licet, quando potes fugere. — Malderus, Diana ². Vide Laymann ³.

382. — « 4°. Non licet occidere furem ob res exiguae. — Licet autem, si quis auferat honorem valde notabilem aut bona magni momenti: nisi tamen alia via, v. gr. juris, vel aliter arceri aut recuperari possint. Quare, quando jura significant furem nocturnum occidi impune, non autem diurnum, praesupponunt, quod plerumque nocturni non possint aliter arceri, diurni autem possint. Alioquin enim, si nocturnus potest capi, non debet occidi: et si diurnus non potest capi, nec repeti ab eo quod a fert, nisi occidendo, id licet.

« Ea tamen non debent esse parvi momenti, et minimum unius aurei, secun-

¹ In 2° 2°, qu. 64, art. 7, quaer. 9, concl. 2. — *Malder.*, de Just., tr. 3, cap. 1, dub. 12, in princ. — ² Part. 5, tr. 4, resol. 9. — ³ Lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 3, n. 2. — ⁴ Loc. cit., n. 4. — ⁵ Part. 5, tr. 4, resol. 18. — ⁶ Loc. cit. — ⁷ Disp. 2, de Restit. in part. qu. ult., sect. 1, punct. 10, n. 1. — *Bonac.*,

defendentem ». — Clarus autem, *Pract. crim.*, lib. 5, qu. 29, haec dumtaxat scribit: « Quodsi familia habet mandatum judicis aliquem capiendo, et ipse resistat, neque aliter capi possit, potest illum impune interficere ».

381. — ^{a)} Lugo, *de Just. et Jure*, disp. 10, n. 166, sic profecto tenet de clericis et religiosis; sed n. 167, dicit haec vera esse « regulariter »; quodsi tamen « in aliquo casu iei etiam magnum dedecus ex fuga incurrerent, non tenerentur fugere ».

382. — ^{a)} Molina perperam allegatur a Busenbaum; negat enim, tr. 3, disp. 16, n. 6, rem magni valoris fore, « si esset solum va- loris trium, quatuor, aut quinque ducatorum ».

« dum Molina ^{a)}. Vide Laymann ⁴. Vel potius, secundum alios apud Diana ⁵, duorum: quanquam et hoc Diana ⁶ nimis laxum videatur. Immo Bonacina ⁷ rem non magni valoris hic censem, etsi sit trium vel quatuor ^{b)} aureorum.

« Si tamen talem [rem] fur v. gr. usurpet, vidente ac resistente domino aut custode, aut huic vim faciat, v. gr. petentem incipiat ferro invadere, permittunt caedem Bonacina, Diana ^{c)}, etc. » [Sed vide infra, n. 383, Qu. 2, v. An autem]. « Uti etiam, si dubium sit an res possit aliter salvari aut recuperari (Bonacina ^{d)}, quia nemo, inquit, tenetur se exponere periculo amittendi res suas. — Vide Laymann ⁹, Navarrum, Lessium, Diana ¹⁰.

« 5°. Probabilis est haec etiam licere clericis et religiosis, ob bona temporalia. Jura vero in contrarium afferri solita, intellige, quando non servatur modus deramen inculpatae defensionis. Laymann ¹¹. [Cum aliis infra, vide n. 384]. « Tanner ¹², Escobar ¹³: ubi etiam docet ex Tanner ¹⁴, licere virginis occidere invasorem pudicitiae, si violationem nequeat aliter evadere ». [Vide infra, n. 386].

« 6°. Cum tamen iniquus aggressor sit in periculo salutis, potest quis ex caritate ei parcere, et injuriam potius pati ». [Vide dicta n. 380, v. *Hinc etiam*]. « Sed non tenetur: eo quod alter sua malitia sit in isto periculo. — Laymann ¹⁵.

loc. cit. — ⁸ Loc. cit. — ⁹ Loc. cit., n. 4. — *Navar.*, Man., cap. 15, n. 3. — *Less.*, lib. 2, cap. 9, dub. 11. — ¹⁰ Loc. cit., resol. 17. — ¹¹ Loc. cit., n. 4. — ¹² Tom. 3, disp. 4, qu. 8, n. 77. — ¹³ Tr. 1, exam. 7, cap. 3, n. 43 et 51. — ¹⁴ Loc. cit., n. 68. — ¹⁵ Loc. cit., n. 4.

^{b)} « Vel quinque nummorum aureorum », addit Bonacina.

^{c)} Diana pariter a Busenbaum male allegatur; etenim, loc. cit., resol. 17, referens opinionem, quae docet occidi posse invasorem, etiam quando res aliter non possit custodiri, quia nemo obligatur pati rem sibi eripi, propterea quod postea recuperari poterit, ipse Diana de hac opinione judicium aliis relinquit, dicens: « Sed tu cogita ». — Et resol. 18, afferens sententiam, quae docet posse etiam occidi eum qui, resistente domino aut custode, rem parvi valoris surriperet, eam expressis verbis respuit, dicens: « Verum has sententias ego non approbo ».

Injuria
jam contra-
cta, non li-
cet occide-
re, nec fu-
gientem.

« 7°. Non licet occidere, si injuria jam est contracta, vel aggressor jam fugit; quia id non esset se defendere, sed vin- dicare: ut docent Toletus, Rodriguez.

« Sed Henriquez et Navarrus ¹, Fer- nandez ², dicunt, si laesus magnam faceret jacturam honoris, nisi fugientem mox persequeretur, posse eum persequi et percutere, quantum esset satis ad defensionem honoris ».

Sed oppositum tenendum omnino cum Lugo ³, Viva ⁴ cum Soto, Molina, Vasquez, et aliis communiter, apud Lugo. Ratio, quia tunc non recuperatur honor per se, sed per damnum alterius, apud homines improbos: quod est intrinsece malum. Et nequeo intelligere, cur sententia contraaria non debeat dici proscripta ex propositione 30 damnata ab Innocentio XI; quae permittebat repercutere percutientem qui fugit, si aliter ignominia vitari nequibat.

« Concedit tamen card. Lugo, Molina, Lessius, etc. cum Diana ⁵, licere furem fugientem, v. gr. cum equo tuo, conficerete telo vel sagitta; quia invasio adhuc durat ^{d)}. [Vide infra, Quaer. 1, in fine]. « Etsi vero id non licet, postquam in tutum se recepit; si tamen per judicem non possis recuperare rem tuam, potes ingredi locum ubi illa detinetur, eamque tibi vindicare; et si alter vi impedit, vim vi repellere. — Tanner, Lessius, Malederus, Hurtadus, Diana ⁶. » [Vide infra, Quaer. 3].

Proposi-
tiones dam-
natae.

383. — Adverte hic quatuor propositiones damnatas: — I^o. Prop. 31 ab Innocentio XI, quae dicebat: *Regulariter occidere possum furem pro conservatione unius aurei*. — II°. Prop. 32: *Non solum licitum*

Tolet., lib. 5, cap. 6, n. 16. — *Rodrig.*, Sum., part. 1, cap. 135, n. 11. — *Henriq.*, lib. 14, cap. 10, n. 3, lit. t. — ¹ Man., cap. 15, num. 4. — ² Exam. theor., part. 1, cap. 9, num. 16. — ³ De Just. et Jure, disp. 10, ex num. 189. — ⁴ In propos. 17 Alex. VII, n. 9. — *Sotus*, de Just., lib. 5, qu. 1, art. 8, v. *Unum autem hic*. — *Molina*, tr. 3, disp. 17, n. 8. — *Vasq.*, Opusc. de Restit., cap. 2, § 1, dub. 9, n. 37. — *Lugo*, loc. cit., n. 190. — *Lugo*, loc. cit., n. 179. — *Molina*, tr. 3, disp. 16, n. 6. — *Less.*, lib. 2, cap. 9, num. 74. — ⁵ Part. 8,

^{d)} « Modo prius voce [fur] admoneretur, nisi rem relinquat, esse interficiendum », uti notat Molina.

383. — ^{a)} Silvester, v. *Homicidium I*, n. 8, qu. 4, valde haesitans est: « Forte, inquit, non licet mihi in conscientia occidere..., quamvis

est defendere defensione occisiva, quae actu possidemus, sed etiam ad quae jus inchoatum habemus, et quae nos posses- suros speramus. — III°. Prop. 33: *Licitum est tam haeredi quam legatario, contra iniuste impedientem ne vel haereditas adeatur vel legata solvantur, se taliter defendere: sicut et ius habenti in cathe- dram vel praebendam, contra earum pos- sessionem iniuste impedientem*. — IV°.

Prop. est 18 ab Alexandro VII damnata: *Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare*.

His positis,

Quaeritur 1°. *An liceat occidere furem rei magni momenti?*

Negat *prima* sententia, quam tenent Gersonius ⁷, et Abulensis, Abbas, Covaruvias, Silvester ⁸ et Tabiena, apud Salmant. ⁸. — Ratio, ut isti dicunt, quia ex

Juxta
quosdam,
nequit oc-
cidere furem
rei magni
momenti.

pracepto caritatis, debemus praeferre viam proximi rebus temporalibus. Eamque probant ex cap. *Suscepimus, de homicid.*, ubi Pontifex duos damnavit religiosos, quia alter ipsorum interfecit duos latrones, vestes eis eripere conantes, quoniam (verba textus) *expediebat potius... rerum sustinere jacturam, quam pro conservandis vitiis rebus et transitoris, tam acriter in alios exardescere*.

Secunda tamen probabilissima et communis sententia affirmat. — Hanc tenet S. Antoninus ⁹, [qui] ex Jacobo de Areto et Petro, sic tradit: *Nam si possum occidere furem, ubi non cognosco, et non potest rebus furatis provideri per judicem, ut ff. ad legem Cornel. de sicar.*

Probabi-
lissime lici-
tum est.

tr. 7, resol. 47. — *Tanner*, tom. 3, disp. 4, qu. 8, n. 82. — *Less.*, loc. cit., n. 75. — *Malder.*, de Just., tr. 3, cap. 1, dub. 13, v. *Dico 6.* - *Gasp. Hurtad.*, de Jure et Just., disp. 11, diff. 12. — ⁶ Part. 5, tr. 4, resol. 37; et part. 8, tr. 7, resol. 47, v. f. — ⁷ Regul., mor., num. 109. — *Abulens.* (*Tostatus*), in Matth., cap. 5, qu. 110. — *Abb. Panorm.*, in cap. 2, de homicidio, n. 2. — *Covar.*, in clem. *Si furiosus*, part. 3, § un., n. 6. — *Tabiena*, v. *Homicidium*, n. 9, qu. 8. — ⁸ Tr. 25, cap. 1, num. 80. — ⁹ Part. 3, tit. 4, cap. 3.

etiam dici possit hoc casu non esse contra legem Dei aut naturae occidere; quia quotidie de licentia principis moventur arma pro temporalibus; quod fieri non posset, si esset contra legem Dei vel naturae». Quibus videtur potius favere alteri sententiae, quae est S. Alphonsi.

l. Furem, multo magis licet occidere, ubi persona aliter salva esse non potest: Idem docuit S. Antoninus¹, dicens: *Item licita est defensio cum moderamine..., non solum pro persona, sed etiam pro rebus...; et non solum pro rebus suis, sed etiam pro rebus sibi depositis et commodatis; et etiam pro rebus amicorum, propinquorum suorum, eos scilicet adjuvando.* Idem tenet Silvius², inquiens licitum esse occidere aggressorem rerum, si... sint magni momenti, et non possint aliter aut defendi aut recuperari, quam per mortem abripiuntur. Idem scribit Dominicus Soto³: *Dum [tyrannus] particulariter civem quempiam aggreditur, ut vel ipsum trucidet vel sua rapiat, potest civis ille vim vi repellendo, eum interimere.* Idem tenet Angelus⁴, Silvester⁵, Armilla⁶. Idem docuit olim D. Raymundus⁷, ubi sic dixit: *Non possum repellere a possessione, nisi illos occidam, et sic erit licita talis defensio* ⁸. — Idem docent Sotus⁹, Lessius¹⁰, Lugo¹¹, Cajetanus¹², Croix¹³, Elbel¹⁴, Roncaglia¹⁵; et Salmant.¹⁶ cum Bonacina, Suarez, Prado, etc.; et clare adhaeret S. Thomas¹⁷.

Et probatur 1°. Ex illo Exod. xxxi, 2, prout retulimus supra, n. 380, v. *Et cum. Ex quo textu, S. Thomas*¹⁷ infert, multo magis licere vitam tueri, dicens: *Sed multo magis licitum est defendere propriam vitam, quam propriam dominum.* ergo supponit pro certo, textum permettere occidi invasorem bonorum. — Nec obstant verba, quae post allata verba leguntur in eodem Exodi textu, nimirum: *Quod si orto sole hoc fecerit, homicidium perpetravit, et ipse morietur.* Nam bene respondet Cornelius a Lapide¹⁸, quod id non dicitur ibi, eo

¹ Part. 3, tit. 4, cap. 3, § 2. — ² In 2^{am} 2^{ae}, qu. 64, art. 7, qu. 8. — ³ De Just. et Jure, lib. 5, qu. 1, art. 3, ante med. — ⁴ V. *Defensio*, num. 4. — ⁵ V. *Excommunicatio VI*, num. 6, vers. *Nono.* — ⁶ V. *Defensio*, n. 7. — ⁷ Summa, lib. 2, tit. 5, de Raptoribus, § 12, v. *Sicut autem...* — ⁸ Loc. cit., art. 8, v. *Alterum dubium.* — ⁹ Lib. 2, cap. 9, dub. 11. — ¹⁰ De Just. et Jure, disp. 10, n. 175. — ¹¹ In 2^{am} 2^{ae}, qu. 64, art. 7, v. *Ad hoc dubium.* — ¹² Lib. 3, part. 1, n. 808. — ¹³ De Homicidio, n. 64. — ¹⁴ Tr. 11, cap. 3, qu. 5, resp. 1. — ¹⁵ Tr. 25, cap. 1, num. 81 et 82. — ¹⁶ Bonac., de Restit. in

quia post lucem abest periculum mortis; sed quia, alto jam meridie, fur melius agnoscit potest, et sic facilius bona recuperari possunt in judicio; insuper, quia orto sole, melius potest fur repelli, invocato vicinorum auxilio.

Probatur 2°. Ex cap. *Dilecto, de sent. exc.*, in 6°, ubi dicitur: *Licuit utique ipsi decano, si praedictus ballivus eum bonis suis mundanis injuriose exsoliare vel ea violenter occupare praesumpserit... se tueri.* Deinde subditur: *Et quoniam adversus ejus nimiam potentiam, sufficiens temporalis defensio sibi forte non aderat, etc.* Ex quo supponit Papa, potuisse armis saecularibus se defendere, si vires suppetabant.

Probatur 3°. Ratione, quae inter alias mihi potior est, eamque tradunt Lugo et Salmant. Quia praeceptum caritatis non obligat praeferre bona proximi altioris ordinis, nisi quando (ut supra diximus) proximus est in extrema necessitate; non vero quando ipse sponte se exponit mortis periculo. Et sic omnino eliditur ratio adversariorum; nam alias, nec etiam licitum esset occidere injustum vitae invasorem: quod omnia jura admittunt. — Ad textum autem in cap. *Suscepimus*, oppositum ut supra, recte respondent Salmant.¹⁹, ibi merito damnatos fuisse religiosos, quia res non erat tanti momenti. Nec timor mortis inferendae a latronibus ibi jam vincit, qui a vinculis se solvere nitebantur, potuit occidentem excusare; cum interim bene valebat fugere, et a periculo se liberare.

Hinc dicimus cum Lessio²⁰, Soto²¹, et Salmant.²² cum Bonacina, Prado, Trul-

part., disp. 2, qu. ult., sect. 1, punct. 10, num. 1. — ²³ Suar., de Censur., disp. 46, sect. 2. — ²⁴ Prado, Theol. mor., cap. 20, qu. 4, num. 2. — ²⁵ 2^{am} 2^{ae}, qu. 64, art. 7, *Sed contra.* — ²⁶ 2^{am} 2^{ae}, qu. 64, art. 7, *Sed contra.* — ²⁷ In Exod. cap. xxxii, 3. — ²⁸ Lugo, de Just. et Jure, disp. 10, n. 174. — ²⁹ Salmant., tr. 25, cap. 1, num. 84. — ³⁰ Loc. cit. — ³¹ Lib. 2, cap. 9, n. 74. — ³² De Just. et Jure, lib. 5, qu. 1, art. 8, v. *Alterum dubium.* — ³³ Loc. cit., n. 88. — ³⁴ Bonac., de Restit. in part., disp. 2, qu. ult., sect. 1, punct. 10, n. 2. — ³⁵ Prado, cap. 20, qu. 4, n. 11.

sione sua, quam injuste et male occupaverat, aliqui vulnererunt vel occidantur, credo quod teneatur secundum modum propositum supra in defensione personae et per eadem iura; scilicet si ex proposito moderamen excesserit.

lench, Dicastillo, Sayro et aliis communiter, licere furem eminus telo occidere, si ipse rem asportet, et praemonitus de suo periculo eam nolit dimittere ²⁰; ut bene explicat Bonacina¹.

Quaeritur 2°. *Quantus debeat esse valor rei, ut liceat furem interficere?*

Certum est, ad furem occidendum duo requiri: 1°. Quod res alia via nequeat recuperari. — 2°. Quod res sit magni momenti: quale utique non est valor unius aurei, ut habetur ex ipsa propositione damnata 31. Nisi in aliquo casu raro, quo cuidam tale furtum ingens damnum afferrat; puta (ut ait Viva²), si artifici tollatur instrumentum similis valoris, quo sublatu, ipse non possit suam suorumque vitam sustentare.

Hinc, generaliter loquendo, dicunt Viva³ et Elbel⁴, illam esse magnam summam, qua ablata, deficeret alicui sustentatio pro se et suis⁵; et idem tenet Natalis Alexander⁶. — Salmant. vero, et Vasquez ac Molina⁷ apud Lugo⁸, ajunt sufficere jacturam illam, quae notabile damnum domino afferret, juxta qualitatem personae; nam, ut bene ait Roncaglia⁹, furtum decem aureorum, quod alicui grave damnum possit esse, alteri opulento potest esse leve.

Caeterum Cardenas¹⁰ censet, respectu cujuslibet, summam 400 argenteorum (apud nos 40 ducatorum) esse magnam. — Et regulariter, recte dicunt Salmant.¹¹, sequentiam esse sententiam Soti¹² et Aragon¹³.

²⁰ Dissert. 21, n. 88. — ²¹ Loc. cit., n. 87. — ²² Bonac., loc. cit., n. 1, v. *Res dicuntur.* — ²³ Trull., lib. 5, cap. 4, dub. 6, n. 2. — ²⁴ Viva, loc. cit., n. 10. — ²⁵ Loc. cit., n. 178. — ²⁶ Loc. cit., n. 86. — ²⁷ Tr. 3, disp. 16, n. 7. — ²⁸ Loc. cit., n. 1, v. f. — ²⁹ Loc. cit., num. 178. — ³⁰ Tr. 5, cap. 2, num. 157. — ³¹ Loc. cit., n. 10. — ³² Loc. cit. — ³³ Decal., lib. 6, cap. 1, § 2, num. 3. — ³⁴ Tr. 25, cap. 1, num. 85. — ³⁵ Part. 5, tr. 4, resol. 18.

²⁰ Vel etiamsi non praemonitus de suo periculo, non est tamen locus praemonendi, et periculum adest rem nunquam recuperandi, ut observat Dicastillus.

²¹ Viva et Natalis Alexander haec intelligent, non de sustentatione stricte sumpta pro alimentis, sed de iis etiam quae ad conservationem status necessaria sunt.

²² Molina a card. de Lugo non citatur pro hac sententia, sed solum pro eo quod Molina, tr. 3, disp. 16, n. 6, docet, nempe: licitum non

(quibus consentiunt Sayrus²³, Bonacina et Trullen, et oppositam recte rejicit Viva), non licere occisionem pro furto quatuor vel quinque aureorum. Necnon bene advertunt Lugo²⁴ et Salmant.²⁵, tempore Soti quinque aureos sive duca-tos pluris aestimari, quam nunc decem; quia processu temporis crevit copia pecuniae et rerum pretium.

An autem liceat occidere furem, auferrentem rem modici valoris cum resistencia domini aut custodis illius?

Affirmant Molina²⁶, Bonacina²⁷; et videntur adhaerere Lugo²⁸, Sporer²⁹, et Viva³⁰ ac Roncaglia³¹ (modo, ut isti duo ajunt, resistens sit vir nobilis); quia tunc cum illa re honor etiam aufertur. Hanc sententiam Tamburinius³² non probat.

Sed multo magis mihi arridet sententia contraria, quam tenent Salmant.³³ et Diana³⁴, id non admittentes. Ratio, quia, licet talis ablatio fiat cum speciali injurya domini ratione violentiae; attamen, cum non omnis injurya dehonorationem afferrat, hic mihi videtur per illam ablacionem, non proprie aut graviter honorem laedi, juxta estimationem hominum. Quis enim graviter dehonoratus aestimabitur, quia fur violenter ab eo rem aliquam arriperit?

Quaeritur 3°. *An liceat tibi interimere furem, si rem ablatam adhuc existantem ille in tuto posuerit, et tu velis eam recuperare?*

Quidam ajunt furantem modicum resistencia domini, posse occidere.

Negativa sententia placet S. Doctori.

Re ablata
in tuto col-
locata, non
licet occide-
re furem.

Probabi-
lius licet in
aliquo casu.

Negant S. Antoninus ¹⁾, Sotus, Bonacina ²⁾, Sayrus et alii, apud Salmant. ¹⁾, qui hanc sententiam probabilem ³⁾ putant. Ratio, quia eo casu fur non est invasor, sed tantum injustus rei detentor; et ideo non licet eum occidere, sed solum apud judicem accusare: alias enim magna sequeretur reipublicae perturbatio. — Sed probabilior mihi videtur sententia affirmans, casu quo non sit spes rem alia via recuperandi. Ratio, quia tunc latro, quamvis non sit invasor personae, adhuc tamen est invasor rei, cum tibi contendat rem tuam accipere. Ita Lessius ², Lugo ³; et Vasquez ⁴⁾, Tanner, Malderus, Diana, apud Salmant. ⁴; cum Busenbaum (ut supra, n. 382, ad 7).

384. — Quaeritur 4°. *An liceat etiam clericis et religiosis, occidere injustum aggressorem suorum bonorum magni momenti?*

Affirmant probabilius cum Busenbaum, Lugo ⁵, Elbel ⁶; et Salmant. cum Lessio, Becano et aliis communius. Ratio, quia jus defensionis est de lege naturali, et ideo unicuique competit. — An autem hoc casu incurrit irregularitatem? Vide de *Irregul.*, Lib. VII, n. 389, ubi probatur sententia negativa.

385. — Quaeritur 5°. *An liceat alicui sua defendere armis, etiam per famulos?*

Sotus, de Just. et Jure, lib. 5, qu. 1, art. 8, v. *De tempore*. — *Sayr.*, Clav., lib. 7, cap. 10, n. 31. — ¹⁾ Tr. 25, cap. 1, n. 92. — ²⁾ Lib. 2, cap. 9, n. 75. — ³⁾ De Just. et Jure, disp. 10, num. 181 et seqq. — *Tanner*, tom. 8, disp. 4, qu. 8, n. 82. — *Malderus*, de Just., tr. 3, cap. 1, dub. 18, v. *Dico* 6. — *Diana*, part. 5, tr. 4, resol. 37. — ⁴⁾ Loc. cit., n. 91. — ⁵⁾ Loc. cit., num. 175. — ⁶⁾ *De Homicidio*, n. 89. — *Salmant.*, loc. cit., n. 81. — *Less.*, loc. cit., n. 72. — *Becan.*, de Just. et Jure, cap. 64, qu. 7, n. 4. — ⁷⁾ Tr. 5, cap. 2, n. 169. — ⁸⁾ *De Homi-*

Probabiliter affirmant Sporer ⁷, et Elbel ⁸ cum Navarro, Lugo, Laymann, etc.; quia id quod aliquis potest facere per se, potest etiam per alium. — Hinc infert Elbel ⁹, unicuique licere ratione caritatis vi repellere alterum injuste accedente ad exscoliandam domum proximi sui. Et probabiliter consentiunt Salmant. ¹⁰ cum aliis communiter. Sicut etiam dicitur pro defensione honoris et pudicitiae. — Vide dicens n. 392.

386. — Quaeritur 6°. *An liceat occidere invasorem pudicitiae?*

Si licitum est hoc ad tuendum honorem et facultates, multo magis dicendum licere pro tuenda pudicitia, quando aliud non suppetit remedium. — Ita D. Antoninus ¹¹, ubi: *Et si licet non solum se, sed et bona sua defendere..., quare etiam ne pudicitiam... amittat?* Et ideo dicit non peccare puellam, si, vim vi repellendo, aggressorem occidit. Ita enim Archiepiscopus alibi ¹² loquitur: *Illa autem [mulier] utitur jure suo naturali, quo licet vim vi repellere; et magis tenetur salutis suae providere, quam alterius: nam expavit se periculo consentiendi actui peccati, permittendo se opprimi, propter difficultatem resistentiae voluntatis.* — Idem docent Pater Cuniliati ¹³, Lugo ¹⁴, Molina ¹⁵, Lessius ¹⁶, Anacletus ¹⁷, Elbel ¹⁸, Sporer ¹⁹,

ciodio, n. 66. — *Navar.*, Man., cap. 24, n. 17. — *Lugo*, de Just. et Jure, disp. 10, sect. 11. — *Laym.*, lib. 8, tr. 3, part. 3, cap. 3, n. 5. — ¹⁰⁾ Loc. cit., n. 66. — ¹¹⁾ Tr. 25, cap. 1, n. 104. — ¹²⁾ Part. 2, tit. 5, cap. 6, i. f. — ¹³⁾ Part. 2, tit. 7, cap. 8, § 2, v. *Sed quaeritur*. — ¹⁴⁾ Tr. 8, cap. 2, § 2, num. 8. — ¹⁵⁾ De Just. et Jure, disp. 10, n. 195. — ¹⁶⁾ Tr. 3, disp. 17, num. 10. — ¹⁷⁾ Lib. 2, cap. 9, num. 76. — ¹⁸⁾ Tr. 9, de Prae- decal., dist. 3, qu. 2, n. 19. — ¹⁹⁾ *De Homicidio*, n. 61. — ²⁰⁾ Loc. cit., n. 165.

¹⁾ S. Antoninus, part. 3, tit. 4, cap. 3, § 2, sententiam hanc uberiori exponit, et primo quidem negat licere vim vi repellere ex intervallo, postquam scilicet ad actus contrarios divertit; deinde, si nempe res injuste possidentur: tunc fur aut vi possidet, et licet statim, non vero ex intervallo, vim adhibere; aut precario possidet, et tunc post denegatam restitutionem, licitum est incontinenti vim vi repellere, secus autem ante denegatam restitutionem; aut clandestine possidet, et tunc illicitum est vim vi repellere; « sed licitum est ingredi, et si ille non admiserit, ex tunc fit violentia ».

²⁾ Bonacina non recte citatur a Salmant.; etenim, *de Restit.*, in part., disp. 2, qu. ult.,

sect. 1, punct. 10, n. 4, negat quidem licitum esse furem occidere, qui se in tumtu receperit et rem pacifice possidere incepit; sed addit: « Observa tamen... probabiliter dici posse, licitum esse domino ingredi domum furis, et rem suam per vim contra furem resistentem recuperare, quando dominus ob reipublicae perturbationem non potest aliter eam recuperare, modo eadem res in individuo extet apud furem ».

³⁾ Salmantenses, loc. cit., non solum probabilem existimat, sed etiam *probabilior* appellant hanc sententiam.

⁴⁾ Vasquez, *Opusc. de Restit.*, cap. 2, § 1, dub. 8, n. 32, de hoc non loquitur, quidquid dicant Salmantenses.

Armis de-
fendere bo-
nae per fa-
mulus, lici-
tum.

Item de-
fendere bo-
na proximi.

Occide-
re invaso-
rem pudici-
iae. lici-
tum.

Quin etiam,
id consulen-
dum.

Salmant. ¹⁾ cum Bonacina ²⁾, Trullench, Fililiuccio ³⁾ et aliis communiter.

Et hic bene advertunt Lugo ⁴⁾ et Roncaglia ², quod non solum licebit pueras, dum actu violenter tangitur ab altero, sed etiam immediate post, eum percutere alapis, pugnis, fuste, et etiam ictibus non periculosis. Ratio, quia, nisi tali modo ipsa suam constantiam et disloquentiam ostendat, non facile ille discedet.

Hinc, semper ac id non fiat ad vindictam, non tantum permittendum, sed etiam mulieri est consulendum: ut alter saltem resipiscat, et alia vice eam non sollicitet.

387. — « 8°. Licet quoque occidere eum, « de quo certo constat, quod de facto pa- « ret insidias ad mortem; ut si uxor v. gr.

¹⁾ Tr. 25, cap. 1, n. 72. — *Trull.*, lib. 5, cap. 4, dub. 5, n. 9. — ²⁾ Tr. 11, cap. 3, reg. in praxi, n. 5. — *Navar.*, Man., cap. 15, n. 3. — ³⁾ Lib. 2, cap. 9, n. 45. — ⁴⁾ Tr. 29, n. 39. — *Silvius*, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 64, art. 7, quaer. 6. — *Trull.*, loc. cit., n. 55. — ⁵⁾ Loc. cit., n. 56 et seqq.

« sciat se noctu occidendam a marito, si « non potest effugere, licet ei praevenire. « — *Navarrus*, Lessius ³, *Filiuccius* ⁴ »:

Quaestio tamen est: *an liceat praeve- « nire aggressorem?*

Prima sententia negat cum Silvio, Na- varro ⁴, Trullench, etc., apud Salmant. ⁵; quia praevenire inimicum, solum para- tum ad aggrediendum, non esset vera defensio. — Secunda tamen sententia af- firmat cum Lugo, Bañez ⁶, Vasquez, Mo- lina ⁷, etc. ⁶. Quia, isti dicunt, ad occi- dendum invasorem pro sua defensione, non est opus ut alter jam inceperit lae- dere, sed sufficit si sit paratus ad lae- dendum.

Attamen Tamburinius ⁸ et Roncaglia ⁹; et Salmant. ⁷ cum Soto ⁹, Azor ¹⁰, Covar-

Praeve-
nireaggres-
sorem, alii
dicunt illi-
cendum.

Alii di-
cunt lici-
tum.

Alii distin-
guunt.

parat me de medio tollere », dicit n. 16: « Li- ciet speculative haec fieri posse probable ap- pareat, tamen in praxi nullo modo sunt excipienda».

⁵⁾ Roncaglia, tr. 11, cap. 3, qu. 3, haec dumtaxat scribit: « Si quis merito timeat, quod ni praeveniat volentem occidere, non poterit postea resistere, utique licebit illum praevenire ». — Cui consentire videtur Azor, part. 3, lib. 2, cap. 1, qu. 12, dum dicit: « Si neces- sarium est praevenire, quia aliter vita pro- pria defendi non potest nisi praeveniendo, tunc licitum est praevenire ». Et adducit exem- plia certo imminentis interfectionis. Deinde ad- dit: « Si praeventio non est ita necessaria ad propriae vitae defensionem, quia antequam invadatur quis, licet per tempus evadere, tunc non est licitum praevenire ».

⁶⁾ Lugo, loc. cit., n. 196, sic loquitur: « Exi- stimo tamen non esse scrupulose agendum in hac materia, praesertim quando femina vel juvenis sollicitatur et contrectatur, vel osculum accipit ab aliquo lascivo; sed posse, et aliquando expedire, non solis verbis asperioribus, sed manibus puritatem animi ac constantiam graviter ostendere ».

⁷⁾ 387. — a) *Navarrus* ex parte tantum negat, scilicet loc. cit., n. 3, in generali negat licitum esse aggressorem praevenire; excipit tamen casum quo aliquis « decretiv occidere alium, nulla mora interposita, qua ullo modo possit effugere mortem, nisi praeveniat eum antequam aggrediatur: qualis videtur esse uxor, quae certo novit se occidendam a marito pugione quem supposuit cervicali, ad occidendam eam dormientem, et non potest fugere, conclusa clava janua ».

⁸⁾ b) Bañez, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 64, art. 7, dub. 4, concl. 1 et 2; Molina, tr. 3, disp. 12, n. 2, ea utuntur distinctione, quam infra S. Alphonsus ex aliis auctoribus refert.

⁹⁾ c) Tamburinius brevius loquitur, *Decal.*, lib. 6, cap. 1, § 1, n. 15, et dicit certum videri, posse eum praeveniri et interfici, « qui pro- xime et in procinctu parat me inuste ag- gredi »; de illo autem, « qui veluti remote

ruvias^f), Diana^g) et aliis, has sententias conciliant, et distinguunt: Si quis ex aliqua actione noverit inimicum esse determinatum ad invadendum, puta si certo moraliter sciat, illum jam ad hoc parasse arma, vel mandatum dedit servo; tunc, si aliter effugere nequit, licite potest praevenire. Alias *ridiculum esset* (ait Roncaglia¹), *velle ipsum cogere ad exspectandam aggressionem, quando juste timeret non posse tunc resistere.* — Secus vero dicendum, si non certo sciat, sed tantum suspicionem seu dubium timorem habeat de invasione; impium enim est, ob dubiam violentiam proximum vita privare.

Hoc non
obstante,
S. Doctor
adhaerente
gativac.

De falso ac-
cusatore vel
teste.

His tamen non obstantibus, censeo secundam sententiam, hac etiam distinctione supposita, vix in praxi posse sequi: propter hallucinationis periculum, quod in hujusmodi re adesse potest.

388. — « 9°. Hinc etiam dicunt alii, ut « Sanchez² et alii, licere occidere eum, « qui apud judicem falsa accusatione aut « testimonio, etc. id agit, unde certo tibi « constat, quod sis occidendum vel muti- « landus, vel etiam (quod alii difficiliter « concedunt) amissurus bona temporalia, « honorem, etc. Quia haec non est inva- « sio, sed justa defensio: posito quod de « alterius injuria tibi constet, nec sit alius « evadendi modus. — Lessius tamen, Fil- « liuccius³) et Laymann non audent id « defendere, propter periculum magnorum abusuum. Vide Escobar⁴, Hurtado⁵, Lugo⁶, Diana⁷.

Immo praefata opinio Sanchezii ex- presse damnata est in prop. 18 proscripta ab Alexandro VII: *Licet interficere fal-*

^f Tr. 11, cap. 3, qu. 3. — ^g Decal., lib. 2, cap. 39, n. 7. — ¹ Less., lib. 2, cap. 9, n. 47. — ² Laym., lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 5, n. 2, v. ³ Dicendum 3. — ⁴ Tr. 1, exam. 7, cap. 3, n. 39. — ⁵ Gasp. Hurtad., de Jure et Just., disp. 11, diff. 11, v. Secundo constat. — ⁶ De Just. et Jure, disp. 10, n. 163 et seqq. — ⁷ Part. 8, tr. 7, resol. 52. — ⁸ Fill., tr. 29, n. 54 et 55. — ⁹ Tom. 3, disp. 4, qu. 8, num. 80. — ¹⁰ Tract. 3, disp. 18. — ¹¹ Lib. 2, cap. 9, dub. 18. — ¹² Part. 5, tr. 4,

sum accusatorem, falsos testes ac etiam judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.

389. — « 10°. Quandocumque quis, juxta supradicta, habet jus alium occidendi, id potest etiam alius pro eo praestare, cum id suadeat caritas. Fillucci, Tanner⁶, Molina⁷. — An autem, et quando ad hoc teneatur, vide Lessium⁸, Diana⁹.

Dicendum igitur est¹. Licitum esse defendere vitam proximi, cum occisione injusti invasoris. — Ita Continuator Tournely¹⁰ cum communis DD., et S. Thomas¹¹, ubi ait: *Vel potest dici quod Moyses occidit Aegyptium, defendendo eum qui injuriarum patiebatur, cum moderamine inculpatae tutelae. Unde Ambrosius dicit¹², quod, qui non repellit injuriam a socio cum potest, tam est in vito, quam ille qui facit: et inducit exemplum Moysis.*

Et hoc currit, etsi proximus innocens vellet pati occidi: cum ipse non sit dominus vitae sua; et ideo nequit alius jus defensionis adimere. Lessius¹³, Lugo, Bonacina, Dicastillus et alii communiter, cum Salmant.¹⁴ — Sed dices: Si invasus cedit juri suo, quomodo poteris tu jus ejus defendere cum morte aggressoris? Respondeo: Proximus ille invasus duo jura (ut sic dicam) quodammodo ad vitam suam habet: alterum ad vitam, alterum ad ipsam defendendam. Juri *ad vitam* non potest quidem cedere, cum non habeat illius dominium; unde non posset alterum inducere ad ipsum occidendum: et quamvis permitteret occidi, occisor semper contra iustitiam peccabit. Juri vero *tuendi* suam

resol. 19 et 20. — ¹⁰ De 5° Praec., art. 3, sect. 2, punct. 1, v. Quaeres 3. — ¹¹ 2° 2°, qu. 60, art. 6, ad 2. — ¹² De Offic. ministr. lib. 1, cap. 36, n. 178; ap. Migne, Patrol. lat. tom. 16, col. 75. — ¹³ Loc. cit., n. 87 et 88. — Lugo, loc. cit., n. 202. — Bonac., de Restit. in part., disp. 2, qu. ult., sect. 1, punct. 11, n. 1. — ¹⁴ Dicast., de Just. et Jure, lib. 2, tr. 1, disp. 10, dub. 8, n. 81 cum n. 97. — ¹⁵ Tr. 25, cap. 1, num. 94.

solum proponere speculative varias sententias doctorum circa dubia occurrentia; munus postea prudentis confessoris erit, mature consideratis omnibus circumstantiis, hanc vel illam opinionem, in praxi poenitenti consulere».

388. — ^a Filiucci, tr. 29, n. 52, loquitur de eo, qui falsis criminationibus alicui apud viros honoratos detrahit, et concordat.

Occidere
injustum
aggresso-
rem prox-
mi, licitum.

Etsi pro-
ximus con-
sentiat ag-
gressioni.

Respon-
detur obiec-
tioni.

vitam bene potest cedere, permittendo quod alter eum occidat (juxta dicta n. 380, v. *Hinc etiam*). — Hinc, cum tu occidis aggressorem innocentis, non defendis jus quod ille habet ad se defendendum, cui ipse jam cessit; sed defendis jus quod habet ad vitam, cui ille cedere non potest. — Nec occidens eo casu irregularitatem incurres. Salmant.¹ cum Suarez et Bonacina, Sporer² cum communissima. Vide Lib. VII, n. 388, v. *Excusatur*.

Sed hic quaeritur: *an sit obligatio de-
fendere vitam innocentis ab invasore?*

Resp. quod magistratus et principes utique ex iustitia ad hoc tenentur. Et quando agitur de bono reipublicae, tenentur etiam cum periculo vitae: utpote, latrones publicos de medio tollere, etc. — Et pariter ad hoc tenentur milites specialiter conducti ad civitatem defendendam; vitam vero privati hominis non tenentur ii cum tanto periculo tueri. Salmant.³ cum Lessio.

Hic autem obiter adverte, quod episcopi et parochi, in ordine ad spiritualia, tenentur adjuvare singulass suas oves adhuc cum periculo vitae; ut Salmant.⁴ — Hinc parochi, etiam cum periculo vitae tenentur ministrare ovibus sacramentum Baptismi aut Poenitentiae: non autem Eucharistiae, neque tempore pestis; ut tenent Dicastillus⁵ et alii, apud Salmant.⁶: quod ipsi probabile putant. — Vide dicta Lib. II, n. 27, v. *Dicunt 2°*; et infra, de *Euch.*, Lib. VI, n. 233.

¹ Tr. 25, cap. 1, n. 95. — ² Suar., de Censur., disp. 46, sect. 3. — ³ Bonac., de Irregular., qu. 4, punct. 6, n. 11. — ⁴ Tr. 5, cap. 2, n. 176. — ⁵ Loc. cit., n. 98. — ⁶ Less., lib. 2, cap. 9, num. 91 et 94. — ⁷ Loc. cit., num. 98. — ⁸ Tr. 4, de Euchar., cap. 9, n. 30. — ⁹ Tr. 25, cap. 1, n. 100. — ¹⁰ Navar.,

389. — ^a Dicastillus, tr. 4, de *Sacram. Euch.*, disp. 11, dub. 7, n. 123, quoad Eucharistiam concordat; sed quoad Baptismum et Poenitentiam, dicit parochos posse ea sacramenta per alios ministranda curare, ac proinde non teneri per se ipsos ministrare, nec ordinarie posse, etiam volentes, propter ceterorum parochianorum bonum.

390. — ^a Sà non recte a Salmant. allegatur; nam, v. *Homicidium*, n. 16, (in edit. correcta) scribit: « Non licet permettere potius occidi invasum, quam injuste invadentem (nisi ille consentiat) defendendo occidas ». At in edit. genuina, n. 17, eam sententiam quibusdam tribuebat, et addebat: « Ego non puto te teneri occidere unum, ut alterum defen-

S. ALPHONSI, *Opera moralia*. — Tom. I.

390. — Sed Dubium majus est: *an, si innocentem, positive nolentem occidi, de-
fendere non possis sine occidente invasio-
ris, tenearis, si possis sine periculo tuae
vitae, invasorem occidere?*

Affirmant Salmant.⁶ cum Navarro, Bo-
nacina, Sà⁷, etc. — Quia, dicunt, ex pree-
cepto divino caritatis quisque tenetur de-
fendere vitam innocentis, cum commode
possit.

Probabilis tamen negant Lessius⁷, et Lugo⁸, cui adhaeret [Contin.] Tournely⁹.

— Ratio 1^a, quia preeceptum caritatis eo casu non obligat: cum praestet evitare tunc mortem aeternam aggressoris, quam mortem temporalem innocentis. Ratio 2^a, quia in occasione alterius, nunquam evitari potest magnum incommode, ob timorem inimicitarum, publicae iustitiae, etc. Saltem quis non dicet, horrorem inquinandi manus humano sanguine magnum afferre incommode, ad quod equidem preeceptum caritatis non censemur obligare?

Excipe casum, quo persona invasa es-
set persona necessaria ad bonum publi-
cum. — Excipit etiam Sporer⁹ cum com-
muni (ut asserit), si invasus sit parens,
filius, uxor aut frater; quia tunc obligat
pietas ad eos tutandos. — Recte etiam
excipit Continuator Tournely¹⁰ cum Ray-
naudo¹¹, si occidendum sit ebrius, et sit
in statu peccati mortalis; quia is est vere
in extrema necessitate animae.

Man., cap. 15, n. 16; cfr. cap. 24, n. 19. — ¹⁰ Bonac., de Restit. in part., disp. 2, qu. ult., sect. 1, punct. 11, n. 5. — ¹¹ Loc. cit., num. 92. — ¹² De 5° Praec., art. 3, sect. 2, punct. 1, v. Quaeres 3, resp. 2. — ¹³ Tr. 5, cap. 2, n. 170. — ¹⁴ De Carit., art. 3, sect. 4, punct. 1, v. Colliges 2.

das... Puto tamen te, etsi non teneris, posse tamen».

^b Lugo ita quidem docet, disp. 10, n. 208, sub limitationibus tamen, quas infra ipse S. Alphonsi appositorus est.

^c Continuator Tournely hanc doctrinam colligit, non ex Raynaudo, sed ex Verricelli, qui in suo op. *De apostol. missionib.*, tit. 2, qu. 60, n. 6, generatim dicit quod, si spiritialis necessitas proximi sit extrema, « tunc quilibet privatus tenetur ex caritate pro ea vitam expondere ». Et n. 7, necessitatem extremam adesse dicit, « quando sine tuo auxilio, aut est omnino salus impossibilis, aut est tam ingens et pene insuperabilis difficultas, ut moraliter loquendo censeri possit res impossibilis ».

Quidam
obligant
privatum
ad occiden-
dum aggres-
sorium inno-
centis.

Probabi-
lius nega-
tur.

Exceptio-
nes.

Quando licet occidere invasorem pudicitiae proximi.

391. — Dicendum II°. Fas esse pariter occidere invasorem pudicitiae vel honoris proximi, si invasio fiat facto, scilicet percussione, etc. Secus, si tantum per verba (ut dictum est supra n. 381). Ita Lugo¹, Lessius²; et Salmant.³ cum Bonacina^a, Filliuccio^b, Dicastillo^c, Trullench^d, etc.; — contra Sporer^e, qui id negat (sed minus probabiliter) esse licitum, nisi persona contumeliis affecta sit conjuncta, ut supra, vel princeps aut dominus.

Quando autem femina consentit, vel saltem si positive non resistit, non licet ejus pudicitiae invasorem interficere; quia tunc non esset vim vi repellere. — Salmant.^f

Si vero femina sit tibi consanguinitate valde propinqua, dicunt Lessius, Sporer^g, et cum aliis Salmant.^h, quod posses, etiam femina ad copulam consentiente, ejus invasorem occidere; si aliter tuam infamiam evitare nequeas. — Haec autem intelligenda ante factum. Nam, in ipso facto vel post, certe non licet occidere; ut patet ex prop. 19 damnata ab Alexandro VII, quae dicebat: *Non peccat maritus, occidens propria auctoritate uxorem in adulterio deprehensam.*

Notant etiam Lessiusⁱ et Salmant.^j, quod non ideo licebit viro uxorem necare, si ipsa audacter velit adulterari: quia vir potest aliis mediis injuriam reparare, eam baculo percutiendo, vel adulterum minis abigendo. — Adverte hic autem illud quod

¹ De Just. et Jure, disp. 10, n. 201; cfr. n. 186 et seqq., et n. 196. — ² Lib. 2, cap. 9, n. 78. — ³ Tr. 25, cap. 1, n. 96. — ⁴ Tr. 5, cap. 2, n. 169. — ^a Loc. cit., n. 97. — ^b Less., loc. cit., num. 88. — ^c Loc. cit., n. 173. — ^d Loc. cit., n. 97. — ^e Loc. cit., n. 89. — ^f Loc. cit., n. 97. — ^g Bonac., de Restit. in part., disp. 2, qu. ult., sect. 1, punct. 11, num. 6, Resp. 3. — ^h Trull., lib. 5, cap. 4, dub. 7, num. 8. — ⁱ Dicast., de Just. et Jure,

habetur in cap. *Si vero 3, de sent. excom.*, ubi definitur, quod percutiens clericum turpiter agentem cum matre, filia, sorore et uxore, immunis est ab excommunicatione, sed non a culpa^d.

392. — Dicendum III°. Nos teneri ex caritate defendere etiam bona proximi, quando commode possumus, aut cum levi nostra jactura; non vero cum gravi. Bonacina, Trullench, Dicastillus, etc. communiter, apud Salmant.¹⁰ — At si aliquid expendimus pro defensione bonorum alii cuius, possumus etiam occulte compensare. Doctores¹¹.

Sed quaeritur: *an quis, ob tuenda bona proximi magni momenti, possit etiam occidere furem, si oporteat?*

Doctores qui id negant ob defendenda bona propria, tanto magis negant ob defendenda aliena; ut Gersonius, Silverster^a, etc., apud Salmant.¹² Quia, dicunt, caritas magis obligat ad tuendam vitam unius, quam bona alterius. — Sed contrarium tenent S. Antoninus¹³, Lessius^b, Lugo¹⁴; et Navarra, Molina, Bonacina, cum Salmant.¹⁵ Ratio, quia vitam proximi praferre debemus bonis alterius, quando ille est in necessitate involuntaria; non autem quando ipse in necessitate sponte se constituit: ut pluries repetivimus in praesenti Dubio.

An autem liceat expellere fetum pro tuenda vita matris? — Vide dicenda *Dub. seq.*, n. 394. *Qu. 1 et 2.*

lib. 2, tr. 1, disp. 10, dub. 8, num. 96. — ¹⁰ Tr. 25, cap. 1, n. 102. — ¹¹ Apud Salmant., loc. cit. — ^a Gerson., Regul. moral., n. 109. — ¹² Loc. cit., n. 79, 80 et 108. — ¹³ Part. 3, tit. 4, cap. 3, § 2. — ¹⁴ De Just. et Jure, disp. 10, n. 201 et 202. — ¹⁵ Petr. Navar., de Restit., lib. 2, cap. 3, n. 419. — Molina, tr. 3, disp. 18, n. 1. — Bonac., loc. cit., punct. 11, n. 1. — ¹⁵ Loc. cit., n. 104.

Si femina
consentit,
non licet occidere.

Nisi femina
sit consan-
guinea.

Expli-
ca-
tur haec
sententia.

Non licet
occidere
uxorem vo-
lentem adul-
terari.

Quando te-
neamur de-
fendere bo-
na proximi.

Occidere
ad tuenda
bona proximi,
juxta alios,
licitum.

Juxta alios,
licitum.

que tenet Trullench, lib. 5, cap. 4, dub. 7, num. 1.

^a Dicastillus, de Just. et Jure, lib. 2, tr. 1, disp. 10, dub. 8, n. 83, de pudicitia tantum loquitur, et concordat.

^a Cap. *Si vero, de sent. excom.*, negat quidem eum compellendum esse ad Sedem Apostolicam adeundam; de culpa vero non loquitur.

392. — ^a De Silvestro, vide notam a ad n. 383 supra.

^b Lessius, lib. 2, cap. 9, n. 88, consentit, « si [proximus] sit sanguine junctus, vel opem nostram flagitet ».

DUBIUM IV.

An aliquando liceat occidere Innocentem.

393. *An unquam liceat occidere innocentem directe.* — **394.** *An aliquando liceat procurare abortum.* — *Qu. 1. An liceat matri sumere pharmacum directe ad fetus inanimatum expellendum.* — *An autem liceat mulieri oppressae, statim expellere semen viri aggressoris.* — *Qu. 2. An liceat matri sumere medicamentum directe ad expellendum morbum cum periculo abortus fetus inanimatus.* — *Qu. 3. Quando censeatur proles anima informata.* — *Qu. 4. Quibus poenis subjiciantur procurantes abortum.* — *Qu. 5. An incurvant excommunicationem mulieres praegnantes, quae abortum faciunt.* — *Qu. 6. An procurantes abortum, in dulio de animatione fetus incurvant irregularitatem.* — *Qu. 7. Qui possit relasare poenas pro abortu inflicas.* — *Qu. 8. Quando imputetur alicui ad peccatum homicidium casuale.* — *An adulter, occidens adulterae maritum aggressorem, incurvat irregularitatem. Et an incurrat, si ipso praevidente, adultera occidatur.*

393. — « Resp. Directa intentione et « scienter nunquam licet: nisi Deus, omnis « vitae Dominus, concedat. Indirecte au- « tem et per accidens aliquando licet, « utendo nimis suo jure, et dando ope- « ram rei licitae et necessariae, ac tanti « momenti, ut vitae aequivaleat. — S. Tho- « mas, et doctores communiter.

« Unde resolvet:

« 1°. Si tyrannus minetur urbi exci- « dium, nisi innocens occidatur, id non « licet directe. Neque valet, sicut mem- « brum licet abscondere pro salute corpo- « ris, ita et civem pro republica: quia « homo est tantum pars moralis reipu- « blicae, a qua non accipit esse et vivere, « sicut membrum corporis a corpore. — « Molina¹, Lessius, Filliuccius, etc. ». — *[S. Thomas^a, Salmant.^b].*

« 2°. Potest tamen respublica eo casu « talem cogere ut tyrannum adeat, et si « nolit, tradere; cum ex caritate et justi- « tia legali teneatur vitam exponere pro « republica. Unde, si id renuat, fit nocens.

S. Thom., 2^a 2^{ae}, qu. 64, art. 6. — 1 Tr. 3, disp. 10, n. 1. — Less., lib. 2, cap. 9, n. 36 et 87. — Fill., tr. 29, n. 11. — 2 Tr. 13, de Restit., cap. 2, n. 52. — 3 Loc. cit., n. 4. — 4 Loc. cit., num. 88. — 5 Loc. cit., num. 11. — Laym., lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 1, num. 4. — Sotus, de Just. et Jure, lib. 5, qu. 1, art. 7. — Aragon., in 2^{am} 2^{ae}, qu. 64, art. 6, concil. — Turrian., in 2^{am} 2^{ae}, de Just. et Jure, disp. 26, dub. 2, n. 15. — 6 Tr. 13, cap. 2, num. 57. — 7 De Just. et

« Neque hoc erit cooperari ejus morti, sed « tantum permittere; cum traditio de se « sit indifferens, et mors tantum sequatur « indirecte et praeter intentionem reipu- « blicae. — Molina³, Lessius⁴, Filliuc- « cius⁵, Laymann, etc. ».

Sotus, Aragon, Turrianus, etc. cum Salmant.⁶, dicunt non posse rempublicam tradere illum invitum; quia cooperaretur ad ejus mortem, quod est intrinsece malum. — Sed probabilior videtur prima sententia, cum Lugo⁷, et Busenbaum, Molina, Lessio, Filliuccio ac Laymann, ut supra: quia videtur non posse negari, quod eo casu innocens teneatur se tradere; ut concedit idem Sotus. Si ergo ille se tradere tenetur, bene potest respublica eum tradere, si ipse culpabiliter recusat: tunc enim non est amplius innocens; ut consentiat Continuator Tournely⁸ cum Silvio, Bañez et Salon.

« Limitat tamen card. Lugo⁹, si inno- « cens sit subditus, vel peregrinus tenea- « tur mori pro republica aliena^b.

Jure, disp. 10, n. 113. — Molina, loc. cit., n. 4. — Less., loc. cit., num. 38. — Fill., loc. cit., num. 11. — Laym., loc. cit., num. 4. — Sotus, loc. cit. — 6 De 5° Praec., cap. 2, art. 2, sect. 1, i. f. — Silvius, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 64, art. 6, v. Caeterum. — Bañez, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 64, art. 6, v. Nihilominus. — Salon, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 64, art. 6, con- trov. 1, v. Unde dico. — 8 De Just. et Jure, disp. 10, num. 114.

sententiam quae tenet rempublicam posse ejusmodi innocentem tradere; et n. 114, subdit: « Hinc infero 1° locum id habere, non solum quando innocens est civis et subditus ejusdem reipublicae, cui jure sue potest praecipere etiam cum periculo morali mortis in tanta reipublicae necessitate, sed etiam quando

Item, tra-
dere illum
invitum.

Fugiens
mortem per
viam angu-
stam.

Expugnans
urbem.

Non licet
occidere ob-
sides.

Procurare
abortum,
peccatum
grave.

Quid, si
requiratur,
ad tuendam
vitam ma-
tris.

« 3º. Si fugere non possis mortem, per-
« sequente hoste, nisi per viam angustam,
« qua quispiam istic sedens esset obteren-
« dus; licet nihilominus (dummodo tamen,
« si infans est, sit baptizatus, ut monet
« card. Lugo, et Escobar¹⁾ fugere cum
« ejus periculo et interitu, praeter tuam
« intentionem. — Lessius², Filiuccius³.
[Salmant.⁴ cum Prado⁵, Villalobos, Ta-
pia, Sanchez⁶, Dicastillo, etc.].

« 4º. Similiter, ad expugnandam urbem
« et victoriam reportandam, si necessa-
« rium sit, licet tormenta in eum locum
« dirigere, ubi multi sunt innocentes: quia
« horum mors praeter intentionem seque-
« tur. — Lessius.

« 5º. Non licet occidere obsides, etsi
« qui eos miserunt non servent fidem:
« quia sunt innocentes. Bonacina⁷, Dia-
« na⁸; contra Azor, etc. ».

394. — « Quaeres: an aliquando liceat
« procurare abortum?

« Resp. Quicumque malitiose, in se vel
« altero curat abortum, peccat graviter:
« sive fetus sit animatus, quia est verum
« homicidium; sive non, quia tendit ad
« occisionem hominis, et est contra natu-
« ram generationis. — Lessius⁶.

« Si tamen ad vitam matris conservan-
« dam, omnino sit necessarium, sequentes
« regulae tenentur:

« 1º. Si fetus mortem matri allaturus,
« probabiliter neandum sit animatus anima-

Lugo, disp. 10, n. 128. — ¹ Tr. 1, exam. 7, cap. 3, n. 52.
— ² Lib. 2, cap. 9, n. 59. — ³ Tr. 29, n. 36. — ⁴ Tr. 18,
cap. 2, n. 64 et 65. — ⁵ Villal., part. 2, tr. 12, diff. 18, n. 1.
— ⁶ Tapia, tom. 2, lib. 5, qu. 7, art. 18, n. 4. — ⁷ Dicast., de Just.
et Jure, lib. 2, tr. 1, disp. 10, n. 129. — ⁸ Less., loc. cit.,
num. 36 et 37. — ⁹ Disp. 2, de Restit. in part., qu. ult., sect. 1, punct. 7, n. 3.

eset peregrinus, aliunde adveniens ad tute-
lam quaerendam ». Differentia autem quam
inter utrumque, civem nempe et peregrinum,
ponit, haec est, quod civis subditus ad id praec-
cepto cogi possit, peregrinum vero nequit po-
sitivo praeccepto ad id astringi.

^{c)} Salmant. auctores citant pro alio tantum,
at certe simili casu, quamvis ex allegatis, Vil-
lalobos, Tapia et Dicastillus, loc. cit., idem do-
cent de praesenti quaestione; Prado autem
et Sanchez eam plane omittunt.

^{d)} Diana, part. 5; tr. 4, resol. 35, duas de
hac materia sententias contrarias afferit; quam-
nam vero ipse amplectur non explicat.

394. — ^{a)} Ludovicus Lopez, Instruct. conc.,
part. 1, cap. 63, v. Sed quid, casu quo medi-

« rationali (animari autem communiter
« ajunt, mares die quadragesimo, femellas
« vero octogesimo: quae res valde incerta
« est); quidam permittunt, etiam directa
« intentione expelli: ut Sanchez⁷, Henri-
« quez, etc.; — contra Lessium⁸ et alios,
« quorum sententia in praxi suadenda.
« Quorsum enim directe expelles, cum in-
« directe liceat et sufficiat?

« 2º. Si vero fetus sit animatus, mater-
« que judicetur moritura cum prole, nisi
« medicinam sumat, licet eam sumere;
« et secundum quosdam, tenetur: inten-
« dendo directe suam tantum sanitatem,
« etsi indirecte ac consequenter destrua-
« tur fetus. — Quia in pari necessitate
« mater potest magis prospicere sibi quam
« proli.

« 3º. Si vero cum morte matris, spes
« vitae et Baptismi proli affulgeat; tene-
« tur mater, secundum plerosque, sub
« mortali abstinere ab omni remedio de-
« structivo proli: quia tenetur vitam cor-
« poralem exponere pro extrema neces-
« sitate spirituali infantis. — Contrarium
« tamen docet Ludovicus Lopez⁹: quod
« Sà¹⁰ dicit esse probabile. — Vide Les-
« sium⁹, Sanchez, Filiuccium¹⁰, Bona-
« cina¹¹.

Quaeritur igitur 1º. An liceat matri, in
morbo extremo constitutae, sumere phar-
macum, ad expellendum directe fetus ina-
nimatum?

sect. 1, punct. 7, num. 2. — Azor, part. 8, lib. 2, cap. 7,
qu. 16. — ⁶ Loc. cit., n. 61. — ⁷ De Matrim., lib. 9, disp. 20,
n. 9. — ⁸ Henríg., lib. 11, cap. 16, n. 8. — ⁹ Loc. cit., n. 61.
— ¹⁰ Lib. 2, cap. 9, n. 68. — ¹¹ Sanchez., de Matrim., lib. 9, disp. 20,
n. 14 et seqq. — ¹⁰ Tr. 29, n. 101 et seqq. — ¹¹ Disp. 2, de Restit. in part., qu. ult., sect. 1, punct. 7, n. 3.

cina est tam mortifera quam salutifera, jamque
constat tam matrem quam fetus morituros
esse; at si mater medicinam sumpserit, du-
bius est eventus, utrum scilicet mater aut
fetus salvus fiat, tutius tunc esse ait a tali me-
dicina abstinere; addit tamen oppositam senten-
tiam esse satis rationabilem. — Atvero
Emmanuel Sà, v. Charitas, n. 4, scribit: « In-
fantem alioqui sine Baptismo morituron te-
neris cum tuae vitae periculo baptizare se-
cundum quosdam; quod alii probabiliter neg-
ant; nec enim cum tanto damno deberi ei
tale officium; alioqui et mater grava tene-
retur permittere se secari, ut fetus baptiza-
retur, alioqui sine Baptismo moriturus; quod
nemo dicet ».

Expellere
fetum est
lethalie.

Quando
liceat dare
pharmacum
cum pericu-
lo abortu.

In pericu-
lo mortis
medicina a-
bortiva, li-
cita juxta
alios.

Certum est quod expellere fetus, quam-
vis inanimatum, per se est peccatum mor-
tale; et expellens de homicidio tenetur, ut
dicitur in cap. Si aliquis, de homicid.:
quia, licet vitam homini non adimat, pro-
xime tamen vitam hominis impedit. —

Contra certum est apud omnes, licitum
esse remedium praebere praegnanti direc-
te ad eam curandam, etiam cum peri-
culo abortus, si morbus est mortalis. Se-
cūs, si non esset talis; ut recte advertit
Continuator Tournely¹.

Dubium fit: an tunc liceat dare ei phar-
macum directe ad fetus expellendum?

Prima sententia affirmat; eamque te-
nent gravissimi auctores: Sanchez², Lay-
mann³ cum Silvestro, Navarro, etc.; item Petrocorensis⁴, Viva⁵, Mazzotta⁶, Ha-
ber⁷ et alii. — Ratio: tum quia, cum
fetus ille sit pars viscerum, non tenetur
mater eum servare cum tanto vitae sua
discrimine. Tum quia mater eo casu po-
test illum expellere, tamquam sue vitae
aggressorem; et licet fetus non sit aggres-
sor voluntarius, non tenetur tamen mater
negligere suam vitam praesentem, ad ser-
vandam vitam futuram proli: maxime
quia, pereunte matre, fetus minime ani-
mabitur. — Huic sententiae faveat D. An-
toninus⁸, ubi: Si autem puerperium non
dum est animatum anima rationali, pos-
set tunc et deberet [medicus] dare talem
medicinam; quia licet impediret anima-
tionem talis fetus, non tamen esset causa
mortis alicuius hominis: et hoc bonum
sequitur, quia liberali matrem a morte.

¹ De 5º Praec., art. 3, sect. 1, concl. 2, v. Resp. 2. Cum
mater. — ² De Matrim., lib. 9, disp. 20, n. 9. — ³ Lib. 3,
tr. 3, part. 8, cap. 4, num. 4. — ⁴ Silvestr., v. Medicus, qu. 4,
vers. Secundum. — Navar., Man., cap. 25, n. 62. — ⁵ De
Virtut., lib. 4, tr. 2, cap. 3, qu. 1. — ⁶ In propos. 34 Innoc. XI,
n. 9 et seqq. — ⁷ Tr. 4, disp. 2, qu. 3, cap. 1, § 1, v. Dico 4,
qu. 1. — ⁸ Tr. de Matrim., cap. 6, § 2, qu. 5. — ⁹ Part. 3,
tit. 7, cap. 2, § 2. — ¹⁰ Loc. cit., n. 7. — ¹¹ Lib. 2, cap. 9,
num. 61 et 62. — ¹² De Just. et Jure, disp. 10, num. 131

^{b)} Cabassutius, lib. 5, cap. 20, n. 8, negat
quidem licere pharmacum sumere, ad fetus
directe expellendum; quibus sane sufficienter
insinuare videtur licitum fore, directe sumere
ad curandam matrem, etsi indirecte fetus ex-
pellatur.

^{c)} Ad sententiam quam S. Alphonsus tu-
tiorem hic appellat, et omnino amplectendam
asserit, accedit declaratio S. R. et U. I. Age-

Recte vero excipit Sanchez⁹ (idque
asserit ut commune apud omnes, contra
paucos aliquos), si dubium adsit an fetus
sit vel ne animatus: eo quod tunc intrin-
sece malum est, innocentem positive pe-
riculo necis exponere.

Secunda sententia communior docet,
licere quidem matri sumere medicamen-
tum directe ad curandum morbum, etsi
fetus indirecte expellatur; non vero di-
recte ad fetus expellendum. Ita Lessius¹⁰,
Lugo¹¹, Pontius¹², Filiuccius¹³, Cabas-
sus¹⁴, Continuator Tournely¹⁴, Sporer¹⁵,
Cardenas¹⁶, Bonacina¹⁷, Salmant.¹⁸,
Croix¹⁹, Holzmann²⁰, Elbel²¹ et alii plu-
rimi. — Ratio, quia, si nunquam licitum est
expellere semen, etsi ex ejus abundantia
mors timeatur; tanto minus licebit expel-
lere fetus, qui est propinquior vitae hu-
manae. Nec valet dicere, fetus inanimatum
esse partem matris: nam responderet,
fetus non pertinere ad integratatem
corporis materni, sed esse inchoative con-
distinctum individuum humanum.

Excipe, ut bene advertunt Sporer²² et
Holzmann²³, si fetus esset corruptus; quia
tunc non est jam fetus, sed massa pu-
trida, quae amplius non est capax anima-
tionis.

Utraque sententia est probabilis. — Sed
secunda, tamquam tutiorem, censeo in
casu nostro omnino amplectendam: cum
prima nihil ad proxim possit deservire,
et frusta videntur circa eam doctores
desudare²⁴. Ad quid enim (bene ait noster
Pater Busenbaum), vel sumere pharma-

Secunda
sententia
est ample-
ctenda.

et 132. — ¹² De Matrim., lib. 10, cap. 18, n. 2. — ¹³ Tr. 29,
cap. 6, num. 101 et 102. — ¹⁴ De 5º Praec., art. 3, sect. 1,
concl. 2, v. Resp. 1 et Resp. 3. — ¹⁵ Part. 4 (de Matrim.),
cap. 4, num. 704 et 709. — ¹⁶ Dissert. 22, num. 28 et 60. —
¹⁷ Disp. 2, de Restit. in part., qu. ult., sect. 1, punct. 7,
n. 3. — ¹⁸ Tr. 13, cap. 2, n. 62 et 64. — ¹⁹ Lib. 3, part. 1,
n. 826. — ²⁰ De Praec. decal., n. 597. — ²¹ De Matrim.,
confer. 19, n. 464 et 465. — ²² Loc. cit., n. 706. — ²³ Loc.
cit., n. 597, v. Intelligi.

b) Cabassutius, lib. 5, cap. 20, n. 8, negat
quidem licere pharmacum sumere, ad fetus
directe expellendum; quibus sane sufficienter
insinuare videtur licitum fore, directe sumere
ad curandam matrem, etsi indirecte fetus ex-
pellatur.

c) Ad sententiam quam S. Alphonsus tu-
tiorem hic appellat, et omnino amplectendam
asserit, accedit declaratio S. R. et U. I. Age-

Negatur
comunis
licere uti di-
rectivo abor-
tivo.

cum directe ad expellendum fetum, cum possit et sufficiat indirecte expelli?

In duabus dumtaxat casibus posset *prima sententia* in praxim deduci. — Primus casus esset, si mater alias parturiendo experta fuisset periculum mortis. At propter hoc non licet fetum expellere; ut cum communi docent Sanchez¹, Petrocorensis², Azor³, contra aliquos⁴. Ratio, quia fetus eo casu non est aggressor praesens: cum periculum multum sit distans, et poterit mater ex alia causa interim obire. Idque confirmatur ex alia doctrina communi, quam tradunt S. Thomas, Navarrus, Cajetanus et alii, apud Sanchez⁵, scilicet, nunquam licitum esse matri, ob quodcumque periculum, sumere potionem ad conceptionem impediendam.

— Secundus casus esse posset, quando mater, nisi fetus expelleret, periculum occasionis a conjunctis, vel suae famae subiret. Sed hoc certe est illicitum ex prop. 34 Innocentii XI, quae dicebat: *Licit procurare abortum ante animationem fetus, ne puer deprehensa gravida, occidatur aut infameretur.* Ratio, quia aliud est quod fetus sit aggressor per se et ab intrinseco; aliud, quod per accidens et ab extrinseco. Potest enim quisque occidere

aggressorem, ne ab illo occidatur; nequit tamen occidere alterum, ne occidatur ab hoste.

Dicunt vero Sanchez⁶ et Viva⁷, quod mulier vi oppressa a viro posset incontinenter semen receptum expellere, tamquam sui honoris aggressorem, ad infamiam vitandam: pariter ac licet viro nobili occidere invasorem, actu volentem eum fuste percutere (ut diximus supra, n. 381), quamvis hoc non liceat post percussionem impactam. — Sed huic opinioni acquiescere nequeo. Nam, si mulier posset tunc expellere semen tamquam aggressorem sui honoris, posset etiam postea: quod ipsimet auctores non concedunt.

Nec valet dicere cum Sanchez, licitum esse mulieri eo casu continuo semen expellere; quia tunc semen non est adhuc in pacifica possessione uteri. — Nam, ut bene docet Pontius⁸, statim ac vir semen effundit, feminae matrix illud recipit et clauditur. Et hoc negari non potest ab ipso Sanchez⁹, cum Salmant.¹⁰, Sporer¹¹ et alii communiter (vide *de Matrim.*, Lib. VI, n. 917); qui dicunt non peccare mortaliter uxorem quae reddit debitum, ipsa incubat; ideo quidem, quia (ut mox dictum est) matrix mulieris clauditur statim ac semen

Juxta
quodam,
mulier vi
oppressa,
potest expel-
lere semen.

S. Doctor
negat esse
licitum.

excipit: alias, illud statim effunderetur et frustraretur; et idcirco esset procul dubio peccatum mortale. Hinc recte dicunt Salmant.¹, quod non peccaret uxor, si ex aliqua justa causa se erigeret continuo post receptum semen, nisi hoc faceret pravo animo illud disperdendi; ut dicit etiam Sanchez².

Bene autem admittimus id quod dicit Sanchez³, nempe, quod mulier vi oppressa licite potest se vertere et coitum interrumper, quamvis semen viri esset effundendum; quia hoc per accidens et ob solam malitiam viri eveniret. — Unde bene concludit Croix⁴ cum Cardenas, esse quidem licitum feminae invasae repellere semen, ne immittatur; non autem ejicere, si jam sit immissum. Vide dicenda *de Matr.*, Lib. VI, n. 954, v. *Dubit.* 1.

Quaeritur 2°. *An liceat matri sumere pharmacum directe ad expellendum morbum, si inde timeatur indirecte abortus fetus animati?*

Respondetur: Si remedium directe tendat ad occisionem fetus, ut esset dilaceratio uteri, percussio ventris, etc., haec quidem nunquam licent. Si autem tendat directe ad servandam vitam matris, ut esset purgatio corporis, scissio venae, balneum, etc., haec certe licita sunt, quando aliter certo moraliter judicatur mater cum prole moritura. — Ita Habert⁵ et Continuator Tournely⁶, cum communi.

¹ Tr. 9, de Matrim., cap. 15, n. 75. — ² De Matrim., lib. 9, disp. 20, num. 3. — ³ De Matrim., lib. 2, disp. 22, num. 17. — ⁴ Lib. 8, part. 1, num. 824. — ⁵ Carden., disser. 22, num. 39 et seqq. — ⁶ De Matrim., cap. 6, § 2, qu. 4, resp. 2. — ⁷ De Praec., art. 3, sect. 1, concl. 2.

Sed Quaestio est: *an liceat matri sumere medicamentum, quando dubitatur an, pereunte matre, proles possit supervivere et baptizari?*

Affirmant Holzmann⁷, Salmant.⁸ cum Prado. Quia (ut dicunt) obligatio mortem preferendi, ad procurandam vitam aeternam proximi in extrema necessitate constituti, tunc solum adest, quando constat, jacturam temporalis vitae esse absolute necessarium ad vitam spiritualem alterius (ut etiam ajunt Sotus et alii, apud Salmant., generaliter loquendo); non autem, quando salus spiritualis proximi est incerta: prout in casu nostro de ea multipliciter dubitari potest. — Et huic opinioni videntur favere Sanchez⁹ et Roncaglia¹⁰, dicentes, tunc solum illicitum esse remedium sumere cum periculo vitae prolis, quando certum vel saltem probabilius est prolem vivam edendam.

Sed huic sententiae nec valeo acquiescere. — Nam, sicut quando certa est mors prolis si mater medicinam sumat, et alias est certa mors matris si a medicina abstineat, tenetur utique mater ex ordine caritatis abstinere a medicina, et praeferre suae vitae corporali vitam spiritualem prolis: sic etiam ex eadem caritate tenetur abstinere, quando dubitatur de salute matris et prolis; ut recte ait Tournely¹¹ cum Habert¹². Nisi aequale sit periculum abortus, sive medicina suma-

⁷ Resp. 4. *Idem.* — ⁸ De Praec. decal., num. 597. — ⁹ Tr. 18, de Restit., cap. 2, num. 66. — ¹⁰ Prado, cap. 20, qu. 5, num. 24. — ¹¹ Sotus, de Just. et Jure, lib. 5, qu. 1, art. 8, v. *Ad argumentum ergo.* — ¹² Salmant., tr. 18, cap. 2, num. 66.

essen». Quaerebat proinde «utrum enuntiatas operationes in repetitis dictis circumstantiis instaurare tuto posset». Cui quasito S. R. et U. I., die 24 Julii 1895 respondit: «NEGATIVE, juxta alias decreta, diei scilicet 28 Maii 1884 et 19 Augusti 1888». — Nec simile est de partus acceleratione, quae quandoque licita est. Cum enim ad eamdem S. C. dubia sequentia delata fuissent: «1°. Eritne licita partus acceleratione, quoties ex mulieris arctitudine impossibilis evaderet fetus egressio suo naturali tempore? 2°. Et si mulieris arctitudo talis sit, ut neque partus praematurus possibilis censeatur, licebitne abortum provocare aut caesaream suo tempore perficere operationem?» Et S. C., die 4 Maii 1898, respondit: «Ad 1um. Partus accelerationem per se illicitam non esse, dummodo perficiatur justis de causis, et eo tempore ac modis, quibus ex ordinariis contingentibus matris et fetus vita transmissa sunt... Tuto doceri non posse».

tem negative, juxta decretum feriae IV, 24 Iulii 1895, de abortus illicitate. Ad secundam vero quod spectat: nihil obstare quominus mulier de qua agitur, caesareae operationi suo tempore subjiciatur».

¹³ Azor, part. 3, lib. 2, cap. 4, qu. 7, causum praesentem silentio praetermittit.

¹⁴ Nec magis licita videtur craniotomia. Quaesitus enim fuit a S. R. et U. I.: «An tuto doceri possit in scholis catholicis licitam esse operationem chirurgicam, quam craniotomiam appellant, quando scilicet ea omissa, mater et infans perituri sint, ea e contra admissa, salvanda sit mater, infante pereunte?» Et S. C. sic respondit die 28 Maii 1884: «Omnibus diu et mature perpensis, habita quoque ratione eorum quae hac in re a peritis catholicis viris conscripta et ab Eminentia tua [Archiepiscopo scil. Lugdunen.] huic Congregationi transmissa sunt... Tuto doceri non posse».

¹⁵ Sanchez, *de Matrim.*, lib. 9, disp. 20, n. 17, illicitum esse dicit, solum «ubi spes probabilissima a peritis medicis conciperetur, fore ut, matre ab iis medicamentis abstinent, cum vitae tamen propriae periculo, fetus in lucem prodierit ut baptizari possit».

¹⁶ Roncaglia, *tr. 11, cap. 2, qu. 3, resp. 2*, generaliter loquitur: «In extrema, inquit, necessitate spirituali proximi postponendam esse vitam nostram temporalem illius vitae spirituali...: haec doctrina vera est, quando certum vel saltem probabilius est, ut possimus nostra morte opitulari proximo, constituto in extrema spirituali necessitate. Id autem non habet locum in casu nostro; nam experientia constat moriente matre fere semper et fetus mori...».

In dubio
an prolessu-
perstes fu-
tura sit, me-
dicina lici-
ta, juxta a-
lios.

S. Doctor
non appro-
bat.

Etiamsi
mors matris
certo pra-
videatur.

tur, sive non; quia tunc, sine majori fetus periculo, juste consulitur vitae matris. — Et etiamsi mors matris esset moraliter certa, si non sumat remedium, nec etiam tunc auderem ei medicinam permettere, si aliqua rationabilis spes effulgeret, quod, mortua matre, proles superviveret et baptizari posset. Quia nemini licet, ob tuendam suam vitam temporalem, positive exponere proximum, in necessitate constitutum, periculo mortis aeternae.

Secus vero puto dicendum, cum Elbel, Petrocorensi¹, et Continuator Tournely² cum Silvio³, Habert⁴, Comitolo⁵ et communi, si nulla spes rationabilis esset de vita prolis post mortem matris, ita ut possit illa deduci ad Baptismi gratiam. — Quia tunc non videtur caritas obligare matrem, in extrema necessitate positam, vitam suam negligere, a remedii abstinentia, ob exiguum et remotissimam spem vitae prolis.

Medicis
non scrupu-
lose agen-
dum in hoc
casu.

Hinc rationabiliter dicunt Salmant.⁶, medicos in hoc casu, quoad pharmaca praestanda matribus, non esse scrupulose angendos. Eo quod probabilissimum est id quod dicunt iidem Salmant., ac Sanchez⁷, Lugo⁸, Roncaglia⁹, parissimum esse casum et moraliter impossibilem, ut pene miraculum sit, quod pereunte matre proles supervivat, ut Baptismum recipere possit. — Idque mihi confirmarunt plures artis

Elbel, de Matrim., num. 466. — ¹ De Virtutib., lib. 4, tr. 2, cap. 8, qu. 2. — ² De 5° Praec., art. 3, sect. 1, concl. 2, v. Resp. 4. — ³ Tr. 18, cap. 2, n. 66. — *Salmant.*, loc. cit., n. 65. — ⁴ De Matrim., lib. 9, disp. 20, n. 17. — ⁵ De Just.

medicae periti, quos consului; quia, matre laborante lethali morbo, humores corrumpunt et inficiunt fetus alimentum.

An autem mater teneatur pati incisionem ventris, ut proles baptizetur? — Vide dicenda Lib. VI, n. 106, v. *Insuper putat.*

Quaeritur 3°. *Quandonam censeatur proles anima informata?*

Damnata fuit prop. 35 ab Innocentio XI, quae dicebat: *Videtur probabile, omnem fetum, quandum in utero est, carere anima rationali, et tunc primum incipere eamdem habere, cum paritur; ac consequenter dicendum erit, in nullo abortu homicidium commiti.* — E converso, male dixerunt aliqui, fetus in primo instanti quo concipiatur, animari. Quia fetus certe non animatur antequam sit formatus; ut colligitur ex S. Scriptura, Exod. xxi, 22, 23, ubi, juxta versionem LXX, dicitur: *Sin... percusserit mulierem in utero habentem et exierit infans ejus non formatus, multa multabitur... Si autem formatus fuerit, dabit animam pro anima.*

Certum est itaque fetus non statim animari. — Hinc Lessius¹⁰ censet ex Hippocrate masculum ad summum animari die 30, vel 35, vel 40, vel 45; feminam vero, die 35, vel 40, vel 45, aut 50. Et idem sentiunt Lugo¹¹, et Bonacina ac Filiuccius, apud Salmant.¹².

Attamen Busenbaum¹³ (ut supra n. 394),

et Jure, disp. 10, n. 135. — ⁶ Tr. 11, cap. 2, qu. 3, resp. 2. — ⁷ De Just. et Jure, disp. 10, n. 138. — *Bonac.*, de Restitut. in part., disp. 2, qu. ult., sect. 1, punct. 7, n. 4. — *Fill.*, tr. 29, n. 99. — ⁸ Tr. 18, cap. 2, n. 59.

desperata est (ut supponitur) temporalis salus matris, quin et aeterna prolis; per illud vero remedium spes aliqua effulget».

¹⁰) Silvius (non allegatus pro hac sententia a Contin. Tournely) negat, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 64, art. 7, qu. 4, concl. 5, hujusmodi remedium adhiberi posse, si speratur absque ejusmodi potionē fetus edendus vivus et baptizandus.. Si tamen valde probabile foret non adhibito remedio utrumque moriturum..., eo autem adhibito saltem servari posse matrem, probabile est licere tunc adhibere remedium ex se bonum et ad matris salutem ordinatum, modo non sit tale, quod directe tendat in mortem prolis».

¹¹) Comitulus, Resp., lib. 4, qu. 13, n. 6, absolute dicit remedium adhiberi posse; et inter rationes quibus innititur, hanc signanter affert: «Quia vix accidere potest ut idem

morbis, qui interimit mulierem, non etiam infantem necet, mulieris acetabulis adhaerescerent; cum ergo in vita id quod fere accidit et verisimile est sequi debeamus, tuto medicinam dabit mulieri praegnanti medicus, ut mater potius salva sit, quam illa et proles pereant».

¹²) Lessius, lib. 2, cap. 9, n. 65, eam opinionem, ut Hippocrati a Lemnio falso tributam, refert; ipse vero allegat Hippocratem, tamquam hic doceat masculum ut longissime 30 diebus formari, feminam vero, ut longissime 42 diebus; et hoc revera tenet Hippocrates in op. *de Natura pueri*, (pag. 46, in edit. Basileen. 1546).

¹³) Busenbaum, hic supra, hanc utique sententiam ex communi adducit; ipse tamen eam non amplectitur, subdit enim: «Quae res valde incerta est».

Tempus
quo infundi-
tur anima.

Poenae
procurantis
abortum.

Elbel¹, et Salmant. cum S. Thoma², Azor, Silvestro et communi, ut fatetur idem P. Holzmann, dicunt, masculum formari et animari spatio 40 dierum, feminam autem 80. — Et hanc sententiam sequi forum externum, quoad poenas homicidis inferendas, testatur Anacletus, etc., apud Elbel³. Immo S. Thomas⁴ sic ait: *Maris conceptio non perficitur, nisi usque ad 40 diem, ut Philosophus dicit; feminae autem, usque ad 90. Sed in completione corporis masculi, videtur Augustinus superaddere sex dies.* Verum Continuator Tournely⁵ dicit, in hoc magis adhaerendum Glossae et theologis, qui fere cuncti (ut ait) censem mares die 40 animari, et die 80 feminas⁶. — Et hanc opinionem sequitur S. Poenitentiaria, cum agitur de irregularitate et poenis; ut, ex Navarro, tradit Silvius⁷.

395. — Quaeritur 4°. *Quibus poenis sub-
jiciantur procurantes abortum?*

Sixtus V, anno 1588, bullam edidit, quae incipit *Effraenatam*, et habetur in Bullario⁸. — In ea, Pontifex omnes *scinter* procurantes abortum fetus sive animati sive inanimati, et quocumque modo in hoc consentientes vel praebentes mulieribus venena sterilitatis, subjecit cunctis poenis, quae debentur homicidis de jure civili et canonico, ut sunt: privatio omnis privilegii clericalis, dignitatis aut beneficii ecclesiastici, necnon inhabilitas ad ea in posterum obtinenda. Insuper praesertim

¹ De Matr., n. 470. — *Salmant.*, tr. 18, cap. 2, n. 59. *Azor*, part. 3, lib. 2, cap. 4, qu. 1. — *Silvest.*, v. *Homicidium I*, n. 3. — *Holm.*, de Praec. decal., n. 598. — *Anaclet.* *Reiffenst.*, tr. 9, dist. 3, n. 34. — ² Loc. cit., n. 470. — ³ In 8, dist. 3, qu. 5, art. 2, corp. — ⁴ De 5° Praec., art. 3, sect. 1, v. *Quaeres I.* — *Glossa*, in clem. un. de SS. Trinitate, v. *Si-*

mul unitas. — *Navar.*, Consil., lib. 5, tit. de homicid. consil. 46, n. 2. — ⁵ In 2^{am} 2^{ae}, qu. 64, art. 7, quaer. 4, concl. 5, i. f.

— ⁶ Bullar. Mainardi, tom. 5, part. 1, fol. 25. — ⁷ De Matr., lib. 9, disp. 82, n. 36. — ⁸ In propos. 34 Innoc. XI, num. 18. — ⁹ Disp. 2, de Restit. in part., qu. ult., sect. 1, punct. 7, n. 6. — ¹⁰ Part. 4, cap. 4, n. 718. — *Fill.*, tr. 14, n. 94.

imposuit eis irregularitatem et excommunicationem, ipso facto (effectu secuto) incurandas: quarum dispensationem et absolutionem Romano Pontifici reservavit.

Attamen Gregorius XIV, in bulla *Se-
des Apostolica*, edita anno 1591, abstulit ir-
regularitatem et excommunicationem pro
abortu fetus inanimati¹⁰. — Reliquit vero tam irregularitatem, quam excommunicationem Papae reservatas, pro abortu fetus animati. Sed quoad excommunicationem, concessit facultatem ab ea absolvendi, tam episcopis, quam aliis ab ipsis specia-
liter ad hos casus deputatis. (Hanc faculta-
tem absolvendi habent etiam Mendicantes;
vide dicenda Lib. VII, n. 99, v. *Omnino*).

Cum autem Sextus excommunicatio-
nem infixerit tantum *scinter* abortum
procurantibus, excusat ab illa ignorantia
etiam *crassa*: ut docent communiter DD.
cum Sanchez¹¹ et aliis, ut dicetur Lib. VII,
n. 47. — An autem excusat ignorantia
affectata? Vide *ibid.*, n. 48. — Et idem
videtur dicendum de *irregularitate* ibi im-
posita, juxta probabilem sententiam, quae
adducetur *eodem Lib. VII, n. 351*.

Quaeritur 5°. *An incurvant excommu-
nicationem mulieres praegnantes, quae
abortum sibi procurant?*

Prima sententia communissima affir-
mat cum Viva¹², Bonacina¹³, qui dicit
hanc esse usu receptam; et Sporer¹⁴ cum
Filiuccio, Dicastillo¹⁵, qui eam tenent ut
certam. Rationes sententiae hujus mox

Procurans
sibi abor-
tum, incur-
rit excom-
muni-
cationem
juxta alios.

tiqui ponebant inter animationem maris et
feminae nullo solido fundamento innititur,
ideoque videtur rejicienda.

395. — Reducens scilicet ad canonum et
concilii Tridentini limites poenas abortus fe-
tus inanimati. Ceteroquin, quod ad excommuni-
cationem attinet, constitutio *Apostolicae Se-
des* tollit antiquam distinctionem inter fetus
animalium, seu formans organismum hu-
manum. Quod autem sententia opposita con-
tendebat: corpus scilicet ante organorum for-
mationem aptum non esse receptioni animae
rationalis, hoc gratis asseritur. Haec dicta
sint de fetu sive masculino sive femineo; in-
gens enim illa temporis disparitas quam an-

¹⁰) Dicastillus, *de Just. et Jure*, lib. 2, tr. 1,
disp. 10, dub. 13, n. 179, dicit «merito» af-
firmari.

Probabilis non incurrevit.

referentur in expositione secundae sententiae subsequentis. — Secunda autem sententia valde probabilis, et attenta ratione intrinseca, probabilior, negat cum Avila¹, Lezana², Salmant.³ cum Naldo et Alphonso de Leone⁴). Eamdemque tenet Lugo⁵ (ait tamen hic standum esse usui communi, si iste aliter bullam explicuit), et non improbabilem vocat, immo enixerunt Roncaglia⁶.

Tota hujus dubii resolutio pendet ex verbis bullae *Effrauenatum* (in praecedenti Quaest. 4^a enuntiatae) Sixti V, in qua praedicta excommunicatio inficta est contra procurantes abortum.

Dicunt DD. contrarii, in fulminatione excommunicationis praefatae satis expresse comprehendendi etiam praegnantes, quia in § 1 bullae dicitur: *Ac etiam praegnantes ipsas mulieres, quae scienter praemissa fecerint*. Item in § 5, Pontifex, loquens de venenatis potionibus sterilitatis, inquit: *Ac mulieres ipsas, quae eadem potuca sponte ac scienter sumpserint*. — Sed respondetur, in utroque paragrapto Pontificem patenter loqui (ut sedulo in bulla observavi) tantum de poenis temporalibus contra homicidas statutis. Nam, cum deinde Papa gradum facere voluit ad poenas spirituales, praesertim ad praefatam excommunicationem infligendam, in § 7 sic subdit: *Insuper, ut immanissimi hujus delicti gravitati, non solum temporalibus, verum etiam spiritualibus poenis proscriptiamus ac provideamus, omnes et singulos, cuiuscumque status, gradus, etc., qui, vel quae, vel uti principales, vel ut sociae conscientiae, ad tale facinus committendum,*

¹ Part. 2, cap. 5, disp. 3, dub. 12, v. *Quinto*. — ² Sum., v. *Abortus*, num. 11. — ³ Tr. 13, cap. 2, num. 70. — ⁴ *Naldus*, Sum., v. *Abortus*, num. 1. — ⁵ Tract. 11, cap. 2, qu. 6.

opem, consilium, favorem, potionem vel alia... medicamenta scienter dederint, etc. — Loquendo hic igitur Pontifex de poenis spiritualibus, non nominat mulieres praegnantes; sed tantum eos vel eas *qui, vel quae dant opem, consilium, etc.*

Instant adversarii, et dicunt, saltem in hoc § 7 comprehendi praegnantes, cum ibi dicatur: *Qui, vel quae vel uti principales, vel ut sociae conscientiae, ad tale facinus committendum, etc.* — Sed rursus respondetur, hic sub nomine *principales*, non quidem intelligi ipsas praegnantes; sed principales cooperatores, qui opem vel consilium aut medicamenta praebent: ad distinctionem sociarum, quae ad abortum mediate concurrunt. Et revera, nullo modo hic intelligi possunt praegnantes; nam alias Pontifex non dixisset: *qui, vel quae, etc.* Quomodo enim masculi possunt medicamentum sumere, ad procurandum abortum mulierum?

Ratio autem, cur Papa eximesse prae sumitur praegnantes ab hac excommunicatione, verosimiliter opinantur Lugo et Salmant. cum aliis ut supra, quia forte compassus est infirmitati feminarum: quae, dum impulsae a vehementi timore damni obventuri haec medicamenta sumunt, et dum a tanto facinore non abhorrent, facile etiam excommunicationem parvi penderent; et ideo Pontifex, ad vitandum novum animae laqueum et alia pericula, praesertim sacrilegarum confessionum, eas noluit comprehendere. — Saltem ait Roncaglia⁵, cum dubium sit, an haec excommunicatio lata sit etiam contra praegnantes, valde probabiliter ipsae ab ea excusa

Ratio hujus sententiae.

⁵ Lugo, *Respons. moral.*, lib. 2, dub. 4, num. 7. — ⁶ Salmant., tr. 13, cap. 2, num. 71. — ⁷ Tract. 11, cap. 2, qu. 6, i. f.

^{c)} Alphonsus de Leone minus recte a Salmant. allegatur; nam, *de Censur.*, recoll. 7, n. 34, excommunicationem incurri affirmat tam a propinante, quam a « muliere quae accipit scienter dictam potionem ». Sed addit: « Opinio contraria..., quod scilicet mater procurans in seipsa abortum, non incurrit dictam excommunicationem, non videtur omnino improbabilis, ex ejus validissimis rationibus ac ex verbis dictae constitutionis ».

^{d)} Lugo, *Respons. mor.*, lib. 2, dub. 4, n. 4, tenet ut satis probable; et n. 8, addit:

(ut notat S. Alphonsus) standum esse usui et stylo curiae, si aliter bullam explicuerit: « Consulendum tamen (ita prosequitur Lugo) erit usus; et considerandum, an solum fundetur in sententia communis, docente ipsam etiam feminam comprehendendi quoad excommunicationem; in qua sententia fundatae, poenitentes absolutionem petunt ab excommunicatione saltem ad cautelam: quod non videtur satis, ad inducendam excommunicationem, si vere Sextus V eam imponere non intendit ».

santur; juxta quae dicemus *Lib. VII*, de *Censur.*, n. 67.

396. — Quaeritur 6^a. *An procurantes abortum irregularitatem incurrant, in dubio an fetus sit vel ne animatus?*

Prima sententia affirmat; quam tenent Salmant.^a, Viva¹, cum Sanchez^b, Molina, etc., apud Elbel^c. — Ratio: tum quia in omni homicidio dubio incurritur irregularitas, prout habetur ex cap. *Ad audiendum 12, Significasti 18, Petitio tua 24, de homicid.*; tum quia in dubio, fetus praesumitur masculinus. Hinc dicunt, quod procurans abortum post 40 dies, habendus est ut irregularis; sic enim, ajunt Filiuccius^c et alii, apud Tamburinum^d, judicari in foro externo, et sic etiam servari in S. Poenitentiaria.

Verius non incurritur. Secunda tamen verior sententia negat. Eamque tenent Tamburinius^e cum Praeposito et Gibalino; item Moya^f cum Pelizzario, Machado^g, Leandro^h et Verde; Elbelⁱ cum Sporer, Diana^j, Bardi et aliis; et idem sentit doctus auctor neote-

¹ In propos. 34 Innoc. XI, num. 19. — ² Molina, tr. 3, disp. 27, n. 4. — ³ De Matrim., n. 479. — ⁴ Decal., lib. 1, cap. 3, § 7, v. *Irregularitas 2.* — ⁵ De Censur., lib. 10, tr. 4, cap. 5, n. 18. — ⁶ Praepos., de Censur., qu. 5, de Irregul., dub. 8, n. 58. — ⁷ Gibal., de Irreg., cap. 4, qu. 1, n. 26. — ⁸ Part. 5, qu. 6. — ⁹ Pelizz., tr. 7, cap. 5, num. 25 et 267. — ¹⁰ Verde, Instit. canon., lib. 4, tit. 17, num. 5531. — ¹¹ De Matrim., num. 479. — ¹² Sporer, part. 4, num. 751. — ¹³ Bardi, Disceptat. mor., discept. 6, cap. 7, § 4. — ¹⁴ Part. 2, cap. 18, n. 464 et 465. — ¹⁵ Salmant., tr. 13, cap. 2, n. 68.

396. — ^{a)} Salmant., tr. 13, cap. 2, n. 59; et tr. 10, de *Censur.*, cap. 7, n. 45, utique concordant; sed loc. cit., de *Censur.*, hanc irregularitatem ad duos tantum effectus coartant, obligationem scilicet « abstinendi a celebrazione, et quaerendi dispensationem »; hinc valet solum pro clericis, sed non pro laicis, qui proinde « non sunt ut irregulares censendi, si modo dicto de homicidio dubitant ».

^{b)} Sanchez, *Decal.*, lib. 1, cap. 10, n. 43, ita plane docet; sed n. 45 intelligendam esse ait ejusmodi irregularitatem « quoad privationem suscipiendi ordines ac in illis ministrandi, quam intrinseca includit irregularitas; secus vero quoad alias poenas, quae a iudice imponi solent pro irregularitate contracta, qualis est privatio beneficiorum et aliae similes ».

^{c)} Filiuccius ita quidem a Tamburinio allegatur, scilicet pro sententia docente in dubio censendum esse fetum masculinum (proinde post 40 dies animatum), et ita servari in Poenitentiaria. Quod ubinam asserat Filiuccius plane nescio; haec enim tr. 29, n. 100, dumtaxat scribit: « In dubio... an esset fetus animatus, est peccatum homicidii perfecti sub dubio; consequenter etiam censendus talis irregularis ».

ricus libelli, cui titulus: *Istruz. per li novelli Confessori*⁷. — Ratio convincens: quia irregularitas non incurritur, nisi expressa sit in jure, ut dicitur in cap. *Is qui 18, de sent. excom.*, in 6^a. (Vide dicenda *Lib. VII*, n. 345.). In hoc autem casu, irregularitas nullibi habetur expressa; nam licet in praefatis textibus imposita fuerit irregularitas aliquibus, de quibus dubitabatur, an ipsi fuissent vel ne causa homicidii; homicidium tamen erat certe commissum. At in nostro casu, cum dubia sit animatio fetus, dubia quoque est patratio homicidii; hicque casus nullibi quidem est expressus in jure: et ideo procurans abortum non est habendus irregularis.

Quid vero dicendum, si dubium esset, an aliquis suo consilio vel opera, ad mortem certam fetus jam certe animati cooperatus fuerit? — Vide dicenda *Lib. VII*, n. 371.

Nulla autem praesumptio esse potest (ut sine fundamento asserunt Salmant.),

¹ Tr. 5, qu. 6. — ² Pelizz., tr. 7, cap. 5, num. 25 et 267. — ³ Verde, Instit. canon., lib. 4, tit. 17, num. 5531. — ⁴ De Matrim., num. 479. — ⁵ Sporer, part. 4, num. 751. — ⁶ Bardi, Disceptat. mor., discept. 6, cap. 7, § 4. — ⁷ Part. 2, cap. 18, n. 464 et 465. — ⁸ Salmant., tr. 13, cap. 2, n. 68.

^{a)} Machado, *Perfeto confessor*, tom. 1, lib. 2, part. 3, tr. 17, docum. 10, n. 3, videatur revera huic negativa sententiae adhaerere; quamvis enim dicat communis doceri affirmativam, ipse tamen addit oppositum sustineri a doctoribus non parvae auctoritatis; et argumentum explicat, quo ostendit iura, statuenda irregularitatem pro dubio homicidio, locum hic non habere; et irregularitatem non incurri, quae non sit jure expressa.

^{b)} Leander a Murcia, etsi non expresse et in specie habeat hunc casum; nulli tamen dubium esse potest, quin sic teneat; nam in suis *Disquisit. in Iam 2ae*, lib. 1, disp. un., resol. 7, n. 34, 39 et seqq., negat generatim irregularitatem in foro interno incurri propter homicidium voluntarium, in *dubio facti vel juris* de homicidio; post sententiam tamen judicis, eamdem in foro externo incurri.

^{c)} Diana citatur quidem ab Elbel ut refert S. Alphonsus; at, quamvis, part. 4, tr. 2, resol. 16, probabile appellat hanc sententiam, addit tamen: « Verum ne discedas a prima opinione tamquam probabili ». Et part. 7, tr. 5, resol. 24, postquam duas opiniones exposuit, concludit: « Verum affirmativa sententia est communis, nempe quod incurrat ».

quod fetus sit masculinus. Immo potius praesumi potest femineus: quia ex frequentiori eventu, ut audivi, amplior est numerus feminarum quam masculorum; saltem de hoc utrinque aequae dubium est. — Addit non improbabiliter Tamburinius¹, quod possessio in hoc casu stat pro priori statu; prius enim fetus est inanimatus quam animatus. Hinc valde probabile est, ex dictis supra in Quaest. 3, non censendum irregularē, saltem in foro interno, qui intra 80 dies a fetus conceptione abortum procuravit.

Quod autem hic dicitur de irregularitate, dicendum etiam de excommunicatione (juxta dicenda Lib. VII, n. 67), et de aliis poenis, ut bene ait Elbel².

397. — Quaeritur 7°. *Quisnam poenas, pro abortu commemoratas, valeat relaxare?*

1°. Quoad excommunicationem pro abortu fetus animati, jam diximus ex bulla Gregorii XIV, solos episcopos, et alios ab eis specialiter ad hos casus deputatos, posse ab ea absolvire.

Sed dubium fit: *an possint absolvire confessarii, qui generalem facultatem ab Ordinario habent absolvendi ab omnibus casibus ipsis reservatis?*

Negant Salmant.³, Diana⁴, Roncaglia⁵ et alii, dicentes requireti deputationem specificam ad hunc casum abortus. — Idque arguunt ex verbis praefatae bullae Gregorii, relatis a Bonacina⁶, ubi dicitur: *Quilibet presbyter, tam saecularis, quam cuiusvis ordinis regularis, ad Christi fidelium confessiones audiendas, et ad hos casus specialiter per loci Ordinarium deputatus, plenam et liberam in foro conscientiae tantum absolvendi habeat facultatem.*

Sed valde probabiliter affirmit posse absolvire idem Bonacina⁷ ac Viva⁸; et adhaeret Elbel⁹, ac non improbabile putat Sporer⁹. — Ratio, quia verba illa: *ad hos*

¹ Decal., lib. 1, cap. 3, § 7, v. *Irregularitas* 2. — ² De Matrim., n. 479. — ³ Tr. 18, cap. 2, n. 67. — ⁴ Part. 7, tr. 5, resol. 15. — ⁵ Bonac., loc. cit., n. 16. — ⁶ De Matrim., n. 471, ad 4. — ⁷ Tr. 6, de Sacr. Poenit., cap. 18, n. 52. — ⁸ Peyrin., tom. 1, in constit. 1 Julii II, n. 65. — ⁹ Pelliz., tr. 6, cap. 2, num. 62. — ¹⁰ Part. 4, cap. 4, n. 721. — ¹¹ Loc. cit., ad 5. — ¹² Loc. cit., n. 471, i. f. — ¹³ Lib. 1, cap. 11, n. 5.

casus specialiter deputatus, non referuntur ad casum abortus, sed ad confessarium. Ita ut non possit quidem quicunque confessarius hunc casum absolvire (ut falso opinati sunt aliqui, apud Diana); sed bene potest is, quem episcopus specialiter deputat ad hos casus absolvens, vel speciatim exprimendo casum abortus, vel generatim concedendo facultatem absolvendi ab omnibus casibus sibi reservatis. — Et recte ajunt Bonacina et Viva¹⁰, usum receptum sic interpretasse praefatam concessionem: cum gratiae large interpretentur. Et sic ipsem firme testor universe practicari in missionibus; pro quibus, ad hunc casum abortus absolvendum, contenti sunt sacerdotes missionarii, quod episcopi generaliter eis facultatem impertiantur pro cunctis casibus ipsis reservatis.

Pariter praeterea dicit multum probabiliter Elbel¹¹, ab hac excommunicatione posse etiam absolvire omnes praedatos majores regularium, jurisdictione quasi-episcopali gaudentes; sed tantum subditus suos, pro quibus possunt etiam alios deputare. — Item addunt Salmant.¹² cum Peyrino et Pellizzario, Sporer¹³ et Elbel¹⁴ (qui asserit in hoc satis communiter doctores convenire), quod omnibus confessariis Mendicantibus competit in foro interno facultas ab hac excommunicatione absolvendi. Quia Pontifex, etsi negavit hanc facultatem confessariis ab episcopo non specialiter deputatis, non censemur tamen eam voluisse denegare confessariis privilegiatis, quibus aliunde concessa est facultas in casus Papae reservatos. — Ceterum, post prop. 12 damnatam ab Alessandro VII, certum esse debet (ut consentit idem Elbel¹⁴ et Cabassutius¹⁵), quod si alicubi episcopus sibi reservavit casum abortus vel homicidii voluntarii, nullus regularis poterit ab eo absolvire, sine epi-

n. 471. — ¹⁰ Part. 4, cap. 4, n. 720. — ¹¹ Diana, part. 7, tr. 5, resol. 15. — ¹² Bonac., loc. cit., n. 16. — ¹³ De Matrim., n. 471, ad 4. — ¹⁴ Tr. 6, de Sacr. Poenit., cap. 18, n. 52. — ¹⁵ Peyrin., tom. 1, in constit. 1 Julii II, n. 65. — ¹⁶ Pelliz., tr. 6, cap. 2, num. 62. — ¹⁷ Part. 4, cap. 4, n. 721. — ¹⁸ Loc. cit., ad 5. — ¹⁹ Loc. cit., n. 471, i. f. — ²⁰ Lib. 1, cap. 11, n. 5.

stea opinionem Bonacinae, cui non contradicit.

¹⁰ Viva non loquitur de usu recepto.

Confessarii indigent specifica delegatione, juxta alios.

Excommunicatio reservatur Ordinariis.

Praedati regulares maiores absolvunt subditos ab hoc casu.

Confessarii Mendicantibus absolvunt ab hoc casu,

nisi episcopus sibi specialiter reservaverit.

scopi licentia. — Vide dicenda Lib. VII, n. 99, in fine.

Solus Papa dispensat ab irregularitate propter abortum.

Privatio beneficii requirit sententiam.

Inabilitas incurrit ante sententiam.

2°. Quod ad irregularitatem autem pertinet, per se loquendo, solus Papa potest in ea dispensare; non vero episcopi, etiamsi abortus esset occultus: quia in facultate eis concessa a Tridentino¹, expresse est exceptum homicidium voluntarium.

3°. Verum, quoad alias poenas in bulla Sixti inflictas, scilicet *privacionis beneficiorum et inhabilitatis* ad ea; — ad *privationem* requiritur quidem sententia condemnatoria vel saltem declaratoria criminis: cum sit privatio juris acquisiti, ut diximus Lib. I, n. 148, utque hic dicit Elbel². — Quoad *inabilitatem* autem, dicimus eam incurri ante omnem sententiam; juxta dicta ibid., n. 149, v. *Poenae*, et ut fuisus dicemus Lib. VI, n. 705, Dubit. 1, (quidquid dicant Sporer³ et Elbel⁴). Quia *inabilitas* non privat jure acquisito, sed acquirendo⁵.

¹ Sess. 24, de Reform., cap. 6 *Liceat*. — ² De Matrim., n. 478. — ³ Theol. sacram., part. 4, cap. 4, n. 722. — ⁴ De Matrim., n. 478. — ⁵ Loc. cit., n. 474. — ⁶ Loc. cit., n. 722. —

An vero *episcopi possint in hac inhabilitate dispensare?*

Concedunt Elbel⁶ ac Sporer⁶; et merito censem non improbabile Roncaglia⁷ contra Anacletum. — Ratio, quia in omnibus poenis a jure generaliter latis, et non specialiter Papae reservatis, possunt episcopi dispensare; ut generice loquendo, communissime docent apud Elbel, S. Bonaventura⁸, Scotus⁹ et alii. Idque colligitur ex cap. *Nuper* 29, de sent. excomm., ubi habito sermone de excommunicatione, dicitur: *Quia tamen conditor canonis ejus *absolutionem* sibi specialiter non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem altius relaxandi.* Et subdit *Glossa*¹⁰: *Et est hic argumentum, episcopos posse dispensare, ubi specialiter dispensatio non est inhibita...; et concessum videtur quod non est prohibitum*¹¹. — Vide dicta Lib. I, n. 191; et vide insuper dicenda Lib. VI, n. 980.

Anac. Reiffensi, in *decretal.*, lib. 5, tit. *De his qui filios occiderunt*, n. 22. — *Elbel*, loc. cit., n. 474. — ⁷ In v. *Non retinuit*.

quia non competit alicui absolvire a sententia commissa a superiore, nisi sit sibi concessum».

⁸ Ab ista sententia, quam hic negat esse improbabilem, postea recessit S. Doctor, in 6^a scilicet editione operis *Istruzione e Pratica*, cap. 8, n. 22, i. f., ubi scribit: «Se il vescovo poi possa dispensare quei che han procurato l'aborto, dall'inabilità a ricever benefici, l'affermano Elbel, Sporer e Roncaglia; contro Anacleti, con cui noi lo neghiamo»; quae latine reditta sic sonant: «Quod autem episcopus possit cum eis, qui abortum procuraverint, dispensare super *inabilitatem* ad beneficia consequenda, id quidem affirmant Elbel, Sporer et Roncaglia, contra Anacletum, quocum nos *IMPSUM NEGAMUS*». Et haec opinionis reformatio ex eo confirmatur quod S. Doctor hic lectorum remittit ad lib. I, n. 191, ubi quaerit utrum episcopus possit dispensare in legibus superioris, in quibus non sit reservata dispensatio, et respondet affirmantem opinionem olim sibi probabilem visam esse; sed re melius perspensa, oppositam omnino tenendam esse. Ibidemque confutat argumentum sumptum ex cap. *Nuper* et *Glossa*; confutat pariter rationem quae habetur lib. VI, n. 980; episcopum nempe idem posse in sua dioecesi quod Pontifex in tota Ecclesia, nisi specialiter sit reservatum. Unde merae oblivioni tribendum videtur quod S. Doctor reformatam sententiam huc non introduxerit.

Episcopus an dispensans in inhabilitate.

Homicidium casuale duplicitate occidit.

398. - Ultimo oportet hic aliqua addere de homicidio casuali, multum scitu necessaria. — Dupliciter contingere potest homicidium casuale: vel dando operam rei licitae, vel rei illicitae. — Unde has regulas dat S. Thomas¹, dicens: Secundum iuram, si aliquis det operam rei licitae, debitam diligentiam adhibens, et ex hoc homicidium sequatur, non incurrit homicidii reatum. Et hoc, etiamsi (ut ex communis notant) Salmant.² homicidium in causa praevisum fuerit. Si vero (sequitur S. Doctor) det operam rei illicitae..., non evadit homicidii reatum.

Duae igitur sunt regulae, quae in hac materia communiter assignantur: 1^a. Quando quis dat operam rei licitae, et ex ea per accidens sequitur homicidium, iste excusatur, etiamsi illud praeviderit: modo non intenderit, et sufficientem diligentiam posuerit ad illud vitandum. 2^a. Secus vero, si dat operam rei illicitae, et homicidium praevideat; quia tunc licet illud non intendat, et diligentiam adhibeat ne sequatur, non excusatur. Sed advertendum quod ad imputandum huic homicidiu.m, non sufficit quod opus sit per se illicitum; sed requiritur amplius, quod sit illicitum praecise respectu ad homicidium.

Hinc quaeritur: quodnam opus dicendum sit proprio illicitum, respectu ad homicidium? — Omisis diversis sententiis super hoc dubio, recte distinguendum est cum Salmant.³

Et dicendum 1°. Quod si opus de se est frequenter periculosum, ita ut ex eo communiter mors accidat; tunc homicidium ei, qui illud ponit, semper imputatur, licet quamcumque diligentiam adhibeat ad damnum praecavendum. — Unde rei homicidii sunt, qui calce percutiunt mulierem praegnantem vel terrefaciunt, ex quo abortus evenit; parentes suffocantes infantem in lecto; hominem mactantes, jacio lapides funda causa ludendi. Vide Salmant.⁴ cum aliis.

Hinc sancitum fuit in cap. fin. de ho-

Homicidium ex opere licto quando ex cusetur.

Ex opere illicito, et praevisum imputatur.

Opus debet esse illicitum respectu homicidii.

Ex opere de se et frequenter periculosum, semper imputatur.

micid., in 6°, irregularem effici, qui mandarit aliquem verberari, licet prohibuerit occidi, si mandatarius occidat.

Dicendum 2°. Quod si opus illicitum sit quidem periculosum, sed raro, ita ut raro ex eo mors eveniat; tunc sufficit ad excusandum, si diligentia apponatur ad eam vitandam: saltem in foro conscientiae. — Hinc excusatur ab homicidio clericus, qui casu necaret hominem, dans operam venationi ferarum, alias ei prohibita, si diligentiam debitam adhibuerit. Ita Roncaglia⁵, Salmant.⁶ cum Palao, Bonacina, Henriquez, Medina, etc.

Dicendum 3°. Quod si opus non sit de se periculosum, quamvis sit illicitum, nuncquam imputatur homicidium illud exercenti, si casu ex eo mors eveniat.

Puta, si clericus tempore interdicti pulsat campanam, et casu tintinnabulum cadens viatorem opprimeret. Item, si ex fornicatione commissa, moriatur femina in partu.

Addo, si adulter cum discriminé inculpatae tutelae virum adulterae occidat. Ita Lessius⁷, Salmant.⁸ cum Suarez, Palao, Cornejo, etc. — Hoc tantum certum est in ordine ad restitutionem.

In ordine vero ad irregularitatem, magna est inter doctores controversia: An evadat irregularis adulter, qui occidit maritum aggressorem, ob inculpatam suae vitae defensionem? — Communiter DD. docent, quod si adulter possit fugere, et non fugiens occidit maritum, non excusat ab irregularitate. Ita Salmant.⁹ et Sporer¹⁰, qui asserit, hoc certum esse apud omnes. Ratio (ut recte dicunt Salmant.) quia ipsi fugere in eo casu non est probossum; et si forte fuga aliquam ignominiam ei irrogaret, tenetur eam pati, cum ipse in tales angustias sua culpa se immiserit.

Sed quid, si non posset fugere sine periculo vitae? — Adsunt tres sententiae.

Prima sententia absolute affirmat adhuc irregularitatem incurre. — Ita Na-

Ex opere periculosu.m, quando excusatur.

Ex opere de se non periculosu.m, nunquam imputatur.

Adulter qui potest fugere et occidit maritum aggressorem, irregularis.

Si nequeat fugere, idem alii affirman-

Alii vero
gant.

varrus¹, et S. Antoninus, Molina, Gutierrez², apud Laymann³. Et probant ex cap. *Dilectus, de homic.*, ubi dicitur quod dans operam rei illicitae fit irregularis, si mors inde sequatur.

Secunda sententia opposita absolute negat incurre. Et hanc tenent Silverster⁴, Bonacina⁵, Lessius⁶ cum Bañez, Medina, etc.; item Avila, Sotus, Tabiena, Leander, Diana ac Henriquez, apud Salmant.⁷ — Ratio, quia homicidium non provenit tunc ex adulterio, nisi per accidens; per se autem provenit tantum ex injusta invasione mariti, cujus vim licite potest adulter vi repellere ad suam vitam tuendam. — Dicunt autem praefatum textum in cap. *Dilectus* intelligi, quando res illicita cui datur opera, est proxime et per se periculosa homicidii; non vero, quando est periculosa per accidens et remote: ut esset in hoc casu adulterium, quod esset potius occasio, quam causa homicidii, cum ex illo raro homicidium eveniat.

Tertia sententia, quam tenent Suarez⁸, Laymann⁹, Sporer¹⁰ cum Filliuc-

¹ Man., cap. 27, num. 288. — *S. Anton.*, part. 2, tit. 7, cap. 8, § 1, v. *Hoc autem. - Molina*, tr. 3, disp. 72, n. 5. — ² Lib. 8, tr. 3, part. 3, cap. 10, num. 2. — ³ *V. Homicidium III*, qu. 4, num. 6. — ⁴ Disp. 7, de Irregular., qu. 4, punct. 6, n. 3. — ⁵ Lib. 2, cap. 9, n. 106. — *Bañez*, in 2° 2°, qu. 64, art. 8, dub. 1, v. *Sed contra. - Barthol. Medina*, in 1° 2°, qu. 73, art. 8, v. *Tertia regula. - Avila*, part. 7, disp. 5, sect. 3, dub. 3, concl. 1. — *Sotus*, de Just. et Jure, lib. 5, qu. 1, art. 9, v. *In tertia autem. - Tabiena*, v. *Irregularitas II*, num. 30, qu. 29. — *Leand.*, de Irregular., tr. 2, disp. 12, qu. 32. — *Diana*, part. 4, tr. 2, resol. 2. — *Henriq.*, lib. 14, cap. 10, n. 3; et lib. 12, cap. 14, n. 1. — ⁶ Tr. 10, de Censur., cap. 8, num. 49. — ⁷ De Censur., disp. 46, sect. 1, n. 12, v. *Duo tamen.* — ⁸ Loc. cit., n. 2. — ⁹ Tr. 5, cap. 2, num. 182. — *Fill.*, tr. 20, cap. 5, num. 140. — ¹⁰ Tr. 4, de Censur., qu. 7, de Irregular., cap. 3, qu. 4, v. *Solent hic.* — ¹¹ Tr. 10, de Censur., cap. 8, num. 50. — *Pal.*, tr. 29, disp. 6, punct. 15, § 8, num. 2. — *Coninck*, de Censur., disp. 18, dub. 9, num. 74. — *Cornio*, tom. 2, tr. 5, de Irreg., qu. 6, disp. 4, dub. 1, quær. 3. — *Roncaglia*, tr. 4, de Censur., qu. 7, de Irregular., cap. 3, qu. 4, v. *Solent hic.* — *Navar.*, Man., cap. 27, num. 288, i. f. — ¹² Tr. 5, cap. 2, num. 182. — *Sporer*, loc. cit. — ¹³ Lib. 3, tract. 3, part. 3, cap. 10, n. 2.

cio, Roncaglia¹⁰, et Salmant.¹¹ cum Palao, Coninck, Villalobos¹², Cornejo, etc., distinguit; et dicit, quod si adulter, praevide invasione mariti, temere accedit et illum occidat, tunc fit irregularis; secus, si accedit clam et cum debita cautela, ne a marito inveniatur. — Et huic sententiae me adjicio, si periculum invasionis praevideatur proximum et facillimum (ut bene exprimit Roncaglia); quia eo casu adulterium est proxime periculosum homicidii. Secus, si periculum sit remotum, et adulter caute accedit, juxta mox supra dicta. — Et ita videntur omnes praedictae sententiae satis conciliari.

Quid, si vir cognito adulterio, occidat uxorem, erit adulter irregularis?

Affirmant Navarrus et alii. Negant vero communius doctores apud Sporer¹².

— Sed ipse Sporer et Laymann¹³ eodem modo distinguunt, ut in praecedenti Quaestione. Eodemque modo ipsis consentio, si uxoris occisio proxima et facilima praevideatur; secus, si remota et difficilis.

Item distinguuntur, si vir occidat uxorem.

mortem ac periculum ipsius; et proinde non incurret irregularitas, si aliud accidat». ^b Villalobos perperam a Salmant pro hac sententia adducitur; simpliciter enim et sine ulla distinctione, part. 1, tr. 21, diff. 24, n. 4, docet clericum adulterantem, qui maritum aggressorem occideret, irregulariter fieri; et ita primae sententiae adhaeret.

¹ 2° 2°, qu. 64, art. 8, corp. — ² Tr. 25, de 5° Praec., cap. 1, n. 133. — ³ Tr. 25, de 5° Praec., cap. 1, n. 134. — ⁴ Loc. cit., n. 136. — ⁵ Tr. 4, de Censur., qu. 7, de Irregular., cap. 3, qu. 3, v. *Quaestio ergo.* — ⁶ Loc. cit., n. 137. — *Pal.*, tr. 29, disp. 6, punct. 15, § 4, n. 5 et 7. — *Bonac.*, disp. 7, de Irregular., qu. 4, punct. 7, num. 9. — *Henriq.*, lib. 14, cap. 15, n. 1. — *Barthol. Medina*, in 1° 2°, qu. 73, art. 8.

⁷ *Sextum*. — ⁸ Lib. 2, cap. 9, num. 106. — ⁹ Tr. 25, de 5° Praec., cap. 1, n. 138. — *Alta.* — *Pal.*, tr. 29, disp. 6, punct. 15, § 4, num. 5. — *Cornejo*, tom. 2, tr. 5, de Irreg., qu. 6, disp. 4, dub. 1, quær. 3. — ¹⁰ Tr. 10, de Censur., cap. 8, num. 52. — ¹¹ Tr. 5, cap. 2, num. 181. — *Salmant.*, tr. 10, cap. 8, n. 52.

DUBIUM V.

De Duello et Bello.

ARTICULUS I.

QUID SIT, ET AN LICEAT DUELLUM.

399. *Quid est duellum, et an unquam liceat ad illud provocare.* — *Quid, si duellum esset fictum.* — 400. *Quando liceat duellum acceptare.* — *Et an liceat illud indicere contra falsum accusatorem.* — 401. *Quae sint poenae duello impositae.*

Duellum,
quid.

399. — « Resp. Duellum est duorum (vel « subinde etiam plurium) certamen, quod « ex condicto, uno indicente et altero ac- « ceptante, suscipitur; ita ut id non sit vi- « tam defendere, sed exponere periculo. — « Quod, etsi communiter sit mortale pec- « catum, licitum tamen est ex justa causa, « quae semper est attendenda. Vide Tri- « dentinum¹, Sanchez². — Item, de poena « duellantium, vide infra». [N. 401].

« Unde resolves:

« 1º. Duellum non est licitum ad inda- « gandam veritatem, vel justitiam, vel « purgationem objecti criminis, aut item « terminandam; quia est fallax, immo su- « perstitiosum medium ad eum finem: cum « etiam innocens homicidium et facere et « pati possit. Trullenbach³. — [Ut cap. 1 et 2, de purg. vulgari, cum Salmant.⁴].

« 2º. Nec ob inimicitiis, aut ad inju- « riā vindicandam; neque ob solam ostend- « tationem virium aut delectationem».

Hic quaeritur: *an liceat suspicere duel- lum fictum ad vitandam infamiam?*

Affirmant Tamburinius⁵ cum Escobar et Bassaeo. — Sed omnino negandum cum Busenbaum⁶ et Salmant.⁷, Elbel⁸, Croix⁹, Holzmann¹⁰ cum communi. Ratio, tum ob vitandum scandalum aliorum; tum quia Clemens VIII, in constit. *Illiū vi-*

¹ Sess. 25, de Reform., cap. 19. — ² Decal., lib. 2, cap. 39. — ³ Lib. 5, cap. 2, dub. 13, a num. 2. — ⁴ Tr. 25, cap. 1, n. 181. — ⁵ Decal., lib. 6, cap. 1, § 3, n. 17. — ⁶ Escob., tr. 1, exam. 7, cap. 3, n. 66, v. *Quis provocato*, (edit. Lugd. 1644 et Venet. 1660). — ⁷ Bass., v. *Duellum*, n. 9. — ⁸ De Duello, n. 185. — ⁹ Lib. 3, part. 1, n. 840. — ¹⁰ De Praec. decal., n. 604, v. f. — ¹¹ § 5. — ¹² Decal., lib. 2, cap. 39, n. 12. — ¹³ Tr. 25, cap. 1, n. 180. — ¹⁴ Navar., Man., cap. 15, n. 28. —

ces⁹ anni 1592 hoc prohibuit, vetando duella etiam non fatalia.

Et ideo non licet ducibus permettere duella militibus, etiam contra hostes, ad ostensionem virium. — Sanchez¹⁰, Salmant.¹¹ cum Navarro, Bonacina, Palao, Cajetano.

« 3º. Nec item ad evitandam ignomi- « niam: quia apud bonos et prudentes ho- « norem non perdit. Immo nec apud alios, « si provocanti dicat se eum non aesti- « mare dignum, cum quo congregiatur « contra leges divinas et humanas; inte- « rim itur se in dies libere suas vias, « paratumque semper fore, et nunc esse, « contra quemvis invasorem se tueri. — Trullenbach¹².

Ita etiam Sanchez¹³, Salmant.¹⁴ cum Soto, Navarro¹⁵, Azor, Cajetano et aliis.

— Damnata autem fuit propos. 2^a ab Ale- xandro VII, quae dicebat: *Vir equestris ad duellum provocatus, potest illud accep- tare, ne timiditatis notam apud alios in- currat.*

400. — « 4º. Duellum licet acceptare « vel offerre, ad conservandam aestima- « tionem exercitus apud hostes, eosque « debilitandos; vel ad terminandum bel- « lum cum minore damno. — Vide San- « chez¹⁵.

Ad ho-
stes debili-
tandos, lici-
tum.

Bonac., de Excom., disp. 2, qu. 6, punct. 1, n. 4. — ¹⁰ Pal., tr. 6, disp. 5, punct. 7, n. 5. — ¹¹ Cajetan., in 2^{am} 2^{ae}, qu. 95, art. 8, v. *Circa duella... ad 3... Secunda causa.* — ¹² Loc. cit., dub. 13, n. 4. — ¹³ Loc. cit., n. 9 et 10. — ¹⁴ Tr. 25, cap. 1, num. 163. — ¹⁵ Sotus, de Just. et Jure, lib. 5, qu. 1, art. 8, v. *Quodsi hinc.* — ¹⁶ Azor, part. 8, lib. 2, cap. 5, qu. 6. — ¹⁷ Cajetan., loc. cit., v. *Tertia causa.* — ¹⁸ Loc. cit., n. 18 et seqq.

399. — a) Etsi Busenbaum hoc non dicat expresse, colligi tamen potest ex *resolves* 3, eo quod ibi non distinguit.

b) Salmanticenses contra, tr. 10, de Cen-

sur., cap. 4, n. 34, judicant priorem senten- tiam probabilem.

c) Navarrus de his casibus non loquitur; sed in *Man.*, cap. 11, n. 39, satis innuit in his

Item; ad de-
fensionem
propriam.

« 5º. Acceptare item licet, si quis, alias « te occisorus, concedat tamen arma, ut « sic fortunam experiaris; quia est tan- « tum defensio, posito quod aliter non « possis evadere». [Praeterea Pater Cu- niliati probabiliter sentit¹, quod si vir nobilis provocatur ad duellum, licite re- spondere potest: *Ego, ut christianus, non possum acceptare duellum, tamen para- tus sum ad me defendendum contra injus- tos aggressores*]. — « Similiter, si judex « duos ad mortem damnatos vellet duello « congregi: quia alter alterius esset con- « stitutus minister justitiae. Trullenbach².

« 6º. Denique, si vir nobilis in aula « regia, vel militaris in castris, provoca- « tus sisteret se, merae defensionis gratia « cum spe praevalendi, privandus alioqui, « ob suspicionem ignaviae, dignitate, offi- « cio vel favore principis; non audet eum « damnare Laymann³. Eundem excusat « Hurtadus⁴, Lessius⁵, Filliuccius⁶ et « Navarrus⁷.

Quaeritur igitur 1º. *An liceat viro no- bili vel militari acceptare duellum, et adhuc illud offerre, si alias, honore amiso, certe privandus eset officio, quo se et familiam sustentat?*

Affirmant Holzmann⁸ cum Pichler et Anacleto; item Sporer⁹, ac Elbel¹⁰ cum aliis¹¹. Ratio, ut dicunt auctores praefati, quia eo casu non solus honor defen- ditur; sed etiam bona ad vitam necessaria, quorum jactura certo supponitur non

¹ Tr. 4, cap. 9, § 5, n. 3. — ² Lib. 3, tr. 3, part. 3, cap. 3, n. 3, v. *Dixi.* — ³ De Praec. decal., n. 608. — ⁴ Pichler, Jus can., lib. 5, tit. 14, n. 8. — ⁵ Anac. Reiffenst., in decretal., lib. 5, tit. 14, n. 31. — ⁶ Tr. 5, cap. 2, n. 204. — ⁷ De Duello, n. 118 et 128. — ⁸ Lib. 2, cap. 9, n. 49. — ⁹ Decal., lib. 2, cap. 39, n. 7. — ¹⁰ Tr. 6, disp. 5, punct. 7, n. 9. — ¹¹ Coninck, de Virtutib., disp. 32, dub. 2, n. 17. — ¹² Lib. 3, part. 1, num. 836.

casibus illicitum esse duellum; dum excepit duos dumtaxat casus (et quidam ab his diver- sos), in quibus duellum existimat esse licitum.

400. — a) Trullenbach, lib. 5, cap. 2, dub. 13, n. 9, primum dumtaxat casum habet.

b) Petrus Hurtadus, *de Carit.*, disp. 170, sect. 8, distinguit, et ait licitum esse duellum ad conservanda officia publica, § 75; sed duellum intelligit solummodo purgativum, ut ex- plicat § 74 et 78, scilicet quando accusator offert duellum purgativum, et acceptatio est unice necessaria ad conservandos honores vel munera publica: quia mihi objectum est cri- men falsum, quo probato privabor honore; quod si certamen recuso, privabor honoribus, quia judex censebit crimen esse probatum.

Quodsi vero privatio munerum sequatur non

S. ALPHONSI, *Opera moralia*. — Tom. I.

posse aliter reparari. — Et huic senten- tiae adhaerent Lessius⁶, Sanchez⁷, Pa- latus⁸ cum Coninck et Valentia⁹; dum dicunt, licite posse acceptari duellum ad necessarium defensionem bonorum magni momenti. Hocque probabile putant Ron- caglia¹⁰ et Croix¹¹: modo actu alter bona invadat, et actu pugnandum sit; non vero, si in posterum.

Sed hodie hae ambae predictae opi- niones amplius non sunt probabiles, ex prima et quarta inter quinque proposi- tiones, quas Summus Pontifex Benedi- ctus XIV damnavit in sua constitutione, quae incipit *Detestabilem*, edita die 10 No- vembr. anno 1752. — Propositiones enun- tiatae hae sunt:

1º. *Vir militaris, qui, nisi offerat vel acceptet duellum, tamquam formidolosus, timidus, abjectus, et ad officia militaria ineptus haberetur; indeque officio, quo se suosque sustentat, privaretur, vel pro- motionis alias sibi debitae ac promerita- tie spe perpetuo carere deberet: culpa et poena vacaret, sive offerat, sive acceptet duellum.*

2º. *Excusari possunt, etiam honoris tuendam vel humanae vilipensionis vitandae gratia, duellum acceptantes, vel ad illud provocantes, quando certo sciunt pugnam non esse sequituram, utpote ab aliis impediendam.*

3º. *Non incurrit ecclesiasticas poenas ab Ecclesia contra duellantes latas, dux*

Hæc op-
inio damna-
ta est.

n. 118 et 128. — ⁶ Lib. 2, cap. 9, n. 49. — ⁷ Decal., lib. 2, cap. 39, n. 7. — ⁸ Tr. 6, disp. 5, punct. 7, n. 9. — ⁹ Coninck, de Virtutib., disp. 32, dub. 2, n. 17. — ¹⁰ Lib. 3, part. 1, num. 836.

acceptationem duelli propter solum dedecus non acceptationis, § 78, negat duellum licite acceptari.

c) Lessius, lib. 2, cap. 9, n. 49; Filliuc- cius, tr. 29, n. 145, generatim dumtaxat lo-

quuntur, dicentes licitum sibi videri duellum acceptare, in invasione fortunarum. — Et Nav- arrus, *Man.*, cap. 15, n. 3, asserit tantum licere aliquid ob rerum suarum custodiā, alium interficere.

d) Holzmann, Pichler et Elbel huic sen- tentiae conditionem istam apponebant: *Modo scilicet habuisset probabilem spem victoriae.*

e) Valentia male a Palao allegatur; nam, in 2^{am} 2^{ae}, disp. 3, qu. 17, punct. 1, senten- tiae contrariae omnino patrocinatur.

f) Roncaglia, tr. 11, cap. 4, qu. 2, resp. 3,

vel officialis militiae, acceptans duellum, ex gravi metu amissionis famae et officii.

4^a. Licitum est in statu hominis naturali, acceptare et offerre duellum ad servandas cum honore fortunas, quando alio remedio earum jactura propulsari neguit.

5^a. Asserta licentia pro statu naturali, applicari etiam potest statui civitatis male ordinatae, in qua nimirum vel negligencia vel malitia magistratus, justitia aperte denegatur.

Quaeritur 2°. An liceat innocentium duellum indicere adversus falsum accusatorem, quando aliud remedium non suppetat ad evitandam injustam sententiam mortis?

Affirmant Lugo ^{g)}, Sanchez ¹⁾; Bañez, Cajetanus ^{h)}, Azor ⁱ⁾, Navarrus ^{j)}, Trullench, apud Salmant. ^{k)}. Ratio istorum, quia cuilibet licet vitam defendere contra injustum invasorem, prout existimatur hic iniquus accusator. — Sed tenendum cum Salmant. ^{l)}, ac Suarez, Aragon, Hozes ^{m)}, etc., apud eosdem, illicitum esse. Ratio, quia defensio hoc casu esset excessiva; ut probatur ex S. Thoma ⁿ⁾: dum mors non procederet tunc directe ex omissione duelli, sed ex iusta sententia judicis. Et con-

Duellum cum falso accusatore, ad vitam mortem injus-

Illicitum est.

2^a. Poena est proscriptio omnium bonorum, cum perpetua infamia. — Haec tamen poena non videtur recepta in nostris partibus.

3^a. Est privatio sepulturae ecclesiasticae, si duellant in ipso conflictu decadant. — Excipiunt Elbel ^{m)}, Tamburi-

de Reform., cap. 19. — ⁵ De Duello, num. 122. — *Gregor. XIII*, bulla *Ad tollendum*, de 5 Decembr. 1582, in Bullar. Rom. Mainardi. — *Clem. VIII*, constit. *Illiis vices*, de die 17 Aug. 1592, § 7, in eodem Bullar. Mainardi, — ⁶ Loc. cit., n. 122.

id licere absolute affirmat, si alia via non suppetat; limitationem vero quam S. Alphonsus afferit, ex solo Croix desumitur.

g) Lugo, de Just. et Jure, disp. 10, n. 173, dicit licitum esse eo casu duelli acceptationem.

h) Cajetanus, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 95, art. 8, ad 3, v. Quarta causa, pariter licitum esse putat acceptationem, de consensu principis.

*i) Azor, part. 3, lib. 2, cap. 5, qu. 10; Navarrus, *Man.*, cap. 11, n. 39; et cap. 15, n. 9, de sola duelli acceptatione loquuntur; sed Salmant. tam de acceptatione quam de provocazione disputant, et auctores indiscriminatim et minus accurate allegant.*

*j) Hozes, in *Explic. propos. 18 Alex. VII*, n. 8 et seqq., non de duello in specie loquuntur, sed in genere de occisione illius qui falso aliquem innocentem accusat.*

k) Scilicet S. Thomas, 2^a 2^{ae}, qu. 64, art. 7, universe negat licitum esse moderationem inculpatae tutelae excedere.

l) Hic subjicienda sunt quae de hac materia Congr. S. Off. declaravit; dictae enim Con-

traria videtur sane fuisse reprobata ab Alexandro VII, in prop. 18, quae dicebat: *Licet interficere falsum accusatorem, falsos testes, ac etiam judicem, a quo iniqua certo imminet sententia, si alia via non potest innocens damnum evitare.*

401. — Quaeritur hic 3°. Quaenam sint poenae duello impositae? — Resp. tres esse, ex Tridentino ⁴⁾:

1^a. Excommunicatio ipso facto incurienda, et Pontifici reservata. — Quam etiam incurunt patrini, consulentes intelligere efficaciter; secus, si non persuaserint, ut bene ait Elbel ⁵⁾. Item, favorem praebentes, domini dantes locum; ac etiam spectatores, non quidem illi qui obiter transiendo ibi reperiuntur, sed qui de industria spectant, et sua praesentia quodammodo approbant et animant duellantates ^{l)}, prout Gregorius XIII et Clemens VIII explicant Tridentinum. — Vide Elbel ⁶⁾.

2^a. Poena est proscriptio omnium bonorum, cum perpetua infamia. — Haec tamen poena non videtur recepta in nostris partibus.

3^a. Est privatio sepulturae ecclesiasticae, si duellant in ipso conflictu decadant. — Excipiunt Elbel ^{m)}, Tamburi-

Poenae duellantium: Excommunicatio.

Proscriptio bonorum: non recepta.

Privatio sepulturae ecclesiasticae.

¹ Decal., lib. 2, cap. 39, num. 7. — *Bañez*, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 64, art. 7, dub. 4, concl. 2. — *Trull.*, lib. 5, cap. 2, dub. 13, n. 7. — ² Tr. 25, cap. 1, n. 167 et 168. — ³ Loc. cit., n. 169 et seqq. — *Suar.*, de Carit., disp. 13, sect. ult., n. 4 et 5. — *Aragon*, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 64, art. 3, v. *Ad 3 Arg.* — ⁴ Sess. 25,

gregationi proposita fuerant sequentia dubia: *1^a. Potestne medicus rogatus a duellantibus, duello assistere cum intentione citius finem pugnae imponendi, vel simpliciter vulnera ligandi ac curandi, quin incurrat excommunicationem Summo Pontifici simpliciter reservatam? 2^a. Potestne saltem, quin duello sit praesens, in domo vicina vel in loco propinquo sistere, proximus ac paratus ad praebendum suum ministerium, si duellantibus opus fuerit? 3^a. Quid de confessario in iisdem conditionibus? Et S. Cong., die 28 Maij 1884, respondit: « Ad 1um. Non posse, et excommunicationem incurri. Ad 2um et 3um. Quatenus ex condito fiat, item non posse, et excommunicationem incurri ».*

m) Elbel, n. 142, negat sepultura esse privandum, si in alio loco obeat; pro quo citat Dianam, qui revera sic tenet, part. 2, tr. 16, resol. 52. Addit Elbel: « Quinimmo, si post conflictum in eodem loco, confiteatur, ibique moriatur, non videtur privandus sepultura; et allegat Tamburinum, qui id plane docet,

Incurrun- tur solum ob duellum stricte dictum.

nius ^{m)}, Diana ^{m)}, etc., si ipsi alibi moriantur, vel si ante mortem signum praebant poenitentiae. Sed in praefata bulla *Detestabilem*, etiam isti privatim sepultura ecclesiastica, quamvis (ut ibi dicitur) *Sacramentis muniti decesserint* ⁿ⁾.

Istae autem poenae incuruntur tantum ob duellum stricte sumptum, scilicet, convento loco, tempore et armis; non vero ob conflictum improvisum, quamvis deest designatio loci et temporis.

402. — Quaeritur 2°. An liceat bellum defensivum, quo scilicet vis injusta repellitur, licet etiam privata auctoritate.

403. — Quid debeat facere princeps, ut licite bellum inferat.

— 404. An possit inferri bellum, cum sola opinione probabilitatis. — *405. Ad quid teneantur principes.* — *406. An liceat eis vocare in auxilium haereticos et gentiles.* — *407. Ad quid teneantur duces.* — *408. An milites possint bellare cum dubio de justitia belli.*

402. — « Resp. Bellum defensivum, quo scilicet vis injusta repellitur, licet etiam privata auctoritate.

« Offensivum vero, quo vis infertur, ut licet, tres conditiones requirit: 1°. Ut geratur auctoritate principis vel magistratus, nullum agnoscentis superiore: « qualis est Papa, Imperator, reges et quae- « dam respublicae, v. gr. Venetorum, Ge- « nuensium, etc. — 2°. Ut adsit justa causa, « eaque gravis, v. gr. necessitas boni com- « munis et quietis conservandae, recupe- « ratio injuste ablatorum, coercitio rebel- « lium, defensio innocentium, etc. Vide Lay- « mann ⁵ et Molina ⁶, Diana ⁷. » [Justa etiam causa est bellum indicendi, si impediatur praedicatio Evangelii; ut Salmant. ⁸]. — « 3°. Ut fiat ex recta intentione, « hoc est, non ex odio, sed ex amore boni « communis; quamquam, si haec ultima « sola desit, non sit obligatio restitutio- « nis ⁹). — Ita communiter, cum D. Tho- « ma ⁹, Laymann ¹⁰.

*1 De Duello, num. 132. — Diana, part. 3, tr. 6, resol. 1, v. *Dico 11.* - *Bonaesp.*, tom. 3, tr. 4, disp. 8, n. 145. —*

2 Decal., lib. 6, cap. 1, § 3, num. 11. — ³ Part. 5, tr. 18, resol. 59. — ⁴ Loc. cit., n. 137. — ⁵ Lib. 2, tr. 3, cap. 12, n. 3. — ⁶ Tr. 29, n. 185.

*Decal., lib. 6, cap. 1, § 3, n. 13. Sed opiniones istae prorsus reprobantur per bullam *Detesta- bilis*.*

n) Bulla, § 9 decernit privationem sepulturae incurri « a decedente quoque extra locum conflictus, ex vulnere ibidem accepto..., ac etiamsi vulneratus ante mortem non incerta poenitentiae signa dederit, atque a peccatis et censuris absolutionem obtinuerit».

402. — a) S. Thomas et Laymann omnino silent de restitutione, casu quo ultima condi- tio desit.

Bellum de- fensivum in justum.

Justitia bellicom- do indagan- da.

In aqua-
li dubio, bel-
lum contra
possessorem
illicitum
est.

Denique, licet sufficiat opinio proba-
bilis de justitia belli; si tamen justitia
maneat aequaliter dubia, et alter sit in
possessione, non licet ei bellum indicere,
cum melior sit conditio possidentis. —
« *Filiuccius*¹, *Trullenbach*², ubi cum Diana³
docet, licere etiam principi concedere
repressalia; servatis tamen conditioni-
bus certis, quas vide apud *Palaum*⁴, et
hic infra Art. seq. »

404. — Quaeritur: *an princeps, cum sola opinione probabili pro se, possit inferre bellum alteri, regnum bona fide possidenti?*

Prima sententia affirmat cum *Sanchez*⁵; et *Azor*, *Filiuccio*, *Trullenbach*, *Escobar*, etc., apud *Salmant.*⁶. Et hanc sequitur *Sporer*⁷. — Ratio istorum, quia princeps non debet inferioris esse conditionis personae privatae. Si enim privatim conceditur facultas litem movendi super re ab alio possessa, quando habet pro se solam opinionem probabilem, quod sit sua; cur non concedenda est principi aduersus alterum facultas indicendi bellum, saltem ad partem regni ab altero possensi vindicandam, cum non adsit judex supremus, qui inter ipsos valeat litem secundum jus decidere?

Secunda sententia tenet, quod, ut princeps non possidens possit bellum inferre, pollere debeat opinione saltem probabiliiori. Ita *Suarez* et *Victoria*⁸. Saltem ad partem regni obtinendam: ut dicunt [*Con-*tin.] *Tournely*; item *Bañez*, *Prado*⁹ et *Ledesma*, apud *Salmant.*⁸. — Ratio, quia

¹ Tr. 29, num. 183 et 184. — ² Lib. 5, cap. 2, dub. 8, n. 2 et 12. — ³ Part. 4, tr. 4, resol. 72. — ⁴ Tr. 6, disp. 5, punct. 4, n. 22. — ⁵ Decal., lib. 1, cap. 9, n. 36. — ⁶ Azor, part. 3, lib. 2, cap. 7, qu. 4. — ⁷ *Fili.*, loc. cit., n. 183. — ⁸ *Trull.*, loc. cit., n. 4. — ⁹ *Escob.*, lib. 2, n. 95. — ¹⁰ Tr. 21, cap. 8, n. 20. — ¹¹ Tr. 5, cap. 2, num. 100. — ¹² *Suar.*, de *Carit.*, disp. 13, sect. 6, num. 2. — ¹³ *Contin.* *Tourn.*, de ⁵ Praec., cap. 2, art. 2, sect. 2, punct. 1, concl. 2, v. *Si primum*. — ¹⁴ *Bañez*, in ² Part. 2, qu. 40, art. 1, dub. 5, concl. 3, v. *Notandum* est. — ¹⁵ *Petr. Ledesm.*, Sum., part. 2, tr. 3, cap. 13, concl. 16.

404. — ^{a)} *Victoria*, *Select. 6, de Jure belli*, n. 27, hanc sententiam insinuat; quaerens enim quid sit faciendum, cum justitia belli dubia est, hoc est, cum in utramque partem sunt rationes apparentes et probabiles, respondet: « Videtur quod si unus [princeps] est in legitima possessione, manente dubio, non pos- sit aliis bello et armis repeteret ». — ^{b)} *Prado*, cap. 15, qu. 5, n. 17, absolute

in eo casu potius est jus non possidentis. Et sicut ei, si esset persona privata, res a judice adjudicanda esset (juxta sententiam, de qua loquemur *Lib. IV*, n. 210. Qu. 2, v. *Dubium fit*); ita princeps, cum non possit judicem competentem adire, bene potest bello rem sibi vindicare. — Hanc ^{c)} probabilem vocat *Croix*⁹.

Sed tertia sententia, longe mihi probabilius, docet, non posse principem aduersus alterum bona fide possidentem bellum indicere, nisi certitudinem sui juris habeat. Ratio potissima est, quia possidens (cum possessio certum jus ipsi tribuat rem retinendi, juxta dicta *Lib. I*, n. 35 et 36), nequit unquam re possessa exspoliari, nisi constet quod illam injuste retineat. Ita *Palaus*¹⁰, *Elbel*¹⁰, qui nostram sententiam habet ut certam; *Holzmann*¹¹, *Salmant.*¹² cum *Vasquez*, *Montesino*, *Villalobos* et *Salas*. — Idem tenet *Laymann*¹³, et *Tamburinius*¹⁴, dicens hanc esse legem canonicaem, etiam a regibus observandam, neminem posse exspoliare alterum bona fide possidentem, nisi habeat certitudinem sui juris; et putant opinionem contrariam improbabilem ex principiis intrinsecis.

Mihi autem, licet secunda sententia satis probabilis, speculative loquendo, etiam intrinseco videatur; tamen multum arridet quod ait *Roncaglia*¹⁵, cui adhaerent *Salmant.*¹⁶, nimurum, quod bellum communiter talia fert secum flagitia, et damna religioni, innocentibus, honori mulierum, etc., ut practice vix unquam ju-

v. *Dixi in conclusione*. — ⁸ Tr. 21, cap. 8, n. 25. — ⁹ Lib. 3, part. 1, n. 869. — ¹⁰ De *Bello*, n. 149. — ¹¹ De *Praec. decal.*, num. 602. — ¹² Tr. 21, de *Praecept. decal.*, cap. 8, num. 24 et 26. — ¹³ *Vasq.*, in ¹ Part. 2, disp. 64, cap. 3, n. 11 et seqq. — ¹⁴ *Montesin.*, in ¹ Part. 2, disp. 29, qu. 5, § 6, n. 222 et 223. — ¹⁵ *Villal.*, part. 1, tr. 1, diff. 17, n. 7. — ¹⁶ *Salas*, in ¹ Part. 2, tr. 8, sect. 13, n. 123 et 132. — ¹⁷ Lib. 1, tr. 1, cap. 5, n. 25. — ¹⁸ *Decal.*, lib. 1, cap. 3, § 4, n. 30 et 33. — ¹⁹ Tr. 6, qu. 3, de *Carit.*, cap. 5, quær. 7, vers. fin. — ²⁰ Tr. 21, de *Praecept. decal.*, cap. 8, n. 24.

loquitur, et non solum quoad partem regni, quidquid dicant Salmantenses.

^{c)} *Hanc*, scilicet sententiam que docet absolute (et non solum quoad partem regni) posse bellum indici ex probabiliiori opinione.

^{d)} *Palaus*, tr. 1, disp. 2, punct. 7, n. 2, negat ullum posse a possessione deturbari, quamdiu res est solum probabilis. Cfr. tr. 6, disp. 5, punct. 3, n. 8.

Longe pro-
babilius re-
quiritur jus
certum.

Seconda
opinio, pro-
babilius spe-
culative
tantum.

Petere au-
xilium ab
infidelibus.

Stipen-
dium mili-
tibus debe-
tur.

Prius-
quam mo-
veatur bel-
lum, quid
faciendum.

Quid prin-
ceps petere
possit pro
satisfacio-
ne.

Quando-
que absti-
nendum a
bello justo.

405. — ^{a)} *Diana*, part. 6, tr. 4, resol. 22,

aliorum dumtaxat opiniones de hac materia exponit.

406. — ^{a)} *Farinacius*, *Prax. crimin.*, qu. 125, n. 90, non loquitur de bello in specie, sed scribit in generali: « Ad sui defensionem licet etiam christiano uti auxilio infidelium ».

^{b)} *Petrus Gonzalez de Salzedo*, *de Lege politica*, lib. 3, cap. 3, n. 23, docet utique id fieri posse, « dum aliter catholicus princeps non valet se defendere ». Et praeterea monet attendendum esse prius, « ne ex confoederatione damnum oriatur universalis Ecclesiae ».

^{c)} *S. Antoninus*, part. 3, tit. 4, cap. 2, § 11; *Silvester*, v. *Bellum* I, n. 9, vers. Ter-

stum videri possit, si ex solis probabilitibus et non certis inferatur.

405. — ^{a)} Perspecta justitia belli, debet ea proponi parti adversae: quae si offerat competentem satisfactionem, non debet bellum inchoari. Immo, ut probabilius est, etsi coeptum sit, debet, si non ex rigore justitiae, saltem plerumque ex caritate, mox finiri. — Vide *Molina*¹, *Trullenbach*².

406. — Potest Princeps, pro satisfactione, petere restitutionem ablatorum et expensarum; item, aliquid in poenam illatae injuriae. *Duvalius*. — Hinc potest vicitos privare bonis, etiam innocentes, tributa eis imperare, extruere arces, et caetera quae ad securitatem sunt necessaria. *Coninck*, *Diana*³.

407. — Principes tenentur stipendia solvere militibus. Alioqui tenentur committere damna, tum ipsis militibus, tum aliis qui ab iis damnum acceperunt. — *Coninck*, *Palaus*, *Diana*⁴.

408. — Tenentur etiam aliquando principes catholici a bello, alioqui per se justo, abstinere, si inde oriturum sit scandalum et spiritualis ruina multorum, ac detrimentum Ecclesiae. — Vide *Palaum*, *Diana*⁴.

409. — Etsi, per se loquendo, in bello justo liceat advocare infideles in auxilium; per accidens tamen, subinde, immo plerumque non licet, ratione scandala.

¹ Tr. 2, disp. 103, a. n. 15. — ² Lib. 5, cap. 2, dub. 8, n. 11. — ³ *Duval.*, in ² Part. 2, de *Carit.*, qu. 16, art. 4. — ⁴ *Coninck*, de *Virtutib.*, disp. 31, dub. 7, n. 129. — ⁵ *Coninck*, loc. cit., n. 94 et 95. — ⁶ *Pal.*, tr. 6, disp. 5, punct. 5, n. 2. — ⁷ Part. 6, tr. 4, resol. 29. — ⁸ *Pal.*, tr. 6, disp. 5, punct. 3, n. 18. — ⁹ Part. 6, tr. 4, resol. 7. — ¹⁰ Lib. 21, n. 100. — ¹¹ Tr. 29, num. 181. — ¹² De *Carit.*, disp. 31, dub. 7, n. 101 et 102. — ¹³ *Themudo*, *Decis.* 93, n. 20 et seqq. — ¹⁴ *Joan. Franc.* de *Ponte*, *Consil.* 181, n. 79. — ¹⁵ Tr. 21, cap. 8, n. 32. — ¹⁶ *Ramirez*, *tr. de Lege regia*, § 26, n. 65. — ¹⁷ *Fernand. Pisarro*, *Vita Hernandi Pizarri*, cap. 7, observ. 2. — ¹⁸ *Coord.* tom. 9, tr. 18, resol. 2. — ¹⁹ *Coninck*, de *Carit.*, loc. cit., n. 102. — ²⁰ *Prado*, cap. 15, qu. 6, n. 2 et 9. — ²¹ *Tapia*, tom. 2, lib. 3, qu. 13, art. 16, n. 1 et 2. — ²² *Pal.*, tr. 6, disp. 5, punct. 6, n. 10. — ²³ Loc. cit., num. 34. — ²⁴ Tr. 5, cap. 2, n. 108. — ²⁵ Loc. cit., n. 35 et 36. — ²⁶ *Prado*, loc. cit., n. 11 et 27.

« dali vel periculi in fide: v. gr. ne subditi pervertantur, sacra profanentur, etc. — ²⁷ *Reginaldus*⁵, *Filiuccius*⁶.

« 8°. Similiter licet alteri principi, etiam alterius fidei, in bello justo auxilium ferre; nisi tamen sit periculum scandali, incrementi haereseos et damni verae fidei. — Vide apud *Cominck*⁷ ».

Quaeritur: *an liceat regibus catholicis, in bello justo contra alium catholicum principem, in auxilium vocare haereticos aut gentiles*.

Prima sententia universe affirmat, cum *Farinacio*⁸, *Themudo*, *Salzedo*⁹, *A Ponte*, etc., apud *Salmant.*⁸. — Secunda sententia tenet, hoc absolute esse illicitum: ex *Exod.* xxxiv, 12, ubi habetur: *Cave, ne unquam cum habitatoribus terrae illius jungas amicitias, quae sint tibi in ruinam*.

Ita Ramirez, *Pizarrus* et alii plures, quos congerit *Diana*⁹. — Tertia sententia vero dicit, per se licitum esse advocare haereticos aut gentiles; sed plerumque per accidentem esse illicitum, ob damna religioni imminentia. *Ita*, cum *Busenbaum*, tenet *S. Antoninus*¹⁰, *Silvester*¹¹, *Suarez*¹², *Coninck*, *Prado*, *Tapia*, *Palaus* et *Bonacina*¹³, *Coninck*, *Prado*, *Lapia* et *Villalobos*¹⁴, apud *Salmant.*¹⁰.

Haec tertia sententia speculative est quidem probabilis. — Sed secunda in praxi videtur omnino tenenda, cum *Sporer*¹¹, et *Salmant.*¹² cum *Molina*¹³, *Coninck*¹⁴, *Diana*¹⁵, *Prado*, *Lapia* et *Villalobos*¹⁶.

Tertia spe-
culative
probabilis;
secunda, in
praxi tenen-
da.

tia, non recte citantur a *Salmant.*; non enim tenent id quod eis tribuitur.

^{a)} *Suarez*, *de Carit.*, disp. 13, sect. 7, n. 25, negat esse per se illicitum; « interdum » tamen, propter rationes allegatas, illicitum fieri.

^{b)} *Bonacina*, disp. 2, de *Restit.* in part., qu. ult., sect. 1, punct. 12, n. 6, licitum esse ait, « secluso tamen scandalo et periculo fidei ».

^{c)} *Molina*, tr. 2, disp. 112, n. 5; *Coninck*, loc. cit., n. 102; *Villalobos*, part. 2, tr. 5, diff. 9, n. 3, videntur tertiae sententiae favere; dicunt enim id per se licitum esse; « saepè » tamen, ut dicit *Coninck*; « regulariter », ut *Molina* et *Villalobos*, fieri illicitum.

^{d)} *Diana* Coord., tom. 9, tr. 13, resol. 4;

Ferre au-
xilium prin-
cipi infidelium.

Auxilio
vocare in-
fidelem con-
tra catholicum
alii di-
cunt illici-
tum.
Alii: pro-
sus illici-
tum.

Alii: per
se licitum
per acci-
dens illici-
tum.

Ratio, quia est moraliter impossibile, quod, contracta societate cum hostibus fidei, praefata damna religioni non obveniant.

Duces, quando tenentur ad restituendum.

407. - « 9°. Duces, tribuni, centuriones aliquae officiales peccant, tenenturque ad restitutionem: 1°. Si pauciores habeant milites, quam in solutione stipendi exibent. — 2°. Quando debent ex officio commeatum curare, et dant militibus cibum vel potum corruptum, ex quo morbi oriuntur. — 3°. Si in transitu per regiones, accipiant pecunias a variis pagis, ne istic pernoctent aut morentur. — 4°. Si uni militi dent plura syngrapha, ad domos diversas. Molina, Becanus, Diana¹. — 5°. Si, stipendum militibus subtrahentes, permittant extorquere ab innocentibus necessaria.

Miles paratus ad quolibet bellum pectacum. Miles, qui in bello et justo et injusto, paratus est mereri stipendia, est in malo statu et incapax absolutionis, nisi mentem corrigat. — Et quidem, si militet in bello injusto, tenetur ad restitutionem damnorum: nisi inculpabilis ignorantia excusat; tunc enim sufficit restitutio eorum quae in specie habet vel eorum in quibus factus est diutor. Vide infra ».

408. - « 11°. Si vocatus ad bellum sit subditus principis qui bellum gerit, aut ab eo ante conductus, non tenetur inquirere de justitia belli, quamdiu nulla vehemens suspicio occurrit in contrarium, quae positive reddat dubium. Quia potest presumere pro suo principe, cui

Molina, tr. 2, disp. 116, n. 4 et seqq. — *Becan.*, de Virtut., theol., cap. 25, qu. 15, n. 2 et 3. — 1 Part. 6, tr. 4, resol. 27 et 28. — 2 De Just. et Jure, disp. 18, n. 21. — 3 Loc. cit., disp. 113 et 114. — 4 Tr. 29, n. 181. — 5 Lib. 2, tr. 3, cap. 12, n. 8. — *Azor*, part. 1, lib. 2, cap. 19, qu. 9. — 6 Part. 3, tr. 5, resol. 96; part. 4, tr. 3, resol. 7. — 7 Tr. 1, exam. 7,

in dubio debet obedire; ejusque auctoritas plerumque illi sufficiet, ad formandum etiam positive judicium probabile de justitia causae, ne cum dubia fide operetur. Vide card. Lugo². — Si vero non sit subditus, tenetur prius inquirere, et postea saltem probabile formare judicium, bellum esse justum. Molina³, Filiuccius⁴, Laymann⁵, Azor, Maderus⁶, Reginaldus⁷; contra quosdam, apud Diana⁸, card. Lugo⁹, Escobar¹⁰.

Quaeritur: an milites bellare possint cum dubio de justitia belli? — Distinguendum cum Busenbaum:

Si ipsi sunt subditi regis bellum inferentis, tunc, nisi certi sint de bellum iustitia, possunt, immo tenentur obedire principi jubenti. — Ita communiter Sanchez⁸, Sporer⁹, et Salmant.¹⁰ cum Suarez, Molina, Palao¹¹, Bañez, Salas et Villalobos. Et habetur expressum in can. *Quid culpatur, caus. 23, qu. 1*, ubi S. Augustinus sic docet: *Vir justus, si forte sub rege, homine etiam sacrilego, militet, recte potest illo jubente bellare, si... quod sibi jubetur, vel non esse contra Dei praeceptum certum est, vel utrum sit certum non est*. Ratio, quia subditi tenentur obedire, ubi peccatum non est certum; et insuper presumere debent bellum esse justum, quoties contrarium non constat.

Secus vero dicendum de non subditis, qui nequeunt militare, nisi prius certi fiant de justitia belli. Ratio, quia, cum agatur de damno tertii, nequit illud inferri, nisi

Molina, tr. 2, cap. 3, n. 66, v. *Dubitatur de justitia*, (edit. Lugd. 1644 et Venet. 1660). — 8 Decal., lib. 6, cap. 3, n. 15. — 9 Tr. 5, cap. 2, n. 102. — 10 Tr. 21, cap. 8, n. 29. — *Suar.*, de Carit., disp. 13, sect. 6, n. 8. — *Molina*, loc. cit., disp. 113, n. 5 et 6. — *Bañez*, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 40, art. 1, dub. 6, concl. 1. — *Salas*, in 1^{am} 2^{ae}, tr. 8, sect. 26, n. 266. — *Villal.*, part. 1, tr. 1, diff. 18, n. 1.

Lorca, in 2^{am} 2^{ae}, sect. 3, disp. 51, n. 4, dicunt « vix unquam » posse contingere ut juste fiat.

408. — a) Malderus, qu. 40, art. 1, dub. 3, assert. 4, exterros, qui de novo voluntarie inscribuntur militiae, peccare affirmat, « si dubitant de justitia belli ».

b) Reginaldus, lib. 21, n. 103, pariter eos peccare dicit in causa belli dubia; at subdit: « Quodsi talium aliquis, innixus fundamento ad moralem certitudinem sufficienti, credat causam belli esse justam, potest ad illud profici, etiamsi non sit penitus certus ».

c) Lugo, loc. cit., n. 19, adducit nempe quosdam autores, negantes ullum esse quoad hoc discrimen, *formaliter loquendo*, inter subditum et non subditum.

d) Palaus, tr. 1, disp. 2, punct. 8, n. 1, plane concordat; sed rem n. 2 subtilius et quidem modo explicat: Si in dubio positivo sint, pro utraque parte rationes probabiles habentes, « possunt, inquit, se illis conformare; non tamen existimo teneri, ob ea quae supra diximus, subditum obedire, quando probabilem opinionem habet iustum esse praeceptum ».

Non subditus teneatur.

Subditus tenetur obedire, nisi certo sciat bellum iustum.

Non subditus nequit militare, nisi certo sciat bellum iustum.

Milites ante bellum conducti censentur subditi.

Si post bellum indicatum, non subditus.

constet de iustitia possidentis. — Ita communiter Cajetanus^e, Sanchez^e, Sporer^f; et Salmant.¹ cum Ledesma^e, Molina et Villalobos; contra aliquos, apud Palaum.

De militibus autem alienigenis stipendio conductis, idem dicendum quod de subditis. Intellige tamen, si reperiantur conducti ante bellum excitatum; nam aliqui, si post bellum indicatum conducantur, etiam hi certificari debent de iustitia

belli. — Ita Sporer et Salmant.² cum auctoribus citatis.

« 12°. Miles, intelligens bellum esse in iustum in quo est, non potest absolviri, nisi velit, quamprimum potest, curare dimissionem, et interea abstinere ab actibus hostilitatis, v. gr. caede, praeda, etc. — Vide Laymann³. — An autem talis possit occidere militem hostilem, se invadentem? Vide Escobar⁴.

Miles sciens bellum in iustum, quid facere debet.

ARTICULUS III.

QUID IN BELLO JUSTO LICEAT.

409. — « Resp. Etsi circa hostes in bello justo liceat ea omnia facere, quae ad finem bellum sunt necessaria, v. gr. occidere, spoliare, etc.: innocentem tamem (quo nomine intelliguntur pueri qui arma gestare non possunt, mulieres, senes, religiosi, clerici, peregrini, mercatores et rustici) directe vita spoliari non possunt. — Bonis tamen externis possunt, si sint pars reipublicae hostilis, alterque finis belli obtineri non possit. Molina, Becanus⁵, Laymann, Filiuccius⁶, etc. Ratio est, quia cum sint pars reipublicae, possunt propter hujus delicta puniri in iis bonis quae reipublicae dominio subsuntur ».

Dicit tamen Sporer⁷, quod, transacto bello, restituenda sunt ecclesiasticis omnia ablata, nisi ea in usum justi belli absumpta sint.

« Unde resolves:

410. — « 1°. Per accidentem licet aliquando comburere etiam ecclesias, et hostes ex iis extrahere, in iis spoliare et occidere: si v. gr. ecclesia velut castro ad repugnandum utantur. — Silvester⁸, Sà⁹, Bonacina¹⁰.

¹ Tr. 21, cap. 8, n. 30. — *Molina*, tr. 2, disp. 114. — *Villal.*, part. 1, tr. 1, diff. 18, n. 4. — *Pal.*, tr. 1, disp. 2, punct. 8, n. 4. — *Sporer*, tr. 5, cap. 2, n. 102. — ² Loc. cit. — ³ Lib. 2, tr. 3, cap. 12, num. 8. — ⁴ Tr. 1, exam. 7, cap. 3, num. 40, (edit. Lugd. s. d.). — *Molina*, loc. cit., disp. 119 et 121. — ⁵ De Virtutib. theol., cap. 25, qu. 10 et seqq. — *Laym.*,

Quaenam strategia sit licta.

Fides hosti data, quid servanda sit.

Captis in bello, quid sit lictum.

Quid de urbe in praedam data.

e) Cajetanus, in 2^{am} 2^{ae}, qu. 169, art. 2, resp. ad 4, v. *Ad 2^{am}*; Sanchez, Decal., lib. 6, cap. 3, n. 15; Petr. Ledesma, *Sum.*, part. 2, tr. 3, cap. 13, concl. 20, eos peccare affirmant, si dubitant de justitia belli.

f) Sporer, tr. 5, cap. 2, n. 104, pariter

docet eos peccare in dubio de justitia belli; et subdit eosdem debere « saltem probable judicium ferre, principem, cui militari sunt, bellum iustum gerere ».

410. — a) Sà, v. *Bellum*, n. 5, id non habet, quidquid falso asserat Busenbaum.

« stibus damna inferre non possunt; quia
« sunt exsecutores tantum et ministri. Vide
« Sà¹, Laymann², Filiuccium³, Diana⁴.
« — Dum autem urbs spoliatur injuste,
« gregarios milites tantum teneri ad da-
« mnum quod ipsi intulerunt, probabile
« esse docet Diana⁵, ex Silvestro, Na-
« varro, etc.; item [Diana]⁶. Vide infra,
« Tract. 5, cap. 2, dub. 3.

Milites
quando ad
restitutio-
nem tenean-
tur.

« 6⁷. Milites peccant cum onere resti-
« tuendi, si a rusticis aliisve, apud quos
« hospitantur vel per quorum loca trans-
« eunt, auferant, aut invitis extorqueant,
« vel etiam donata accipiant (nisi constet
« omnino libere fieri: si quidem donationes
« istae plerumque non spontaneae, sed
« coactae sunt), praeter ea quae ex con-
« stitutione principis iis debent submini-
« strare; nisi tamen sint in extrema vel
« saltem gravi necessitate. — Molina, Co-
« ninck, Palaus, Becanus^{b)}, etc., Diana⁷.

Milites tenentur etiam restituere omnia
damna quae inferuntur ab hostibus et ipsi
non impediunt. Ita Elbel⁸. Quia ipsi tenen-
tur ex justitia damna reipublicae impe-
dire. — Peccant item milites, si aufugiant,
victoria adhuc non desperata; vel si dis-
cedant a castris sine justa causa. Secus,
si discedant ex gravi necessitate ob ne-

glectum stipendum. Elbel⁹ cum Palao^{c)},
Laymann^{c)}, Sporer, etc.

« 7^d. Repressalia licita sunt his condi-
tionibus: 1^e. Ut manifeste constet cives

Requisita
ad repres-
salia justa.

« alterius reipublicae fecisse injuriam. —
« 2^e. Ut superiores illorum rogati recusent
« administrare justitiam. — 3^e. Ut constet
« eos culpabiliter id recusare. — 4^e. Ut
« princeps supremus, causa cognita, id con-
« cedat. — 5^e. Ut non inferatur plus damni,
« quam justa satisfactio requirit. — 6^e. Ut
« non concedantur in personas ecclesiasti-
« cas. — Molina^{a)}; Diana¹⁰ ex 18 aliis ».

411. — « Quaeres. Ad quem pertineant
« bona hostibus erupta?

« Resp. 1^e. Immobilia cedunt principi,
« aut reipublicae. Mobilia fiunt capientis:
« nisi consuetudo habeat, ut pars cedat
« principi et communitat. — 2^e. Jure cae-
« sareo, nisi consuetudo sit contraria, bona
« ablata justo bello iis qui ea injuste possi-
« debant, fiunt capientium, postquam ea in
« sua praesidia deportarunt. — Valentia¹¹,
« Molina¹²; et Hurtadus¹³, ubi requirit, ut
« una saltem nocte possederint^{a)}. Vide
« etiam Silvestrum, Bonacina¹⁴, de pecca-
« tis in bello committi solitis; Trullench¹⁵,
« Diana¹⁶, ubi, contra Duvallium, docet
« hanc sententiam esse in praxi tutam ».

¹ V. *Bellum*, num. 5 et 6. — ² Lib. 2, tr. 3, cap. 12, num. 13. — ³ Tr. 29, num. 198 et 199. — ⁴ Part. 6, tr. 4, resol. 21. — ⁵ Loc. cit., resol. 31. — *Silvest.*, v. *Bellum I*, num. 11, concl. 7. - *Navar.*, Man., cap. 17, num. 20, v. f. — ⁶ Part. 3, tr. 5, resol. 86. — *Molina*, tr. 2, disp. 116, a n. 9. — *Coninck*, de *Virtutib.*, disp. 31, dub. 7, n. 98 et 99. — *Pal.*, tr. 6, disp. 5, punct. 5, n. 4, v. *Quinto*. — ⁷ Part. 6, tr. 4, resol. 26. — ⁸ De *Bello*, num. 154. — ⁹ Loc. cit.,

num. 180. — *Sporer*, tr. 5, cap. 2, num. 126. — ¹⁰ Part. 4, tr. 4, resol. 72. — ¹¹ In 2^{am} 2^{ae}, disp. 3, qu. 16, punct. 3, assert. 3 et 4. — ¹² Tr. 2, disp. 118, num. 5. — ¹³ De *Carit.*, disp. 169, sect. 12, § 119. — *Silvest.*, v. *Bellum I*, num. 10. — ¹⁴ Disp. 2, de *Restit.* in part., qu. ult., sect. 1, punct. ult., num. 14 et seqq. — ¹⁵ Lib. 5, cap. 2, dub. 10 et seqq. — ¹⁶ Part. 6, tr. 4, resol. 23. — *Duval.*, in 2^{am} 2^{ae}, de *Carit.*, qu. 16, art. 5.

^{b)} *Becanus*, de *Virtutib. theor.*, cap. 25, qu. 15, non aliud dicit quam: milites peccare, quando molesti sunt rusticis, apud quos hospitantur, ab eis extorquentib. cibum et potum, aliaque necessaria aut etiam superflua.

^{c)} *Palaus*, tr. 6, disp. 5, punct. 5, n. 4, v. *Tertio et Quarto*; *Laymann*, lib. 2, tr. 3, cap. 12, n. 18, v. *Denique*, non loquuntur de justa deserendi causa necne; et absolute dicunt

milites peccare, si sine ducis licentia castra deserant. Et re quidem vera ab Elbel his tan-
tum verbis auctores allegantur: « Videantur
de hoc *Laymann*..., *Sporer*..., *Palao* ».

^{d)} *Molina*, disp. 121, n. 5, concordat profecto, sed praetermittit conditiones tertiam et sextam.

411. — ^{a)} Petrus Hurtadus scribit: « Si vi-
ginti quatuor horarum spatio [bona ista] fuere
apud victos ».